

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Σπουδές Φύλου: Μεθοδολογίες, θεωρίες, πολιτικές

Διπλωματική εργασία

«Γυναικείες Αναπαραστάσεις στα Anime και η Υπερσεξουαλικοποίησή
τους: Μια Κοινωνιολογική και Μιντιακή Ανάλυση »

Πηνελόπη Κουτρούμπα

Επιβλέπουσα Διδάσκουσα: Ναταλία Αικατερίνη Κουτσούγερα

Πάτρα, Ιούνιος, 2026

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του/της φοιτητή/φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

«Γυναικείες Αναπαραστάσεις στα Anime και η Υπερσεξουαλικοποίησή τους: Μια Κοινωνιολογική και Μιντιακή Ανάλυση »

Πηνελόπη Κουτρούμπα

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

«Ναταλία Αικατερίνη Κουτσούγερα»

«Κοινωνική Ανθρωπολόγος (Ε.ΔΙ.Π.,
Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο)»

Συν-Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

«Σταυρούλα Δαργωνάκη»

«Κοινωνιολόγος, Τμήμα Επικοινωνίας και
ΜΜΕ, Πάντειο Πανεπιστήμιο»

Πάτρα, Ιούνιος, 2026

Με την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών "Σπουδές Φύλου: Μεθοδολογίες, θεωρίες, πολιτικές" του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά όσα άτομα υποστήριξαν αυτή την προσπάθεια.

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα εξετάσουμε τις γυναικείες αναπαραστάσεις στα ιαπωνικά anime, εστιάζοντας ιδιαίτερα στο φαινόμενο της υπερ-σεξουαλικοποίησης των γυναικείων χαρακτήρων και στις κοινωνιολογικές του διαστάσεις. Τα anime, ως προϊόντα μαζικής κουλτούρας με παγκόσμια απήχηση, δεν λειτουργούν απλώς ως μορφές ψυχαγωγίας, αλλά ως πολιτισμικά κείμενα που παράγουν, αναπαράγουν και νομιμοποιούν συγκεκριμένες έμφυλες ιδεολογίες. Μέσα από μια φεμινιστική κοινωνιολογική προσέγγιση, η εργασία διερευνά πώς το γυναικείο σώμα και η παρουσία στην ολότητα και τη σημειολογία της εμφανίζονται και νοηματοδοτούνται οπτικά και αφηγηματικά, ποιοι μηχανισμοί σεξουαλικοποίησης ενεργοποιούνται και πώς συνυπάρχουν ,συχνά αντιφατικά , στοιχεία ενδυνάμωσης και αντικειμενοποίησης. Η ανάλυση βασίζεται σε ποιοτική ανάλυση περιεχομένου επιλεγμένων anime, όπως τα *One Piece* , *Demon Slayer: Kimetsu no Yaiba* , *The Apothecary Diaries*, *DanDaDan* και το *7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy* τα οποία εκπροσωπούν διαφορετικά είδη και αφηγηματικές κατηγοριοποιήσεις. Το θεωρητικό πλαίσιο αντλείται από τη φεμινιστική θεωρία, τη θεωρία του κοινωνικού φύλου, τις σπουδές μέσων και την έννοια των ανδρικού βλέμματος, τη θεωρία της καλλιέργειας και τη θεωρία της αντικειμενοποίησης. Στόχος της έρευνας είναι να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους οι έμφυλες αναπαραστάσεις στα anime αποκρυσταλλώνουν δεδομένες αντιλήψεις για το φύλο, τη σεξουαλικότητα και την εξουσία, καθώς και να εξετάσει κατά πόσο τα σύγχρονα anime συμβάλλουν στα κυρίαρχα πατριαρχικά πρότυπα.

Λέξεις – Κλειδιά : άνιμε, υπερσεξουαλικοποίηση, ανδρικό βλέμμα, θεωρία καλλιέργειας, θεωρία αντικειμενοποίησης, kawaii

«Representations of Women in Anime and Their Hypersexualization: A Sociological and Media Analysis»

Pinelopi Koutroumpa

Abstract

In this thesis, we will examine female representations in Japanese anime, focusing in particular on the phenomenon of hyper-sexualization of female characters and its sociological dimensions. Anime, as products of mass culture with global appeal, do not function simply as forms of entertainment, but as cultural texts that produce, reproduce and legitimize specific gender ideologies. Through a feminist sociological approach, the work explores how the female body and presence in its entirety and semiology appear and are given meaning visually and narratively, which mechanisms of sexualization are activated and how elements of empowerment and objectification coexist, often contradictory. The analysis is based on qualitative content analysis of selected anime, such as *One Piece*, *Demon Slayer: Kimetsu no Yaiba*, *The Apothecary Diaries*, *DanDaDan* and *7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy*, which represent different genres and narrative categorizations. The theoretical framework is drawn from feminist theory, gender theory, media studies and the concept of the male gaze, cultivation theory and objectification theory. The aim of the research is to highlight the ways in which gendered representations in anime crystallize given perceptions of gender, sexuality and power, as well as to examine whether contemporary anime contribute to dominant patriarchal norms.

Keywords: anime, male gaze, hypersexualization, cultivation theory, objectification theory, kawaii

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	vi
Abstract.....	vii
Εισαγωγή.....	ix
Κεφάλαιο 1. Φύλο, anime και έμφυλες αναπαραστάσεις: Θεωρητικό πλαίσιο, ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι της έρευνας.....	x
1.1. Anime και έμφυλοι ρόλοι.....	xi
1.2. Θεωρία της αντικειμενοποίησης (Objectification Theory) και αναπαράσταση της γυναίκας	xiii
1.3. Kawaii αισθητική, ιαπωνική θηλυκότητα και πολιτισμικές αναπαραστάσεις του φύλου.....	xiv
Κεφάλαιο 2 Κατηγοριοποιήσεις Anime.....	xviii
2.1. Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της σύγχρονης Ιαπωνίας , φύλο και θηλυκότητα.....	xviii
2.2. Η υπερσεξουαλικοποίηση και η αντικειμενοποίηση της γυναίκας στα anime.....	xx
2.3. Η γυναικεία αναπαράσταση στα shōnen anime.....	xxi
2.4. Η γυναικεία αναπαράσταση στα shōjo anime και οι εναλλακτικές μορφές θηλυκότητας.....	xxiii
Κεφάλαιο 3. Μεθοδολογία και ανάλυση ερευνητικού υλικού.....	xxvi
3.1. Μεθοδολογική προσέγγιση.....	xxvi
3.2. Παρουσίαση των επιλεγμένων γυναικείων χαρακτήρων.....	xxvii
3.3. Μεθοδολογικό πλαίσιο ανάλυσης και περιγραφή περιεχομένου.....	xxviii
Κεφάλαιο 4. Οπτική αναπαράσταση, υπερσεξουαλικοποίηση και male gaze στα anime.....	xxxix
4.1. Ανάλυση γυναικείων χαρακτήρων στα επιλεγμένα anime.....	xxxix
4.2. Ανδρικό Βλέμμα - Male Gaze και η οπτική κατανάλωση του γυναικείου σώματος στα anime	xxxiv
4.3. Συγκριτική ανάλυση: υπερσεξουαλικοποίηση, agency και αντιφάσεις της σύγχρονης θηλυκότητας.....	xxxvii
Κεφάλαιο 5. Σύγχρονες μεταβολές της θηλυκότητας στα anime και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί	xli
5.1. Τα anime ως πολιτισμικό προϊόν και υποκουλτούρα.....	xli
5.2. Η ιστορική εξέλιξη της γυναικείας αναπαράστασης στα anime: από τις παραδοσιακές μορφές θηλυκότητας στις σύγχρονες αντιφάσεις.....	xlii
5.3. Δυτικοποίηση, πολιτισμικό υβριδισμό και υβριδική θηλυκότητα.....	xliv
5.4. Αναστοχασμός: Οι αντιφάσεις της σύγχρονης γυναικείας αναπαράστασης στα anime.....	xlvii
Επίλογος.....	l
Βιβλιογραφία.....	lii

Εισαγωγή

Η αναπαράσταση των γυναικών στα anime αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο που δεν μπορεί να αναλυθεί ανεξάρτητα από τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές διαδικασίες που συγκροτούν την έννοια του φύλου, ενώ είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η παρούσα ανάλυση δεν προϋποθέτει εξοικείωση της αναγνώστριάς ή του αναγνώστη με το μέσο του anime, καθώς το επίκεντρο δεν είναι η αισθητική ή η αφηγηματική κατανόηση των έργων, αλλά η κοινωνιολογική προσέγγιση των αναπαραστάσεων του φύλου.

Τα anime αποτελούν σήμερα ένα από τα πιο διαδεδομένα και επιδραστικά προϊόντα της παγκόσμιας οπτικής κουλτούρας. Τις τελευταίες δεκαετίες η διάδοση τους σε παγκόσμιο επίπεδο έχει μετατρέψει τα anime από ένα κυρίως ιαπωνικό πολιτισμικό προϊόν σε παγκόσμιο μέσο ψυχαγωγίας, με εκατομμύρια θεατές χωρίς ομοιότητες στις ηλικιακές ομάδες, φύλο ή πολιτισμικές και κοινωνικές προελεύσεις. Η αυξανόμενη δημοτικότητα και ζήτηση τους έχει οδηγήσει στην ανάπτυξη ενός σημαντικού πεδίου ακαδημαϊκής έρευνας, καθώς τα anime δεν αντιμετωπίζονται πλέον αποκλειστικά ως μορφή ψυχαγωγίας, αλλά και ως πολιτισμικά κείμενα που παράγουν, αναπαράγουν και διαπραγματεύονται κοινωνικές αξίες, ιδεολογίες και έμφυλες ταυτότητες.

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις γυναικείες αναπαραστάσεις στα σύγχρονα anime μέσα από μια κοινωνιολογική και μιντιακή προσέγγιση, εστιάζοντας ιδιαίτερα στον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται η θηλυκότητα, στους μηχανισμούς οπτικής αναπαράστασης του γυναικείου σώματος και στις αντιφάσεις που προκύπτουν ανάμεσα στην εμπρόθετη δράση (agency) και την αντικειμενοποίηση. Θα επιχειρήσουμε να διερευνήσουμε και να αναλύσουμε τον τρόπο με τον οποίο τα anime λειτουργούν ως πεδία παραγωγής και διαπραγμάτευσης έμφυλων νοημάτων τόσο στο πλαίσιο της ιαπωνικής κουλτούρας μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν, όσο και στο πλαίσιο της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κουλτούρας μέσα στο οποίο καταναλώνονται και επανανοηματοδοτούνται.

Η εργασία διαμορφώθηκε σε έξι κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει το θεωρητικό πλαίσιο και τις βασικές έννοιες που αξιοποιούνται στην ανάλυση. Το δεύτερο εξετάζει το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο της Ιαπωνίας και την εξέλιξη των γυναικείων αναπαραστάσεων στα manga και τα anime. Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογική προσέγγιση της έρευνας, ενώ το τέταρτο και το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνουν την ανάλυση των επιλεγμένων περιπτώσεων και τη συζήτηση των ευρημάτων μέσα από το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας. Τέλος, στον επίλογο συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα και διατυπώνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

Κεφάλαιο 1. Φύλο, anime και έμφυλες αναπαραστάσεις: Θεωρητικό πλαίσιο, ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι της έρευνας.

Τα anime αποτελούν μια μορφή ιαπωνικής κινούμενης εικόνας, η οποία αναπτύχθηκε μεταπολεμικά και εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα πολιτισμικά προϊόντα της σύγχρονης Ιαπωνίας. Αν και συχνά συνδέονται αποκλειστικά με την ψυχαγωγία, τα anime λειτουργούν παράλληλα ως φορείς πολιτισμικών αξιών, κοινωνικών αντιλήψεων και έμφυλων αναπαραστάσεων (Johnson-Woods, 2010· Hernández-Pérez, 2019). Μέσα από τους χαρακτήρες, τις αφηγήσεις και τις αισθητικές τους συμβάσεις, αναπαράγουν αλλά και επαναδιαπραγματεύονται αντιλήψεις σχετικά με τη θηλυκότητα, την αρρενωπότητα και τις κοινωνικές σχέσεις. Για τον λόγο αυτό, η μελέτη τους δεν περιορίζεται στην ανάλυση ενός δημοφιλούς πολιτισμικού προϊόντος, αλλά επιτρέπει τη διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους συγκροτούνται και νοηματοδοτούνται οι έμφυλες ταυτότητες στη σύγχρονη κοινωνία.

Εκκινώντας από την θεωρία του Judith Butler, και την θεωρία της επιτελεστικότητας του φύλου, αποτελεί ένα κρίσιμο εργαλείο κατανόησης για τον τρόπο με τον οποίο συγκροτούνται οι έμφυλες ταυτότητες. Το φύλο δεν αντιμετωπίζεται ως φυσική ή βιολογικά δεδομένη κατηγορία, αλλά είναι αποτέλεσμα επαναλαμβανόμενων κοινωνικών πρακτικών που αποκτούν την αίσθηση της φυσικότητας μέσα από τη συνεχή αναπαραγωγή τους (Butler, 1990). Μέσα από αυτή την οπτική, τα anime μπορούν να ιδωθούν ως πολιτισμικά πεδία όπου η θηλυκότητα δεν αναπαρίσταται απλώς, αλλά συγκροτείται και επαναδιαπραγματεύεται μέσω συγκεκριμένων αισθητικών και αφηγηματικών συμβάσεων. Η υπερσεξουαλικοποίηση δεν αποτελεί το μοναδικό αντικείμενο της θεωρίας του Butler· μπορεί όμως να ερμηνευθεί ως μία από τις πρακτικές μέσα από τις οποίες κανονικοποιούνται συγκεκριμένες εκδοχές της θηλυκότητας. Η σχετική βιβλιογραφία επιβεβαιώνει ότι η κατασκευή της θηλυκότητας στα anime συνδέεται συχνά με τη σεξουαλικοποίηση του γυναικείου σώματος. Η μελέτη “You Go Girl! Examining Femininity and Oversexualization of Women in Anime” Robinson (2021), υποστηρίζει ότι οι γυναικείοι χαρακτήρες συχνά παρουσιάζονται μέσα από υπερσεξουαλικοποιημένα πρότυπα, τα οποία περιορίζουν την αφηγηματική τους λειτουργία και ενισχύουν την εικόνα τους ως αντικείμενα επιθυμίας. Αντίστοιχα, τα ευρήματα των Cho, Dougherty, Roh και Harriger (2025) καταδεικνύουν ότι η έμφαση στη σωματική εμφάνιση και η αναπαραγωγή μη ρεαλιστικών προτύπων σώματος αποτελούν συστηματικά χαρακτηριστικά των anime, γεγονός που υποδηλώνει ότι η αντικειμενοποίηση δεν είναι μεμονωμένη αισθητική επιλογή αλλά ευρύτερη πρακτική της βιομηχανίας. Οι αναπαραστάσεις αυτές δεν περιορίζονται στο οπτικό επίπεδο, αλλά επηρεάζουν και τον τρόπο με τον οποίο οι χαρακτήρες εντάσσονται στην αφήγηση, συχνά σε ρόλους παθητικούς ή υποστηρικτικούς, χωρίς ουσιαστική αυτονομία.

Οι θεωρητικές και εμπειρικές αυτές παρατηρήσεις γίνονται εμφανείς σε δημοφιλείς σειρές όπως το Demon Slayer, το One Piece, και το Dan Da Dan, όπου παρατηρείται ότι οι γυναικείοι χαρακτήρες, ακόμη και όταν παρουσιάζονται ως δυναμικοί ή ικανοί, εντάσσονται σε αναπαραστατικά σχήματα που δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην εξωτερική εμφάνιση και την αισθητικοποίηση του σώματος. Η διττή αυτή αναπαράσταση, όπου η δύναμη συνυπάρχει με τη σεξουαλικοποίηση, δεν αναιρεί την αντικειμενοποίηση αλλά την αναδιαμορφώνει, δημιουργώντας μια μορφή «αποδεκτής» θηλυκότητας που παραμένει ευθυγραμμισμένη με τις κυρίαρχες κοινωνικές προσδοκίες.

Παράλληλα, σε σειρές όπως το *The Apothecary Diaries* και το *7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy!* διαφαίνονται εναλλακτικές μορφές αναπαράστασης, όπου η έμφαση μετατοπίζεται προς την προσωπικότητα, τη γνώση ή τη δράση των γυναικείων χαρακτήρων, γεγονός που υποδηλώνει ότι η θηλυκότητα στα anime δεν είναι ενιαία αλλά πολυδιάστατη. Ωστόσο, ακόμη και σε αυτές τις περιπτώσεις, η επιρροή των κυρίαρχων προτύπων παραμένει εμφανής, επιβεβαιώνοντας ότι οι αναπαραστάσεις λειτουργούν μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο έμφυλων νορμών. Πιο περιγραφικές προσεγγίσεις, όπως το άρθρο “The Female Portrayal in Anime and Manga” (2019), ενισχύουν αυτή την παρατήρηση, επισημαίνοντας τη χρήση στερεοτυπικών μοτίβων και τη συστηματική παρουσία του “fan service”¹, τα οποία μπορούν να ιδωθούν ως μορφές επαναλαμβανόμενης επιτέλεσης του φύλου. Η επιλογή των συγκεκριμένων σειρών anime για την παρούσα εργασία δεν είναι τυχαία, αλλά βασίζεται στην ανάγκη να αναδειχθεί η ποικιλία και η πολυπλοκότητα των αναπαραστάσεων της θηλυκότητας μέσα στο μέσο αυτό.

Συνολικά, η ενσωμάτωση της θεωρίας της επιτελεστικότητας του φύλου με τα εμπειρικά δεδομένα και τα ενδεικτικά παραδείγματα από anime καθιστά σαφές ότι η υπερσεξουαλικοποίηση των γυναικών δεν αποτελεί απλώς αισθητικό χαρακτηριστικό του μέσου, αλλά εντάσσεται σε μια ευρύτερη διαδικασία κοινωνικής κατασκευής του φύλου. Τα anime λειτουργούν ως πολιτισμικοί μηχανισμοί που δεν απαιτούν εξειδικευμένη γνώση για να αναλυθούν κοινωνιολογικά, αλλά αντίθετα προσφέρουν ένα προσβάσιμο πεδίο κατανόησης των τρόπων με τους οποίους αναπαράγονται και κανονικοποιούνται έμφυλες ταυτότητες και σχέσεις εξουσίας (Butler, 1990; Cho κ.α., 2025; *You Go Girl!*, 2021; Zane, 2019).

1.1. Anime και έμφυλοι ρόλοι

Η κατανόηση της αναπαράστασης των γυναικών στα anime απαιτεί την τοποθέτησή της μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο, στο οποίο οι έμφυλοι ρόλοι δεν αποτελούν φυσικές ή αυτονόητες κατηγορίες, αλλά κοινωνικά κατασκευασμένες δομές που αναπαράγονται και μετασχηματίζονται μέσα από πολιτισμικά προϊόντα. Σε αυτό το πλαίσιο, η προσέγγιση του Judith Butler, όπως διατυπώνεται στο έργο “Αναταραχή Φύλου” (*Gender Trouble*), προσφέρει ένα κρίσιμο θεωρητικό εργαλείο, καθώς εισάγει την έννοια της επιτελεστικότητας του φύλου, σύμφωνα με την οποία το φύλο δεν αποτελεί μια σταθερή ουσία αλλά συγκροτείται μέσα από επαναλαμβανόμενες πράξεις, εικόνες και κοινωνικές πρακτικές που με την πάροδο του χρόνου αποκτούν την αίσθηση της φυσικότητας (Butler, 1990). Η έννοια της επιτελεστικότητας του φύλου επιτρέπει την προσέγγιση των anime ως πεδία όπου η θηλυκότητα δεν απεικονίζεται απλώς, αλλά παράγεται και σταθεροποιείται μέσα από συγκεκριμένα οπτικά και αφηγηματικά μοτίβα, τα οποία επαναλαμβάνονται σε διαφορετικά είδη και σειρές. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, η υπερσεξουαλικοποίηση των γυναικείων χαρακτήρων μπορεί να ιδωθεί ως μια μορφή επιτέλεσης, η οποία επαναλαμβάνει και ενισχύει συγκεκριμένες κοινωνικά αποδεκτές εκδοχές της θηλυκότητας, όπου η έμφαση δίνεται στην εμφάνιση, την ελκυστικότητα και τη συναισθηματική διαθεσιμότητα. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η αναπαράσταση της θηλυκότητας στα anime αλλά και στα manga δεν περιορίζεται μόνο στο γυναικείο σώμα και την σεξουαλικοποίηση αυτού. Το ίδιο σημαντική είναι χαρακτηριστικά όπως η γλυκύτητα, η αθωότητα, η παιδικότητα και άλλα, στοιχεία που συνδέονται με την ευρύτερη ιαπωνική αισθητική του *kawaii*. Η

¹ Το Fan Service στα anime αναφέρεται σε χαρακτηριστικά και στοιχεία που ενσωματώνονται στις σειρές με σκοπό να προσελκύουν τον κοινό. Εκδηλώνεται κυρίως μέσω της σεξουαλικοποίησης των χαρακτήρων και έχουν σκοπό την ικανοποίηση ανδρικών φαντασιώσεων (Robinson, 2021)

αισθητική αυτή διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των γυναικείων χαρακτήρων και των έμφυλων αναπαραστάσεων στα anime, καθώς συνιστά μια εναλλακτική αλλά εξίσου ισχυρή μορφή κατασκευής της θηλυκότητας. Η έννοια του *kawaii* και η σχέση της με τις έμφυλες αναπαραστάσεις θα αναλυθούν εκτενέστερα σε επόμενο τμήμα της εργασίας. Τα anime μπορούν να ιδωθούν ως πεδία στα οποία οι έμφυλες ταυτότητες δεν αναπαρίστανται απλώς, αλλά παράγονται και κανονικοποιούνται, μέσω της επαναληπτικής χρήσης συγκεκριμένων μοτίβων θηλυκότητας που σχετίζονται με την εμφάνιση, τη συμπεριφορά και τον κοινωνικό ρόλο των γυναικών. Η συμβολή της Yu (2015) ενισχύει αυτή τη θεωρητική κατεύθυνση, μετατοπίζοντας την ανάλυση από το επίπεδο της αναπαραστάσης στο επίπεδο της κοινωνικής επίδρασης και της πρόσληψης, καθώς υποστηρίζει ότι το anime λειτουργεί ως μέσο καλλιέργειας αντιλήψεων γύρω από τους έμφυλους ρόλους, επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι θεατές αντιλαμβάνονται τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, τον γάμο και τις διαπροσωπικές σχέσεις.

Συγκεκριμένα, μέσα από ποιοτική ανάλυση συνεντεύξεων, η Yu αναδεικνύει ότι οι αναπαραστάσεις στα anime συμβάλλουν στη διαμόρφωση προσδοκιών σχετικά με τη θηλυκότητα, ενισχύοντας σε αρκετές περιπτώσεις παραδοσιακά πρότυπα που συνδέουν τις γυναίκες με την οικιακή σφαίρα, τη συναισθηματική φροντίδα και τη σχεσιακή εξάρτηση από τους άνδρες (Yu, 2015). Η σημασία αυτής της προσέγγισης έγκειται στο γεγονός ότι δεν αντιμετωπίζει τα anime ως απομονωμένα αφηγηματικά κείμενα, αλλά ως ενταγμένα σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό και ιστορικό πλαίσιο, στο οποίο οι έμφυλες νόρμες διαμορφώνονται μέσα από την αλληλεπίδραση μεταξύ παραδοσιακών αξιών και σύγχρονων μορφών μαζικής κουλτούρας. Στο πλαίσιο αυτό, η επαναληπτική παρουσία συγκεκριμένων τύπων γυναικείων χαρακτήρων δεν αποτελεί απλώς αισθητική επιλογή, αλλά μέρος μιας διαδικασίας μέσω της οποίας κανονικοποιούνται συγκεκριμένες μορφές θηλυκότητας, καθιστώντας τις αναγνωρίσιμες και κοινωνικά αποδεκτές. Η σύνδεση της Yu με τη θεωρία του Butler καθίσταται ιδιαίτερα γόνιμη, καθώς η πρώτη αναδεικνύει το κοινωνικό περιβάλλον και τις επιπτώσεις των αναπαραστάσεων, ενώ η δεύτερη προσφέρει το εννοιολογικό πλαίσιο για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο αυτές οι αναπαραστάσεις αποκτούν δύναμη μέσα από την επανάληψη. Με άλλα λόγια, η επιτελεσματικότητα του φύλου, όπως περιγράφεται από το Butler, μπορεί να ιδωθεί ως ο μηχανισμός μέσω του οποίου τα πρότυπα που εντοπίζει η Yu στα anime καθίστανται σταδιακά φυσικοποιημένα. Ταυτόχρονα, η προσέγγιση της Yu επιτρέπει την ανάδειξη των αντιφάσεων που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη αναπαραστάση της θηλυκότητας, καθώς, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται η ενίσχυση παραδοσιακών ρόλων, σε άλλες εμφανίζονται στοιχεία μετασχηματισμού και επαναδιαπραγμάτευσης της γυναικείας ταυτότητας. Αυτό καθιστά τα anime ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον πεδίο κοινωνιολογικής ανάλυσης, καθώς συνδυάζουν την αναπαραγωγή και την αμφισβήτηση των έμφυλων στερεοτύπων μέσα στο ίδιο πολιτισμικό προϊόν.

Σημαντικό είναι επίσης να τονιστεί ότι η παρούσα ανάλυση δεν προϋποθέτει εξοικείωση της αναγνώστριάς ή του αναγνώστη με το μέσο του anime, καθώς το ενδιαφέρον επικεντρώνεται όχι στην αφηγηματική κατανόηση των έργων, αλλά στην κοινωνιολογική διερεύνηση των τρόπων με τους οποίους οι αναπαραστάσεις του φύλου διαμορφώνονται, αναπαράγονται και γίνονται αντιληπτές. Συνεπώς, η αξιοποίηση της Yu (2015) σε συνδυασμό με τη θεωρία του Butler επιτρέπει την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου θεωρητικού πλαισίου, το οποίο δεν περιορίζεται στην περιγραφή των εικόνων, αλλά επεκτείνεται στην κατανόηση των κοινωνικών μηχανισμών που τις παράγουν και των επιπτώσεών τους στη συγκρότηση των έμφυλων ταυτοτήτων.

1.2. Θεωρία της αντικειμενοποίησης (Objectification Theory) και αναπαράσταση της γυναίκας

Η κατανόηση της αναπαράστασης των γυναικών στα σύγχρονα μέσα μαζικής επικοινωνίας, και ειδικότερα στα anime, απαιτεί τη συνδυαστική αξιοποίηση θεωρητικών προσεγγίσεων που εξετάζουν τόσο το περιεχόμενο των εικόνων όσο και τις κοινωνικές τους επιπτώσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η θεωρία της αντικειμενοποίησης (Objectification Theory), όπως διατυπώθηκε από τις Barbara Fredrickson και Tomi-Ann Roberts, αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την ανάλυση της γυναικείας αναπαράστασης, καθώς υποστηρίζει ότι στις σύγχρονες δυτικές, αλλά και παγκοσμιοποιημένες κουλτούρες, το γυναικείο σώμα αντιμετωπίζεται συστηματικά ως αντικείμενο προς θέαση και αξιολόγηση (Fredrickson & Roberts, 1997, 173-177). Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η αντικειμενοποίηση δεν περιορίζεται μόνο στον τρόπο με τον οποίο οι γυναίκες παρουσιάζονται από εξωτερικούς παρατηρητές, αλλά οδηγεί και σε μια διαδικασία εσωτερίκευσης, γνωστή ως αυτό – αντικειμενοποίηση (self-objectification), κατά την οποία οι ίδιες οι γυναίκες αρχίζουν να αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους μέσα από το βλέμμα του άλλου. Αυτή η μετατόπιση της προσοχής από την εμπειρία του σώματος προς την εμφάνισή του έχει σημαντικές ψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις, καθώς ενισχύει την αυτο-παρακολούθηση, την ανασφάλεια και τη διαρκή σύγκριση με ιδανικά πρότυπα.

Παρότι η θεωρία της αντικειμενοποίησης έχει επηρεάσει σημαντικά τις φεμινιστικές αναλύσεις των μέσων, έχει δεχθεί και κριτική από μεταγενέστερες θεωρητικούς, οι οποίες υποστηρίζουν ότι δεν επαρκεί για να εξηγήσει τις πιο σύνθετες μορφές θηλυκότητας που αναδύονται στη σύγχρονη κουλτούρα. Σύμφωνα με αυτές τις προσεγγίσεις, οι γυναίκες δεν αποτελούν πάντοτε παθητικά αντικείμενα του βλέμματος αλλά συχνά συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της δημόσιας εικόνας τους, γεγονός που καθιστά αναγκαία την εξέταση της σχέσης μεταξύ αντικειμενοποίησης και αυτοπαρουσίασης.

Ιδιαίτερα η McRobbie (2015), μέσα από τη συζήτηση για τη μεταφεμινιστική θηλυκότητα και τον νεοφιλελευθερισμό, υποστηρίζει ότι η αυτο-αντικειμενοποίηση δεν λειτουργεί πλέον μόνο ως εξωτερική επιβολή αλλά συχνά παρουσιάζεται ως προσωπική επιλογή και μορφή ενδυνάμωσης. Η σύγχρονη γυναίκα καλείται να επενδύει διαρκώς στην εικόνα, στο σώμα και στην ελκυστικότητά της, όχι επειδή εξαναγκάζεται άμεσα, αλλά επειδή αυτά εμφανίζονται ως στοιχεία επιτυχίας, αυτοπραγμάτωσης και ατομικής ευθύνης. Με αυτόν τον τρόπο, η επιτήρηση του σώματος μετατοπίζεται από εξωτερικούς θεσμούς στο ίδιο το άτομο, μετατρέποντας την αυτοπαρακολούθηση σε μέρος της σύγχρονης έμφυλης ταυτότητας (McRobbie, 2015).

Η σημασία της θεωρίας της αντικειμενοποίησης για την παρούσα εργασία έγκειται στο γεγονός ότι επιτρέπει την κατανόηση των anime όχι απλώς ως αφηγηματικών προϊόντων, αλλά ως οπτικών πεδίων μέσα στα οποία η θηλυκότητα κατασκευάζεται μέσα από συγκεκριμένες αισθητικές επιλογές. Η συστηματική έμφαση στο σώμα, η υπερβολική αναπαράσταση συγκεκριμένων σωματικών χαρακτηριστικών και η χρήση οπτικών τεχνικών που κατευθύνουν το βλέμμα του θεατή προς συγκεκριμένα σημεία του σώματος αποτελούν ενδείξεις αντικειμενοποίησης, οι οποίες δεν είναι ουδέτερες αλλά συνδέονται με ευρύτερες σχέσεις εξουσίας και έμφυλων ανισοτήτων. Ωστόσο, για να κατανοηθεί πλήρως η σημασία αυτών των αναπαραστάσεων, είναι απαραίτητο να εξεταστεί όχι μόνο το περιεχόμενό τους, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζουν τις αντιλήψεις των θεατών. Σε αυτό το σημείο, η θεωρία της καλλιέργειας (Cultivation Theory) του George Gerbner προσφέρει ένα συμπληρωματικό θεωρητικό πλαίσιο, υποστηρίζοντας ότι η μακροχρόνια έκθεση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας συμβάλλει στη διαμόρφωση των αντιλήψεων για την κοινωνική πραγματικότητα (Gerbner, 1976). Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι επαναλαμβανόμενες

εικόνες και αφηγήσεις δεν επηρεάζουν άμεσα τη συμπεριφορά, αλλά καλλιεργούν σταδιακά συγκεκριμένες αντιλήψεις για το τι θεωρείται φυσιολογικό, επιθυμητό ή αποδεκτό.

Η σύνδεση των δύο θεωριών είναι ιδιαίτερα σημαντική για την ανάλυση των anime, καθώς επιτρέπει τη μετάβαση από το επίπεδο της αναπαράστασης στο επίπεδο της κοινωνικής επίδρασης. Ενώ η θεωρία της αντικειμενοποίησης εξηγεί πώς και με ποιους τρόπους οι γυναικείοι χαρακτήρες παρουσιάζονται ως αντικείμενα, η θεωρία της καλλιέργειας εξηγεί πώς αυτές οι αναπαραστάσεις μπορούν να επηρεάσουν τις αντιλήψεις των θεατών μέσα από τη συνεχή έκθεση σε παρόμοια μοτίβα. Με άλλα λόγια, η επαναληπτική παρουσία σεξουαλικοποιημένων ή αισθητικοποιημένων γυναικείων χαρακτήρων μπορεί να συμβάλει στην κανονικοποίηση συγκεκριμένων προτύπων θηλυκότητας, τα οποία γίνονται αντιληπτά ως φυσικά ή αυτονόητα. Η συμβολή της Yu (2015) ενισχύει αυτή τη θέση, καθώς αναδεικνύει ότι το anime λειτουργεί ως μέσο καλλιέργειας αντιλήψεων γύρω από τους έμφυλους ρόλους, επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι θεατές αντιλαμβάνονται τη θέση των γυναικών στην κοινωνία, καθώς και ζητήματα όπως ο γάμος και οι διαπροσωπικές σχέσεις. Μέσα από αυτή την οπτική, τα anime δεν αποτελούν απλώς πολιτισμικά προϊόντα, αλλά ενεργούς φορείς κοινωνικοποίησης, οι οποίοι συμμετέχουν στη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων.

Η θεωρητική αυτή προσέγγιση μπορεί να εμπλουτιστεί περαιτέρω μέσα από τη συμβολή του Judith Butler, το οποίο στο έργο του εισάγει την έννοια της επιτελεστικότητας του φύλου (Butler, 1990). Η έννοια αυτή συνδέεται άμεσα τόσο με την αντικειμενοποίηση όσο και με την θεωρία της καλλιέργειας, καθώς υποδεικνύει ότι οι έμφυλες ταυτότητες διαμορφώνονται μέσα από την επανάληψη συγκεκριμένων μοτίβων που γίνονται κοινωνικά αναγνωρίσιμα. Στην περίπτωση των anime, η επαναλαμβανόμενη παρουσία συγκεκριμένων τύπων γυναικείων χαρακτήρων, με έμφαση στην εμφάνιση, την ελκυστικότητα ή τη συναισθηματική διαθεσιμότητα, μπορεί να ιδωθεί ως μορφή επιτέλεσης της θηλυκότητας, η οποία ενισχύεται μέσα από τη συνεχή έκθεση του κοινού σε αυτά τα πρότυπα. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη εναλλακτικών μορφών αναπαράστασης υποδηλώνει ότι η επιτέλεση του φύλου δεν είναι στατική, αλλά δυναμική και ανοιχτή σε επαναδιαπραγμάτευση.

Τα anime χρησιμοποιούνται ως ενδεικτικές περιπτώσεις ενός ευρύτερου πολιτισμικού φαινομένου, το οποίο υπερβαίνει τα όρια του συγκεκριμένου μέσου και συνδέεται με γενικότερες διαδικασίες κατασκευής της θηλυκότητας στις σύγχρονες κοινωνίες. Συνεπώς, ο συνδυασμός της θεωρίας της αντικειμενοποίησης, της θεωρίας της καλλιέργειας και της θεωρίας της επιτελεστικότητας του φύλου επιτρέπει την ανάπτυξη ενός πολυεπίδεδου θεωρητικού πλαισίου, το οποίο λαμβάνει υπόψη τόσο την παραγωγή όσο και την πρόσληψη των αναπαραστάσεων, αναδεικνύοντας τον ρόλο των μέσων στη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων και σχέσεων εξουσίας (Butler, 1990; Fredrickson & Roberts, 1997; Gerbner, 1976; Yu, 2015).

1.3. Kawaii αισθητική, ιαπωνική θηλυκότητα και πολιτισμικές αναπαραστάσεις του φύλου

Η μελέτη των γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime προϋποθέτει την κατανόηση του ευρύτερου πολιτισμικού και κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτές παράγονται. Παρότι τα anime αποτελούν σήμερα ένα παγκοσμιοποιημένο πολιτισμικό προϊόν με εκατομμύρια θεατές σε ολόκληρο τον κόσμο, οι αισθητικές και αφηγηματικές τους συμβάσεις παραμένουν στενά συνδεδεμένες με την ιαπωνική κοινωνία και τις ιδιαίτερες αντιλήψεις της γύρω από το φύλο, τη θηλυκότητα και την ταυτότητα. Τα manga και τα

anime δεν λειτουργούν αποκλειστικά ως μέσα ψυχαγωγίας αλλά και ως πολιτισμικοί μηχανισμοί μέσα από τους οποίους αναπαράγονται, διαπραγματεύονται και συχνά αμφισβητούνται κοινωνικοί και έμφυλοι ρόλοι. Όπως υποστηρίζουν οι Hutagalung, Maryani και Setiawan (2024), οι αναπαραστάσεις των φύλων στα manga επηρεάζονται άμεσα από τις πολιτισμικές αντιλήψεις της ιαπωνικής κοινωνίας και συμβάλλουν στη διαμόρφωση συγκεκριμένων προτύπων γύρω από τη γυναικεία και ανδρική ταυτότητα. Στην περίπτωση των γυναικών, οι προσδοκίες αυτές συνδέονται συχνά με τη διακριτικότητα, τη συναισθηματική φροντίδα, την ευγένεια και την κοινωνική προσαρμοστικότητα, ενώ για τους άνδρες με την υπευθυνότητα, την επαγγελματική επιτυχία και τον κοινωνικό αυτοέλεγχο (Ridwan, 2022). Αντίστοιχα, η Ridwan επισημαίνει ότι τα manga δεν λειτουργούν απλώς ως μέσα ψυχαγωγίας, αλλά ως πολιτισμικοί φορείς που αναπαράγουν και νομιμοποιούν κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τους έμφυλους ρόλους, επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτές οι προσδοκίες απέναντι στις γυναίκες και τους άνδρες στη σύγχρονη ιαπωνική κοινωνία. Μέσα από αυτή την οπτική, τα manga και κατ' επέκταση τα anime μπορούν να θεωρηθούν σημαντικοί μηχανισμοί πολιτισμικής διαμόρφωσης των έμφυλων ταυτοτήτων και συμπεριφορών.

Η σύγχρονη ιαπωνική θηλυκότητα χαρακτηρίζεται από μια έντονη συνύπαρξη παραδοσιακών και σύγχρονων στοιχείων. Παρά τις κοινωνικές αλλαγές που συνδέονται με την αυξανόμενη γυναικεία αυτονομία και τη συμμετοχή των γυναικών στη δημόσια ζωή, εξακολουθούν να υπάρχουν πολιτισμικές προσδοκίες που συνδέουν τη θηλυκότητα με τη διακριτικότητα, τη συναισθηματική φροντίδα, την ευγένεια και την αυτοσυγκράτηση. Οι αντιφάσεις αυτές εμφανίζονται συχνά και στα anime, όπου οι γυναικείοι χαρακτήρες παρουσιάζονται ταυτόχρονα ως δυναμικοί και ανεξάρτητοι αλλά και ως φορείς πιο παραδοσιακών μορφών θηλυκότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Maomao από το *The Apothecary Diaries*, η οποία παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα ευφυής, αυτόνομη και επαγγελματικά ικανή γυναίκα. Ωστόσο, παρά την ανεξαρτησία και τη δράση της, εξακολουθεί να λειτουργεί μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που αποδίδει αξία στη διακριτικότητα, την ευγένεια και την αυτοσυγκράτηση. Η περίπτωση αυτή αποτυπώνει τη συνύπαρξη σύγχρονων και παραδοσιακών στοιχείων που χαρακτηρίζει πολλές σύγχρονες αναπαραστάσεις θηλυκότητας στα anime. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, οι αναπαραστάσεις των γυναικών δεν λειτουργούν μόνο ως αντανάκλαση της κοινωνικής πραγματικότητας αλλά και ως πεδίο διαπραγμάτευσης πολιτισμικών αξιών και προσδοκιών γύρω από το φύλο.

Κεντρική θέση στη σύγχρονη ιαπωνική поп κουλτούρα κατέχει η αισθητική του *kawaii*. Αν και ο όρος συνήθως μεταφράζεται ως «χαριτωμένο» ή «γλυκό», στην πραγματικότητα περιγράφει ένα πολύ ευρύτερο πολιτισμικό φαινόμενο. Προέρχεται αυτή η αισθητική από τις κοινωνικές και πολιτισμικές μεταβολές της μεταπολεμικής Ιαπωνίας και ιδιαίτερα με την ανάπτυξη της νεανικής κουλτούρας από τη δεκαετία του 1970 και έπειτα. Η έννοια αναπτύχθηκε αρχικά μέσα από νέες μορφές μόδας και νεανικής έκφρασης, οι οποίες διαφοροποιούνταν από τις παραδοσιακές κοινωνικές προσδοκίες και τους αυστηρούς κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς. Μετέπειτα, το *kawaii* εξελίχθηκε από αισθητική τάση σε ευρύτερο πολιτισμικό πρότυπο που επηρέασε τη μόδα, τα manga, τα anime και τις σύγχρονες αντιλήψεις γύρω από τη θηλυκότητα και τη νεότητα (MacWilliams, 2008· Prough, 2010). Παράλληλα, η διάδοσή του συνέβαλε στη διαμόρφωση νέων μορφών γυναικείας ταυτότητας μέσα στη σύγχρονη ιαπωνική поп κουλτούρα (Ridwan, 2022). Η αισθητική αυτή συνδέεται με χαρακτηριστικά όπως η παιδικότητα, η αθωότητα, η ευαλωτότητα και άλλα παρόμοια χαρακτηριστικά. Στα anime και τα manga, η επιρροή του *kawaii* γίνεται εμφανής μέσα από τα μεγάλα μάτια, τις ήπιες εκφράσεις, τις λεπτές κινήσεις και τη συναισθηματική ευαισθησία πολλών γυναικείων χαρακτήρων. Η σημασία του *kawaii* δεν περιορίζεται αποκλειστικά στην εξωτερική εμφάνιση αλλά επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι χαρακτήρες γίνονται αντιληπτοί από το κοινό, καθώς η γλυκύτητα και η

συναισθηματική οικειότητα μετατρέπονται σε βασικά στοιχεία της πολιτισμικής τους αναγνωρισιμότητας. Αυτός ο χαρακτήρας είναι φυσιολογικό να εμφανιστεί τόσο στα shonen² αλλά όσο και στο shojo³ anime τα οποία θα αναλύσουμε στην συνέχεια.

Μία ιδιαίτερη έκφανση αυτής της αισθητικής αποτελεί και η κουλτούρα της *Lolita*. Η *Lolita fashion* αναπτύχθηκε ως νεανική υποκουλτούρα η οποία αντλεί έμπνευση από βικτωριανά και ροκοκό ενδυματολογικά στοιχεία, δίνοντας έμφαση στην κομψότητα, τη λεπτομέρεια και την εξιδανικευμένη παιδικότητα. Οι γυναίκες της μεταπολεμικής Ιαπωνίας είχαν ανάγκη από νέες μορφές έκφρασης και θηλυκότητας, πού να διαφοροποιούνται από τα παραδοσιακά πρότυπα συζύγου και μητέρας. Σε αντίθεση με τη δυτική χρήση του όρου, η οποία συχνά συνδέεται με σεξουαλικές αναγνώσεις, στην ιαπωνική κουλτούρα η *Lolita* λειτουργεί κυρίως ως μορφή αισθητικής αυτοέκφρασης και κατασκευής ταυτότητας. Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η συγκεκριμένη υποκουλτούρα μπορεί να ερμηνευθεί ως ένας εναλλακτικός τρόπος διαπραγμάτευσης της θηλυκότητας, καθώς επιτρέπει τη δημιουργία μιας ταυτότητας που δεν βασίζεται αποκλειστικά στους συμβατικούς κοινωνικούς ρόλους της ενηλικίωσης, της σεξουαλικότητας ή της μητρότητας (Rahman, 2011). Μέσα από αυτή την οπτική, η θηλυκότητα παρουσιάζεται όχι ως σταθερή κατηγορία αλλά ως πολιτισμική και αισθητική κατασκευή που μπορεί να επαναπροσδιορίζεται.

Παράλληλα, η ιαπωνική ποπ κουλτούρα έχει αναπτύξει μορφές αναπαράστασης που αμφισβητούν τα αυστηρά όρια μεταξύ αρρενωπότητας και θηλυκότητας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η φιγούρα του *bishōnen* («όμορφο αγόρι»), η οποία εμφανίζεται συχνά στα shōjo manga και anime. Σύμφωνα με την Prough (2010), οι χαρακτήρες αυτοί συνδυάζουν στοιχεία που πολιτισμικά συνδέονται τόσο με την ανδρική όσο και με τη γυναικεία εμφάνιση, παρουσιάζοντας μακριά μαλλιά, λεπτά χαρακτηριστικά προσώπου και έντονη συναισθηματική έκφραση. Η δημοτικότητά τους υποδηλώνει ότι η ιαπωνική οπτική κουλτούρα επιτρέπει μεγαλύτερη ευελιξία στις έμφυλες αναπαραστάσεις από ό,τι συχνά παρατηρείται σε δυτικά πολιτισμικά προϊόντα. Η σχετική αυτή ευελιξία συνδέεται και με την ιδιαίτερη θέση που κατέχουν οι ανδρόγυνες και ομόφυλες αναπαραστάσεις στην ιστορία του shōjo manga. Όπως επισημαίνει η Prough (2010), ήδη από τη δεκαετία του 1970 οι ιστορίες σχέσεων μεταξύ *bishōnen* χαρακτήρων γνώρισαν ιδιαίτερη δημοτικότητα, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση αφηγηματικών χώρων όπου το φύλο και η επιθυμία παρουσιάζονταν με μεγαλύτερη ρευστότητα από ό,τι σε πολλά δυτικά πολιτισμικά προϊόντα. Παρότι οι χαρακτήρες αυτοί δεν αμφισβητούν πάντοτε άμεσα τις κυρίαρχες αντίληψεις για το φύλο, αναδεικνύουν μορφές ταυτότητας που κινούνται πέρα από τα αυστηρά δίπολα αρρενωπότητας και θηλυκότητας. Ένας τέτοιος χαρακτήρας αποτελεί ο Jinshi από το *The Apothecary Diaries* (ο άνδρας πρωταγωνιστής), ο οποίος παρουσιάζεται με έντονα ανδρόγυνα χαρακτηριστικά, εξαιρετική φυσική ομορφιά, μακρυά μαλλιά, γλυκιά φωνή και αισθητική που παραπέμπει στην παράδοση του *bishōnen*, γεγονός που συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας πιο ρευστής και σύνθετης αναπαράστασης της αρρενωπότητας.

Οι παραπάνω μορφές αναπαράστασης έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον θεωρητικών που εξετάζουν τις σχέσεις ανάμεσα στο φύλο, το σώμα και την ταυτότητα μέσα από μεταανθρωπιστικές προσεγγίσεις. Η Donna Haraway, μέσω της έννοιας του *cyborg*, υποστηρίζει ότι οι σύγχρονες ταυτότητες δεν μπορούν πλέον να γίνουν κατανοητές μέσα από αυστηρούς διαχωρισμούς όπως άνθρωπος και μηχανή, φύση και πολιτισμός ή άνδρας και γυναίκα. Αντίθετα, οι ταυτότητες εμφανίζονται ως υβριδικές, ρευστές και διαρκώς μεταβαλλόμενες. Η προσέγγιση αυτή έχει επηρεάσει σημαντικά τη μελέτη των ιαπωνικών οπτικών

2 To Shonen anime επικεντρώνεται στη δράση και απευθύνεται στο ανδρικό κοινό (Robinson, 2021)

3 Το Shojo anime επικεντρώνεται σε ρομαντισμό ή άλλες προσωπικές σχέσεις που απευθύνονται κυρίως στο γυναικείο κοινό (Robinson, 2021)

αφηγήσεων. Όπως επισημαίνεται στην ανάλυση *The Ecofeminist Cyborg: A Posthuman Analysis of the Manga Series Nausicaä of the Valley of the Wind* (Shah, 2025), πολλά manga και anime παρουσιάζουν χαρακτήρες που υπερβαίνουν τα παραδοσιακά όρια ανάμεσα στον άνθρωπο, την τεχνολογία και τη φύση, δημιουργώντας νέες μορφές ύπαρξης και ταυτότητας. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, οι αναπαραστάσεις του φύλου δεν παρουσιάζονται ως απόλυτα σταθερές αλλά ως πεδία συνεχούς μετασχηματισμού και επαναδιαπραγμάτευσης.

Η κατανόηση της ιαπωνικής θηλυκότητας, της αισθητικής του *kawaii* και των πολιτισμικών μηχανισμών που επηρεάζουν τη διαμόρφωση των έμφυλων ταυτοτήτων είναι απαραίτητη για την ανάλυση των anime που ακολουθεί. Οι συγκεκριμένες πολιτισμικές συνθήκες επηρεάζουν άμεσα τόσο τη δημιουργία των χαρακτήρων όσο και τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτοί από το ιαπωνικό και το παγκόσμιο κοινό, διαμορφώνοντας το πλαίσιο μέσα στο οποίο παράγονται οι σύγχρονες αναπαραστάσεις της θηλυκότητας.

Κεφάλαιο 2 Κατηγοριοποιήσεις Anime

2.1. Πολιτισμικές ιδιαιτερότητες της σύγχρονης Ιαπωνίας , φύλο και θηλυκότητα

Η κατανόηση των γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime προϋποθέτει την εξέταση του ευρύτερου κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου μέσα στο οποίο αυτές παράγονται. Παρότι τα anime αποτελούν όπως είπαμε σήμερα ένα παγκόσμιο πολιτισμικό προϊόν, οι τρόποι με τους οποίους παρουσιάζονται οι γυναικείοι χαρακτήρες εξακολουθούν να επηρεάζονται από ιστορικές, κοινωνικές και πολιτισμικές αντιλήψεις που έχουν αναπτυχθεί στην Ιαπωνία. Η σύγχρονη ιαπωνική κουλτούρα επισημαίνει τη συνύπαρξη παραδοσιακών και σύγχρονων αξιών, γεγονός που επηρεάζει άμεσα τον τρόπο με τον οποίο αναπαρίστανται το φύλο και η θηλυκότητα στα μέσα μαζικής κουλτούρας (Buckley, 2002· MacWilliams, 2008).

Ιστορικά, η θέση της γυναίκας στην Ιαπωνία επηρεάστηκε από κοινωνικές δομές που έδιναν έμφαση στην οικογένεια, την κοινωνική αρμονία και την εκπλήρωση συγκεκριμένων κοινωνικών ρόλων. Κατά τη διάρκεια του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, η ιδέα της γυναίκας ως «καλής συζύγου και σοφής μητέρας» (*gyōsai kenbo*) αποτέλεσε κεντρικό πρότυπο θηλυκότητας. Η γυναίκα θεωρούνταν βασικός πυλώνας της οικογένειας, υπεύθυνη για την ανατροφή των παιδιών και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής. Παρότι οι κοινωνικές συνθήκες έχουν αλλάξει σημαντικά από τότε, ορισμένες από αυτές τις αντιλήψεις εξακολουθούν να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η γυναικεία ταυτότητα στη σύγχρονη ιαπωνική κουλτούρα (Buckley, 2002).

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Ιαπωνία γνώρισε ραγδαίες κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές. Η αύξηση της εκπαίδευσης, η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας και η σταδιακή μεταβολή των οικογενειακών δομών συνέβαλαν στη δημιουργία νέων μορφών γυναικείας ταυτότητας. Παράλληλα, οι μεταπολεμικές κοινωνικές αλλαγές συνοδεύτηκαν και από την ανάπτυξη φεμινιστικών κινημάτων, ιδιαίτερα κατά τις δεκαετίες του 1960 και 1970. Παρότι τα κινήματα αυτά συνέβαλαν στη διεύρυνση των δικαιωμάτων και της δημόσιας παρουσίας των γυναικών, δεν κατόρθωσαν να ανατρέψουν πλήρως τις κυρίαρχες αντιλήψεις γύρω από τους έμφυλους ρόλους. Ως αποτέλεσμα, η αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας συνυπήρξε με τη διατήρηση παραδοσιακών προσδοκιών που συνέδεαν τη θηλυκότητα με την οικογένεια, τη φροντίδα και την κοινωνική αρμονία. Ωστόσο, η διαδικασία αυτή δεν οδήγησε στην πλήρη εγκατάλειψη των παραδοσιακών αντιλήψεων. Αντίθετα, η σύγχρονη ιαπωνική θηλυκότητα διαμορφώθηκε μέσα από τη συνύπαρξη παλαιών και νέων προτύπων. Η γυναίκα παρουσιάζεται συχνά ως επαγγελματικά ενεργή και κοινωνικά ανεξάρτητη, ενώ ταυτόχρονα εξακολουθεί να συνδέεται με χαρακτηριστικά όπως η ευγένεια, η συναισθηματική φροντίδα, η διακριτικότητα και η προσαρμοστικότητα (Buckley, 2002). Η αντίφαση αυτή αποτυπώνεται και στην καθημερινότητα πολλών γυναικών στη σύγχρονη Ιαπωνία. Όπως δείχνει η εθνογραφική έρευνα της Aronsson (2015), ακόμη και γυναίκες που ακολουθούν απαιτητικές επαγγελματικές διαδρομές συχνά εξακολουθούν να θεωρούνται πρωτίστως υπεύθυνες για τη φροντίδα της οικογένειας, των παιδιών ή ηλικιωμένων συγγενών, γεγονός που τις υποχρεώνει να διαπραγματεύονται διαρκώς μεταξύ επαγγελματικής αυτονομίας και παραδοσιακών έμφυλων προσδοκιών. Η παραδοσιακή αντίληψη της «καλής συζύγου και σοφής μητέρας» (*gyōsai kenbo*) εξακολουθεί να επηρεάζει τις ζωές των γυναικών (Aronsson, 2015).

Η αντίφαση αυτή γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στη σύγχρονη ιαπωνική ποπ κουλτούρα. Τα manga και τα anime λειτουργούν ως χώροι όπου διαφορετικές αντιλήψεις για το φύλο συνυπάρχουν, συγκρούονται και επαναδιαπραγματεύονται. Οι πολιτισμικές αναπαραστάσεις στα manga δεν αντανakλούν απλώς τις κοινωνικές αντιλήψεις αλλά συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωσή τους, δυνάμει επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτές οι έμφυλες ταυτότητες από το κοινό (Johnson-Woods, 2010). Τα manga αποτελούν μια μορφή ιαπωνικών εικονογραφημένων αφηγημάτων, η οποία συνδυάζει εικόνα και κείμενο για την ανάπτυξη ιστοριών που απευθύνονται σε διαφορετικές κατηγορίες κοινού. Η λέξη manga ετυμολογικά σημαίνει "παράξενες" ή "αυθόρμητες" εικόνες. Τα σύγχρονα manga διαμορφώθηκαν μέσω της αλληλεπίδρασης με τις δυτικές παραδόσεις των κόμικς και των γελοιογραφιών. Στην Ιαπωνία, ο όρος αναφέρεται γενικά στα κόμικς αλλά διεθνώς χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο για προσδιορισμό των κόμικς ιαπωνικής προέλευσης ή συγκεκριμένου ύφους. Αντίστοιχα, ο όρος anime αναφέρεται στις ιαπωνικές παραγωγές κινουμένων σχεδίων, πολλές από τις οποίες βασίζονται σε ήδη δημοφιλή manga, χωρίς όμως να περιορίζονται σε αυτά. Ο όρος anime προέρχεται από την ιαπωνική λέξη *animēshon* (animation) και καθιερώθηκε τη δεκαετία του 1970 για να περιγράψει τις ιαπωνικές παραγωγές κινουμένων σχεδίων ως διακριτό πολιτισμικό και βιομηχανικό πεδίο (Hernández-Pérez, 2019). Μέσα από τη χρήση κίνησης, ήχου, μουσικής και φωνητικής ερμηνείας, τα anime διευρύνουν τις δυνατότητες οπτικής και συναισθηματικής αναπαράστασης των χαρακτήρων και των κοινωνικών τους ταυτοτήτων. Ως αποτέλεσμα, διαδικασίες όπως η σεξουαλικοποίηση, η αντικειμενοποίηση και η ενδυνάμωση των χαρακτήρων συχνά μπορούν να γίνουν περισσότερο ορατές στα anime σε σύγκριση με τα manga, γεγονός που επηρεάζει και τον τρόπο με τον οποίο προσλαμβάνονται οι έμφυλες αναπαραστάσεις από το κοινό.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά στοιχεία της σύγχρονης ιαπωνικής κουλτούρας είναι η σημασία που αποδίδεται στην αισθητική και στην κατασκευή της ταυτότητας μέσω της εικόνας και ήχου. Η δημοτικότητα της κουλτούρας του *kawaii*, η ανάπτυξη υποκουλτουρών όπως η Lolita και η ευρεία παρουσία ανδρόγυνων ή μη συμβατικών χαρακτήρων καταδεικνύουν ότι η σύγχρονη ιαπωνική ποπ κουλτούρα αναπτύσσει μορφές θηλυκότητας που συχνά διαφέρουν από τα αντίστοιχα δυτικά πρότυπα. Η θηλυκότητα δεν συνδέεται αποκλειστικά με τη σεξουαλικότητα ή τη βιολογική διάσταση του φύλου αλλά συχνά εκφράζεται μέσα από αισθητικές πρακτικές, συναισθηματικούς κώδικες και πολιτισμικά σύμβολα (MacWilliams, 2008).

Παράλληλα, η ιαπωνική οπτική κουλτούρα παρουσιάζει μια ιδιαίτερη ευελιξία ως προς τις έμφυλες αναπαραστάσεις. Όπως ήδη αναφερθήκαμε στους χαρακτήρες *bishōnen*, περιγράφονται από λεπτά χαρακτηριστικά, συναισθηματική εκφραστικότητα και αισθητική που συνδυάζει στοιχεία και από τα δύο φύλα, όπου έτσι αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας. Αν και οι αναπαραστάσεις αυτές δεν αποτελούν απαραίτητα μορφές ανοιχτής αμφισβήτησης των κυρίαρχων έμφυλων προτύπων, αναδεικνύουν μια μεγαλύτερη πολιτισμική αποδοχή της αισθητικής και συναισθηματικής ρευστότητας σε σχέση με πολλά δυτικά πολιτισμικά προϊόντα. Η ιαπωνική οπτική κουλτούρα εμφανίζει μεγαλύτερη ανοχή επομένως, απέναντι σε μορφές έμφυλης και αισθητικής ρευστότητας από ό,τι συναντάται συχνά σε αντίστοιχα δυτικά πολιτισμικά προϊόντα (Johnson-Woods, 2010).

Η πολιτισμική αυτή ιδιαιτερότητα μπορεί να συμβάλλει στην κατανόηση γιατί οι γυναικείοι χαρακτήρες στα anime εμφανίζονται συχνά ως σύνθετες και αντιφατικές προσωπικότητες. Είναι δυνατόν ένας χαρακτήρας να παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως δυναμικός και ευάλωτος, ανεξάρτητος και συναισθηματικά εξαρτημένος, χειραφετημένος αλλά και αισθητικοποιημένος. Η συνύπαρξη αυτών των στοιχείων δεν αποτελεί απαραίτητα αντίφαση στο πλαίσιο της ιαπωνικής κουλτούρας αλλά μέρος μιας ευρύτερης πολιτισμικής λογικής που επιτρέπει τη συνύπαρξη πολλαπλών μορφών ταυτότητας και έκφρασης (MacWilliams, 2008).

Η εξέταση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων της Ιαπωνίας είναι απαραίτητη για την κατανόηση των κατηγοριών anime που θα παρουσιαστούν στη συνέχεια. Οι διαφορετικές αντιλήψεις γύρω από το φύλο και τη θηλυκότητα επηρεάζουν άμεσα τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώνονται οι χαρακτήρες, οι αφηγήσεις και οι αισθητικές συμβάσεις των anime. Για τον λόγο αυτό, η ανάλυση των κατηγοριών shōnen και shōjo δεν μπορεί να αποκοπεί από το πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν και εξακολουθούν να εξελίσσονται.

2.2. Η υπερσεξουαλικοποίηση και η αντικειμενοποίηση της γυναίκας στα anime

Η σεξουαλική αντικειμενοποίηση των γυναικείων χαρακτήρων στα anime αποτελεί ένα φαινόμενο που έχει αναδειχθεί έντονα μέσα από σύγχρονες εμπειρικές μελέτες, όπως αυτή των Cho, Dougherty, Roh και Harriger (2025), οι οποίοι μέσα από ανάλυση περιεχομένου καταδεικνύουν ότι η αναπαράσταση των γυναικών δεν είναι απλώς αισθητική επιλογή αλλά ενσωματώνει βαθύτερες έμφυλες αντιλήψεις και κοινωνικές δομές. Συγκεκριμένα, οι γυναικείοι χαρακτήρες στα anime συχνά σχεδιάζονται με τρόπο που υπερτονίζει τη σωματική τους εμφάνιση, παρουσιάζοντας μη ρεαλιστικά πρότυπα σώματος, όπως υπερβολικά λεπτή μέση, έντονα καμπυλωτά σημεία και ταυτόχρονα παιδικά χαρακτηριστικά προσώπου, δημιουργώντας έτσι μια αντίφαση που συνδυάζει την αθωότητα με τη σεξουαλική διαθεσιμότητα. Αυτή η αισθητική δεν είναι ουδέτερη, αλλά λειτουργεί ως μέσο ενίσχυσης της ιδέας ότι το γυναικείο σώμα υπάρχει πρωτίστως για να παρατηρείται και να αξιολογείται, κάτι που συνδέεται άμεσα με την έννοια της αντικειμενοποίησης, δηλαδή τη μετατροπή του ατόμου σε αντικείμενο επιθυμίας. Παράλληλα, η μελέτη αναδεικνύει ότι η σεξουαλικοποίηση δεν περιορίζεται μόνο στο οπτικό επίπεδο αλλά επεκτείνεται και στον τρόπο με τον οποίο οι χαρακτήρες εντάσσονται στην αφήγηση, καθώς πολλές γυναίκες εμφανίζονται σε ρόλους παθητικούς ή υποστηρικτικούς, χωρίς ουσιαστική αυτονομία ή εξέλιξη, γεγονός που ενισχύει την ιδέα ότι η αξία τους εξαρτάται από την εμφάνισή τους και όχι από τις πράξεις ή τις ικανότητές τους.

Η έννοια της υπερσεξουαλικοποίησης συνδέεται στενά με τη θεωρία της αντικειμενοποίησης, χωρίς ωστόσο να ταυτίζεται πλήρως με αυτήν. Σύμφωνα με την Έκθεση της Αμερικανικής Ψυχολογικής Εταιρείας (APA, 2007), η σεξουαλικοποίηση εμφανίζεται όταν η αξία ενός ατόμου αποδίδεται κυρίως στη σεξουαλική του ελκυστικότητα, όταν η φυσική εμφάνιση ταυτίζεται με την προσωπική αξία ή όταν το άτομο αντιμετωπίζεται πρωτίστως ως αντικείμενο σεξουαλικής επιθυμίας. Αντίστοιχα, ο Santoniccolo (2023) επισημαίνει ότι η σεξουαλικοποίηση στα μέσα ενημέρωσης συνδέεται με την υπερβολική έμφαση στο σώμα, την εμφάνιση και τη σεξουαλική διαθεσιμότητα των γυναικών, συμβάλλοντας στην αναπαραγωγή έμφυλων στερεοτύπων και σχέσεων ανισότητας. Μέσα από αυτό το πρίσμα, η υπερσεξουαλικοποίηση των γυναικείων χαρακτήρων στα anime δεν αφορά μόνο αισθητικές επιλογές, αλλά και ευρύτερες διαδικασίες κατασκευής και νοηματοδότησης της θηλυκότητας.

Επιπλέον, η συστηματική χρήση θεματικών που σχετίζονται με την ομορφιά, την ελκυστικότητα και τη σεξουαλική διαθεσιμότητα δημιουργεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο η γυναίκα παρουσιάζεται ως αντικείμενο προς κατανάλωση, ενισχύοντας στερεοτυπικές αντιλήψεις για τους έμφυλους ρόλους. Η επαναληπτικότητα αυτών των μοτίβων σε διαφορετικά είδη anime, ανεξαρτήτως κοινού-στόχου, υποδηλώνει ότι πρόκειται για μια ευρύτερη πρακτική της βιομηχανίας και όχι για μεμονωμένες περιπτώσεις, γεγονός που καθιστά το φαινόμενο ιδιαίτερα σημαντικό για κοινωνιολογική ανάλυση. Σύμφωνα με τους Cho κ.α. (2025), αυτή η κανονικοποίηση της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης μπορεί να έχει επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο οι

θεατές αντιλαμβάνονται το φύλο και τις σχέσεις, καθώς η συνεχής έκθεση σε τέτοιες εικόνες ενδέχεται να επηρεάζει τις προσδοκίες σχετικά με την εμφάνιση και τη συμπεριφορά των γυναικών. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι το anime, ως μορφή πολιτισμικής παραγωγής με παγκόσμια απήχηση, δεν λειτουργεί απλώς ως μέσο ψυχαγωγίας αλλά και ως φορέας ιδεολογιών, αναπαράγοντας και ενισχύοντας συγκεκριμένα πρότυπα. Ακόμα, και στον επαγγελματικό χώρο στην Ιαπωνία, η εμφάνιση και η δημόσια εικόνα των γυναικών στο γραφείο αποτελούν σημαντικά στοιχεία αξιολόγησης τους, γεγονός που δείχνει ότι οι έμφυλες προσδοκίες δεν περιορίζονται στη δημοφιλή κουλτούρα αλλά επεκτείνονται και στην καθημερινή κοινωνική ζωή (Aronsson, 2015). Μέσα από αυτό το πρίσμα, η ανάλυση της σεξουαλικής αντικειμενοποίησης αποκτά ιδιαίτερη σημασία, καθώς επιτρέπει την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα μέσα συμβάλλουν στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων. Σε αυτό το σημείο, η θεωρία της επιτελεστικότητας δεν ερμηνεύει την σεξουαλικοποίηση ως αυτόνομο φαινόμενο, αλλά βοηθά στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο συγκεκριμένες μορφές θηλυκότητας επαναλαμβάνονται και αποκτούν την αίσθηση του φυσικού. Μέσα από αυτό το πλαίσιο, η υπερσεξουαλικοποίηση μπορεί να ιδωθεί ως μια από τις πρακτικές μέσω των οποίων αναπαράγονται συγκεκριμένες έμφυλες νόρμες.

Με άλλα λόγια, οι αναπαραστάσεις αυτές δεν απεικονίζουν απλώς το φύλο, αλλά συμβάλλουν ενεργά στη συγκρότησή του, επαναλαμβάνοντας συγκεκριμένα μοτίβα που καθίστανται κοινωνικά αναγνωρίσιμα και αποδεκτά. Επιπλέον, το Butler επισημαίνει ότι αυτές οι επαναλήψεις δεν είναι ουδέτερες, αλλά συνδέονται με σχέσεις εξουσίας που καθορίζουν ποια μορφή φύλου θεωρείται «κανονική» και ποια αποκλίνουσα, κάτι που βρίσκει άμεση εφαρμογή στην περίπτωση των anime, όπου οι γυναίκοι χαρακτήρες σπάνια αποκλίνουν από τα κυρίαρχα πρότυπα σεξουαλικοποίησης. Έτσι, η ανάλυση των Cho κ.α. (2025) μπορεί να εμπλουτιστεί μέσα από το θεωρητικό πρίσμα του Butler, αναδεικνύοντας ότι η σεξουαλική αντικειμενοποίηση δεν αποτελεί μόνο αισθητική ή αφηγηματική επιλογή, αλλά μέρος μιας ευρύτερης διαδικασίας κατασκευής του φύλου. Παράλληλα, η επαναληπτική φύση αυτών των αναπαραστάσεων ενισχύει την κανονικοποίησή τους, καθιστώντας δύσκολη την αμφισβήτησή τους από το κοινό, το οποίο έχει ήδη εσωτερικεύσει τα σχετικά πρότυπα. Η πρόσληψη αυτών των αναπαραστάσεων δεν είναι ουδέτερη, καθώς η συστηματική έκθεση σε τέτοιες εικόνες μπορεί να συμβάλει στην διαμόρφωση αντιλήψεων γύρω από τους έμφυλους ρόλους (Yu, 2015· Robinson, 2021). Συνολικά, τα ευρήματα της μελέτης υπογραμμίζουν ότι η σεξουαλική αντικειμενοποίηση στα anime αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που συνδυάζει αισθητικά, αφηγηματικά και ιδεολογικά στοιχεία, και το οποίο αξίζει να εξεταστεί σε βάθος στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνιολογικής και φεμινιστικής ανάλυσης, ιδιαίτερα όταν συνδέεται με την ευρύτερη συζήτηση γύρω από την αναπαραγωγή των γυναικών στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και τη διαμόρφωση έμφυλων ταυτοτήτων (Butler, 1990; Cho κ.α., 2025).

2.3. Η γυναικεία αναπαράσταση στα shōnen anime

Η γυναικεία αναπαράσταση στα shōnen anime αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο ανάλυσης, καθώς το συγκεκριμένο είδος έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τη σύγχρονη παγκόσμια εικόνα των anime και έχει συμβάλει στη διαμόρφωση συγκεκριμένων αντιλήψεων γύρω από τη θηλυκότητα και τους έμφυλους ρόλους. Ο όρος *shōnen* χρησιμοποιείται για να περιγράψει έργα που απευθύνονται κυρίως σε νεανικό ανδρικό κοινό και ιστορικά συνδέεται με αφηγήσεις δράσης, περιπέτειας, προσωπικής εξέλιξης, ανταγωνισμού και

υπέρβασης δυσκολιών. Όπως επισημαίνει η Napier (2005), τα anime δεν αποτελούν απλώς αφηγηματικά προϊόντα αλλά πολιτισμικά κείμενα που αναπαράγουν και ταυτόχρονα επαναδιαπραγματεύονται κοινωνικές αντιλήψεις γύρω από την ταυτότητα, το φύλο και την εξουσία. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το shōnen διαμόρφωσε ιστορικά ένα ιδιαίτερο μοντέλο αφήγησης στο οποίο ο ανδρικός πρωταγωνιστής τοποθετείται συνήθως στο κέντρο της δράσης και της προσωπικής εξέλιξης.

Σύμφωνα με την Yu (2015), τα πρώιμα shōnen anime και manga των δεκαετιών του 1980 και 1990 οργανώνονταν σε μεγάλο βαθμό γύρω από ανδρικές αφηγήσεις ηρωισμού, προσωπικής βελτίωσης και κοινωνικής αναγνώρισης. Στα έργα αυτά, οι γυναικείοι χαρακτήρες εμφανίζονταν συχνά ως δευτερεύουσες παρουσίες, αναλαμβάνοντας ρόλους όπως η μητέρα, η αδελφή, η συναισθηματική υποστήριξη ή το ρομαντικό ενδιαφέρον του πρωταγωνιστή (Yu, 2015). Η λειτουργία τους μέσα στην αφήγηση δεν ήταν συνήθως η ανάπτυξη δικής τους πορείας αλλά η υποστήριξη της εξέλιξης του βασικού ανδρικού χαρακτήρα.

Παραδείγματα αυτής της αφηγηματικής δομής που έχουν επιλεγεί από την Yu μπορούν να εντοπιστούν σε δημοφιλείς σειρές όπως το Dragon Ball, το Saint Seiya και το Slam Dunk, όπου η εξέλιξη της ιστορίας επικεντρώνεται κυρίως στην προσωπική ανάπτυξη των ανδρικών χαρακτήρων και στη συλλογική επίτευξη στόχων. Οι γυναικείοι χαρακτήρες υπάρχουν κυρίως ως συμπληρωματικές μορφές που ενισχύουν συναισθηματικά ή αφηγηματικά την πορεία του ήρωα (Yu, 2015).

Παράλληλα με αυτή τη δομή, στο πλαίσιο του shōnen αναπτύχθηκαν και υποκατηγορίες όπως το *harem genre*, όπου η παρουσία πολλαπλών γυναικείων χαρακτήρων οργανώνεται γύρω από έναν κεντρικό ανδρικό πρωταγωνιστή. Η συγκεκριμένη αφηγηματική πρακτική οδήγησε στη σταδιακή διαμόρφωση επαναλαμβανόμενων προτύπων θηλυκότητας, όπου κάθε χαρακτήρας αντιπροσωπεύει διαφορετική εκδοχή της «ιδανικής γυναίκας»: τη μητρική μορφή, την αθώα κοπέλα, τη σεξουαλικοποιημένη γυναίκα, τη δυναμική παρουσία ή τη λογική και ήρεμη φιγούρα (Yu, 2015). Η κατηγοριοποίηση αυτή συμβάλλει στην κατασκευή της γυναικείας παρουσίας ως αντικειμένου αισθητικής και συναισθηματικής κατανάλωσης, καθώς η θηλυκότητα οργανώνεται γύρω από επαναλαμβανόμενα στερεοτυπικά μοτίβα.

Η εξέλιξη του σύγχρονου shōnen, ωστόσο, δείχνει ότι οι γυναικείοι χαρακτήρες δεν παραμένουν στατικοί ούτε συνεχίζουν να λειτουργούν αποκλειστικά ως παθητικές παρουσίες. Όπως υποστηρίζει η Gill (2007), οι σύγχρονες μορφές αναπαράστασης των γυναικών στα μέσα συχνά δεν εγκαταλείπουν την αντικειμενοποίηση αλλά συχνά την αναδιατυπώνουν ως προσωπική επιλογή, αυτοέκφραση και μορφή ενδυνάμωσης. Έτσι, η σεξουαλικοποίηση παρουσιάζεται όχι ως εξωτερική επιβολή, αλλά ως ελεύθερη έκφραση και συνειδητή διαχείριση της γυναικείας ταυτότητας. Η παρατήρηση αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατανόηση των σύγχρονων anime.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το One Piece, όπου χαρακτήρες όπως η Nami και η Nico Robin διαθέτουν προσωπική ιστορία, στρατηγική σκέψη και ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξη της πλοκής. Παρόλα αυτά, η αισθητική παρουσίαση των σωμάτων τους εξακολουθεί να βασίζεται σε έντονα ιδεατοποιημένα πρότυπα θηλυκότητας και σε αυξημένη οπτική έμφαση στη σωματικότητα. Η συνύπαρξη εμπρόθετης δράσης (agency) και αισθητικοποίησης αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο των σύγχρονων μορφών αναπαράστασης. Η εξέλιξη αυτή των χαρακτήρων μπορεί να συνδεθεί με ευρύτερες κοινωνικές μεταβολές στη μεταπολεμική Ιαπωνία, όπως η αυξανόμενη συμμετοχή των γυναικών στην εκπαίδευση και στην αγορά εργασίας, καθώς και με τη σταδιακή διεύρυνση των κοινωνικών τους ρόλων (Buckley, 2002).

Παρόμοια στοιχεία εμφανίζονται και στο *Demon Slayer*, όπου η Nezuko παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα ισχυρός χαρακτήρας αλλά ταυτόχρονα συνδέεται με αισθητικές νόρμες που τονίζουν την αθωότητα, τη γλυκύτητα και τη συναισθηματική αφοσίωση. Αντίστοιχα, στο *Dandadan* η Momo Ayase εμφανίζεται περισσότερο εξωστρεφής, αυθόρμητη και αφηγηματικά ενεργή, χωρίς όμως η σειρά να εγκαταλείπει πλήρως μορφές αισθητικοποίησης και στιγμές που ενισχύουν τη σωματική ορατότητα του χαρακτήρα.

Η παρατήρηση αυτή συνδέεται άμεσα με την έννοια του *male gaze*, όπως διατυπώθηκε από τη Mulvey (1975), σύμφωνα με την οποία η γυναικεία παρουσία στα οπτικά μέσα συχνά οργανώνεται ως αντικείμενο θέασης. Ωστόσο, όπως έδειξε και η προηγούμενη ανάλυση της παρούσας εργασίας, η παρουσία εμπρόθετης δράσης δεν αναιρεί απαραίτητα τη λειτουργία του χαρακτήρα ως αντικειμένου θέασης. Αντίθετα, πολλές σύγχρονες γυναικείες μορφές στα anime συνδυάζουν ενεργό συμμετοχή στην αφήγηση με διατήρηση αισθητικών μηχανισμών που κατευθύνουν το βλέμμα προς τη γυναικεία εικόνα.

Συνολικά, η εξέλιξη των *shōnen anime* δείχνει ότι η γυναικεία αναπαράσταση μεταβάλλεται διαρκώς και προσαρμόζεται στις κοινωνικές και πολιτισμικές αλλαγές. Παρότι οι σύγχρονες σειρές εμφανίζουν πιο σύνθετους και αυτόνομους γυναικείους χαρακτήρες, οι μηχανισμοί αισθητικοποίησης και οπτικής κατανάλωσης δεν εξαφανίζονται πλήρως αλλά επαναδιαμορφώνονται μέσα σε νέες μορφές θηλυκότητας.

2.4. Η γυναικεία αναπαράσταση στα shōjo anime και οι εναλλακτικές μορφές θηλυκότητας

Η ανάλυση της γυναικείας αναπαράστασης στα anime δεν μπορεί να περιοριστεί αποκλειστικά στο πλαίσιο του *shōnen* είδους, καθώς μια τέτοια προσέγγιση θα δημιουργούσε την εντύπωση ότι οι γυναικείες μορφές στα anime κατασκευάζονται πάντοτε μέσα από τους ίδιους αφηγηματικούς και αισθητικούς μηχανισμούς. Παρότι το *shōnen* αποτελεί μία από τις πιο αναγνωρίσιμες και διεθνώς διαδεδομένες κατηγορίες anime, η εξέταση της θηλυκότητας απαιτεί και την ανάλυση άλλων ειδών που αναπτύχθηκαν με διαφορετικές κοινωνικές και αφηγηματικές προτεραιότητες.

Ο όρος *shōjo* χρησιμοποιείται παραδοσιακά για έργα που απευθύνονται κυρίως σε νεανικό γυναικείο κοινό, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι καθορίζεται αποκλειστικά από το φύλο των θεατών. Το *shōjo* είναι ένα διαφορετικό αφηγηματικό μοντέλο, όπου δεν δίνεται έμφαση στην εξωτερική δράση αλλά περισσότερο στην εσωτερική εμπειρία, τη συναισθηματική ανάπτυξη και τις σχέσεις μεταξύ των χαρακτήρων. Σε αντίθεση με το *shōnen*, το οποίο συχνά οργανώνεται γύρω από την υπέρβαση, τον ανταγωνισμό και την εξέλιξη του ανδρικού ήρωα, το *shōjo* δίνει μεγαλύτερη σημασία στην αυτογνωσία, στην ανάπτυξη ταυτότητας και στις συναισθηματικές διαπραγματεύσεις των χαρακτήρων.

Η ιστορική εξέλιξη του *shōjo* παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη μελέτη του φύλου. Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, κατά τις πρώτες δεκαετίες ανάπτυξης του είδους (1950–1960), μεγάλο μέρος των δημιουργών ήταν άνδρες, γεγονός που επηρέασε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονταν οι γυναικείοι χαρακτήρες (Buckley, 2002). Παρότι τα έργα απευθύνονταν σε γυναικείο κοινό, οι πρωταγωνίστριες συχνά οργανώνονταν γύρω από πρότυπα που συνέδεαν τη γυναικεία ολοκλήρωση με τη συναισθηματική αποδοχή, τον ρομαντισμό και την αναγνώριση από ανδρικούς χαρακτήρες.

Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει σημαντικά από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1970, όταν αυξήθηκε αισθητά η παρουσία γυναικών δημιουργών στον χώρο των manga και των anime. Η εξέλιξη αυτή συνέβαλε στη σταδιακή διαφοροποίηση των γυναικείων χαρακτήρων και στην ανάδειξη πιο σύνθετων μορφών θηλυκότητας, όπου η συναισθηματική ζωή δεν παρουσιαζόταν πλέον αποκλειστικά ως αποτέλεσμα σχέσης με ανδρικούς χαρακτήρες αλλά ως στοιχείο προσωπικής ταυτότητας και αυτοδιαμόρφωσης (Prough, 2010). Αναφέραμε προηγουμένως ότι το φεμινιστικό κίνημα στην Ιαπωνία δεν κατάφερε να ανατρέψει τις κυρίαρχες αντιλήψεις γύρω από τους έμφυλους τρόπους. Η εμμονή στις πατριαρχικές παραδόσεις και η δομή της ιαπωνικής οικονομίας συνεχίζουν να δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου ο φεμινιστικός ακτιβισμός συναντά ισχυρές αντιστάσεις, καθιστώντας την επίτευξη πραγματικής έμφυλης ισότητας μια ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία. Οι αντιλήψεις της ίδιας της κοινωνίας τόσο από τους άντρες όσο και από τις γυναίκες παραμένουν βαθιά ριζομένες με τις ιδέες του Ryosai-kenbo («καλή σύζυγος, σοφή μητέρα») και του Sengyo-shufu («νοικοκυρά πλήρους απασχόλησης») (Lukyantseva, 2023). Η επίδραση αυτών των προτύπων μπορεί να διακριθεί και σε πολλές σύγχρονες αναπαραστάσεις των anime, όπου, παρά τη σταδιακή εμφάνιση πιο αυτόνομων και πολυδιάστατων γυναικείων χαρακτήρων, εξακολουθούν να αναπαράγονται μορφές θηλυκότητας που συνδέονται με τη φροντίδα, τη συναισθηματική υποστήριξη και την οικογενειακή αφοσίωση. Η συνύπαρξη αυτών των στοιχείων αποτυπώνει την ευρύτερη κοινωνική αμφιθυμία ανάμεσα στην αλλαγή και τη διατήρηση των παραδοσιακών έμφυλων προτύπων.

Παρότι το shōjo συχνά θεωρείται περισσότερο «γυναικοκεντρικό» σε σχέση με το shōnen, δεν βρίσκεται εκτός των μηχανισμών κοινωνικής κατασκευής του φύλου. Αντίθετα, οι γυναικείες αναπαραστάσεις εξακολουθούν να οργανώνονται γύρω από συγκεκριμένα πολιτισμικά ιδανικά. Η διαφορά βρίσκεται στο ότι η έμφαση μετατοπίζεται από τη σωματική δύναμη ή την οπτική επιθυμητότητα προς στοιχεία όπως η συναισθηματική ωριμότητα, η κομψότητα, η ενσυναίσθηση και η κοινωνική διαχείριση των σχέσεων (Yu, 2015).

Η παρατήρηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την παρούσα εργασία, καθώς αρκετά από τα anime που επιλέχθηκαν δεν ακολουθούν πλήρως την κλασική λογική του shōnen. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το *The Apothecary Diaries*. Παρότι δεν ταξινομείται αυστηρά ως shōjo, παρουσιάζει χαρακτηριστικά που διαφοροποιούνται από τις τυπικές αφηγήσεις ανδρικής ηρωοποίησης. Η Maomao, η πρωταγωνίστρια της σειράς, συγκροτείται κυρίως μέσα από τη γνώση, την παρατήρηση και την αναλυτική της ικανότητα. Η αφηγηματική της αξία δεν βασίζεται πρωτίστως στη δυνατότητα να λειτουργήσει ως αντικείμενο επιθυμίας αλλά στη δυνατότητά της να κατανοεί και να επηρεάζει τις κοινωνικές σχέσεις γύρω της. Σε αντίθεση με πολλές γυναικείες μορφές των shōnen anime, η σημασία της στην αφήγηση δεν προκύπτει κυρίως από τη σχέση της με έναν άνδρα πρωταγωνιστή, αλλά από τις δικές της γνώσεις, αποφάσεις και πρωτοβουλίες.

Αντίστοιχα, το *7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy* παρουσιάζει μια πιο σύνθετη μορφή γυναικείας παρουσίας. Η Rishe διατηρεί στοιχεία παραδοσιακής αισθητικής θηλυκότητας, όπως η κομψότητα και η κοινωνική ευγένεια, αλλά ταυτόχρονα αποκτά υψηλό βαθμό στρατηγικής σκέψης και προσωπικής αυτονομίας. Η πορεία της δεν οργανώνεται αποκλειστικά γύρω από τον ρομαντισμό αλλά γύρω από τη δυνατότητα επαναπροσδιορισμού της ζωής και των επιλογών της.

Οι συγκεκριμένες περιπτώσεις δείχνουν ότι η γυναικεία παρουσία στα anime δεν μπορεί να αναλυθεί αποκλειστικά μέσα από τη διάκριση «παραδοσιακό» και «προοδευτικό». Αντίθετα, διαφορετικά είδη παράγουν διαφορετικές μορφές θηλυκότητας, καθεμία από τις οποίες ενσωματώνει διαφορετικές κοινωνικές

προσδοκίες και πολιτισμικές αντιφάσεις. Ενώ το shōnen συχνά αναδεικνύει την ένταση ανάμεσα στο agency και την αισθητικοποίηση, το shōjo και συγγενικά είδη δείχνουν ότι η γυναικεία ταυτότητα μπορεί να οργανώνεται περισσότερο γύρω από τη γνώση, τη συναισθηματική πολυπλοκότητα και τη δυνατότητα προσωπικής διαμόρφωσης. Η ένταση αυτή προκύπτει επειδή πολλοί γυναικείοι χαρακτήρες εμφανίζονται ταυτόχρονα ως αφηγηματικά σημαντικοί, ικανοί και ενεργοί, ενώ παράλληλα η οπτική τους παρουσία οργανώνεται γύρω από πρότυπα ελκυστικότητας και αισθητικοποίησης. Με άλλα λόγια, η αυξημένη αυτονομία και συμμετοχή τους στην πλοκή δεν συνεπάγεται απαραίτητα την απουσία σεξουαλικοποίησης ή αντικειμενοποίησης. Η συνύπαρξη αφηγηματικής αυτονομίας και αισθητικοποίησης αποτελεί μία από τις βασικές αντιφάσεις των σύγχρονων γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime, καθώς η ενίσχυση του agency δεν συνεπάγεται απαραίτητα την αποδυνάμωση των μηχανισμών οπτικής αντικειμενοποίησης.

Συνολικά, η εξέταση του shōjo λειτουργεί ως αναγκαία συμπλήρωση της ανάλυσης του shōnen και επιτρέπει μια πιο σύνθετη κοινωνιολογική κατανόηση των γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime. Μέσα από αυτή την προσέγγιση γίνεται εμφανές ότι οι μορφές θηλυκότητας που εμφανίζονται στα σύγχρονα anime δεν είναι ενιαίες αλλά προκύπτουν μέσα από διαφορετικές ιστορικές, πολιτισμικές και αφηγηματικές συνθήκες.

Κεφάλαιο 3. Μεθοδολογία και ανάλυση ερευνητικού υλικού

3.1. Μεθοδολογική προσέγγιση

Η παρούσα έρευνα υιοθετεί μια ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση με στόχο τη διερεύνηση της αναπαράστασης της θηλυκότητας στα σύγχρονα anime. Η επιλογή της ποιοτικής μεθοδολογίας ανταποκρίνεται στη φύση του ερευνητικού ερωτήματος, καθώς το ενδιαφέρον της παρούσας εργασίας δεν περιορίζεται στη μέτρηση της συχνότητας εμφάνισης συγκεκριμένων χαρακτηριστικών, αλλά εστιάζει στην κατανόηση των τρόπων με τους οποίους οι γυναικείες μορφές συγκροτούνται μέσα από οπτικές, αφηγηματικές και πολιτισμικές πρακτικές. Η έρευνα βασίζεται σε ερμηνευτική προσέγγιση, σύμφωνα με την οποία τα πολιτισμικά προϊόντα, όπως τα anime, αντιμετωπίζονται ως φορείς συμβολισμών και κοινωνικών αξιών, οι οποίες μπορούν να αναλυθούν μέσα από τη συστηματική παρατήρηση και την κριτική ερμηνεία του περιεχομένου τους. Για την επίτευξη των στόχων της έρευνας επιλέχθηκε η θεματική ανάλυση περιεχομένου, σε συνδυασμό με στοιχεία οπτικής και αφηγηματικής ανάλυσης. Η θεματική ανάλυση αξιοποιείται για τον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων μοτίβων στις αναπαραστάσεις της θηλυκότητας, ενώ η οπτική ανάλυση επικεντρώνεται στον σχεδιασμό των χαρακτήρων, στις ενδυματολογικές επιλογές, στην απεικόνιση του σώματος και στις τεχνικές οπτικής παρουσιάσής του. Παράλληλα, η αφηγηματική ανάλυση εξετάζει τον ρόλο των γυναικείων χαρακτήρων στην εξέλιξη της ιστορίας, τις σχέσεις τους με τους υπόλοιπους χαρακτήρες και τον βαθμό στον οποίο επηρεάζουν την πλοκή. Η συνδυαστική χρήση των μεθόδων αυτών επιτρέπει την εξέταση των γυναικείων χαρακτήρων τόσο ως οπτικών όσο και ως αφηγηματικών κατασκευών.

Το ερευνητικό υλικό αποτελείται από πέντε σύγχρονες σειρές anime, οι οποίες επιλέχθηκαν με βάση τη δημοτικότητα τους, τη διαθεσιμότητά τους σε διεθνές κοινό και την ποικιλία που προσφέρουν ως προς την αναπαράσταση της θηλυκότητας. Συγκεκριμένα, η ανάλυση εστιάζει στα One Piece, Demon Slayer: Kimetsu no Yaiba, Dandadan, The Apothecary Diaries και 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy. Η επιλογή αυτών των σειρών δεν είναι τυχαία, αλλά βασίζεται στην ανάγκη να συγκριθούν διαφορετικές αφηγηματικές και αισθητικές προσεγγίσεις της γυναικείας παρουσίας μέσα στο ίδιο μέσο. Τα τρία πρώτα anime ανήκουν κυρίως στην κατηγορία shōnen, ενώ τα δύο τελευταία παρουσιάζουν διαφορετικά αφηγηματικά χαρακτηριστικά και διαφορετική στόχευση ως προς το κοινό. Η συνύπαρξη διαφορετικών ειδών κρίθηκε κατάλληλη για τη συγκριτική διερεύνηση των μορφών γυναικείας αναπαράστασης, χωρίς να προδικάζεται το αποτέλεσμα της ανάλυσης. Στην ανάλυση, εξετάστηκαν στοιχεία όπως η σχεδίαση του σώματος, οι ενδυματολογικές επιλογές, οι γωνίες λήψης, η αφηγηματική λειτουργία των χαρακτήρων, ο βαθμός αυτονομίας τους και η συμβολή τους στην εξέλιξη της πλοκής.

Η ανάλυση δεν περιορίζεται στην περιγραφή αυτών των διαφορών, αλλά επιχειρεί να τις ερμηνεύσει μέσα από τη σύγκριση των αφηγηματικών λειτουργιών των χαρακτήρων. Στα shōnen anime, οι γυναικείοι χαρακτήρες συχνά λειτουργούν συμπληρωματικά προς τον άνδρα πρωταγωνιστή, ενισχύοντας την εξέλιξη της δικής του ιστορίας, ενώ η δική τους ανάπτυξη παραμένει περιορισμένη. Αντίθετα, στα anime που δεν ακολουθούν αυστηρά αυτό το μοντέλο, οι γυναικείοι χαρακτήρες αποκτούν μεγαλύτερη αφηγηματική αυτονομία, επηρεάζοντας ενεργά την εξέλιξη της πλοκής και διαμορφώνοντας οι ίδιοι το αφηγηματικό αποτέλεσμα. Η σύγκριση αυτή επιτρέπει την ανάδειξη διαφορετικών τρόπων συγκρότησης της θηλυκότητας,

οι οποίοι δεν είναι στατικοί αλλά μεταβάλλονται ανάλογα με το είδος, το κοινό-στόχο και τις αφηγηματικές επιλογές.

Η επιλογή των anime ενισχύθηκε και από τη διεθνή διαθεσιμότητά τους μέσω ψηφιακών πλατφορμών, όπως το Crunchyroll και το Netflix, γεγονός που τα καθιστά κατάλληλα για τη μελέτη ενός παγκοσμιοποιημένου πολιτισμικού προϊόντος. Αυτή η διάσταση καθιστά τα anime ιδιαίτερα κατάλληλα για τη μελέτη της σύγχρονης κουλτούρας, καθώς λειτουργούν ως σημεία συνάντησης διαφορετικών πολιτισμικών επιρροών, συνδυάζοντας τοπικά και παγκόσμια στοιχεία. Συνεπώς, η ανάλυση των γυναικείων χαρακτήρων δεν περιορίζεται σε ένα εθνικό πλαίσιο, αλλά συνδέεται με ευρύτερες διαδικασίες πολιτισμικής ανταλλαγής και μετασχηματισμού.

Τέλος, είναι σημαντικό να αναγνωριστούν οι περιορισμοί της μεθοδολογίας. Η επιλογή συγκεκριμένου δείγματος σημαίνει ότι τα ευρήματα δεν μπορούν να γενικευθούν στο σύνολο των anime, ενώ η ερμηνευτική φύση της ανάλυσης συνεπάγεται έναν βαθμό υποκειμενικότητας. Ωστόσο, η εις βάθος προσέγγιση επιτρέπει την ανάδειξη σύνθετων σχέσεων μεταξύ εικόνας, αφήγησης και κοινωνικών νοημάτων, οι οποίες θα ήταν δύσκολο να αποτυπωθούν με ποσοτικές μεθόδους. Μέσα από αυτή τη μεθοδολογική επιλογή, η παρούσα εργασία επιχειρεί να συμβάλει στην κατανόηση των τρόπων με τους οποίους η θηλυκότητα κατασκευάζεται, αναπαράγεται και επαναδιαπραγματεύεται στο πλαίσιο ενός σύγχρονου και δυναμικού πολιτισμικού μέσου.

3.2. Παρουσίαση των επιλεγμένων γυναικείων χαρακτήρων

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης επιλέχθηκαν πέντε γυναικείοι χαρακτήρες από ισάριθμες σύγχρονες σειρές anime, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως περιπτώσεις μελέτης για τη διερεύνηση διαφορετικών μορφών αναπαράστασης της θηλυκότητας. Οι χαρακτήρες δεν επιλέχθηκαν επειδή θεωρήθηκαν εκ των προτέρων παραδείγματα συγκεκριμένων προτύπων θηλυκότητας, αλλά επειδή παρουσιάζουν διαφορετικά αφηγηματικά και οπτικά χαρακτηριστικά που επιτρέπουν τη συγκριτική τους διερεύνηση. Οι χαρακτήρες αυτοί δεν εξετάζονται απομονωμένα ως αφηγηματικές φιγούρες, αλλά ως φορείς ευρύτερων κοινωνικών και πολιτισμικών νοημάτων που σχετίζονται με το φύλο, την εμφάνιση, τη δύναμη και τη θέση της γυναίκας μέσα στο κοινωνικό σύνολο. Η επιλογή τους επιτρέπει τη σύγκριση διερεύνηση διαφορετικών μορφών γυναικείας αναπαράστασης στα σύγχρονα anime, χωρίς να προϋποθέτει εκ των προτέρων συγκεκριμένη ερμηνεία των χαρακτήρων.

Η Nami από το One Piece επιλέχθηκε καθώς αποτελεί έναν από τους πιο αναγνωρίσιμους γυναικείους χαρακτήρες του σύγχρονου shōnen anime και διαδραματίζει σταθερά ενεργό ρόλο στην εξέλιξη της αφήγησης. Η μακροχρόνια παρουσία της στη σειρά προσφέρει πλούσιο υλικό για την εξέταση της σχέσης μεταξύ αφηγηματικής λειτουργίας και οπτικής αναπαράστασης.

Στο Demon Slayer, ο χαρακτήρας της Nezuko συμπεριλήφθηκε επειδή συνδυάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά ως προς την παρουσία της στην αφήγηση και τον τρόπο οπτικής απεικόνισής της. Η ιδιαίτερη θέση της στη σειρά, καθώς και η περιορισμένη λεκτική της παρουσία, την καθιστούν κατάλληλη περίπτωση για την μελέτη διαφορετικών μορφών γυναικείας αναπαράστασης.

Η Momo Ayase από το Dandadan επιλέχθηκε επειδή αποτελεί έναν σύγχρονο γυναικείο χαρακτήρα με έντονη συμμετοχή στην εξέλιξη της πλοκής. Η περίπτωση αυτή επιτρέπει τη διερεύνηση νεότερων μορφών

γυναικείας αναπαράστασης σε πρόσφατες παραγωγές anime. Παράλληλα, ωστόσο, η οπτική της παρουσία περιλαμβάνει στιγμές που ενισχύουν τη σεξουαλικοποίηση, δημιουργώντας μια ένταση μεταξύ της αφηγηματικής της δύναμης και της αισθητικής της απεικόνισης. Η διπλή αυτή λειτουργία υποδηλώνει ότι ακόμη και οι πιο “προοδευτικοί” χαρακτήρες δεν είναι πλήρως αποκομμένοι από τα κυρίαρχα μοτίβα αναπαράστασης.

Η Maomao, από το *The Apothecary Diaries*, συμπεριλήφθηκε καθώς διαφοροποιείται αισθητά από τις περισσότερο συμβατικές αναπαραστάσεις που συναντώνται σε πολλές δημοφιλείς σειρές. Η επιλογή της επιτρέπει τη συγκριτική εξέταση διαφορετικών τρόπων συγκρότησης της γυναικείας ταυτότητας. Η απουσία έντονης σεξουαλικοποίησης και η έμφαση στη διανοητική της λειτουργία την καθιστούν μια μορφή που διαφοροποιείται από τα πιο παραδοσιακά πρότυπα, χωρίς ωστόσο να βρίσκεται πλήρως εκτός του πολιτισμικού πλαισίου στο οποίο ανήκει.

Τέλος, στο *7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy*, η Rishe επιλέχθηκε επειδή παρουσιάζει διαφορετική αφηγηματική δομή και διαφορετικό τρόπο ανάπτυξης του γυναικείου χαρακτήρα, προσφέροντας μια ακόμη περίπτωση συγκριτικής ανάλυσης.

Η επιλογή των συγκεκριμένων χαρακτήρων αποσκοπεί στη διερεύνηση διαφορετικών μορφών γυναικείας αναπαράστασης μέσα σε διαφορετικά είδη anime και αφηγηματικά πλαίσια. Η ερμηνεία των χαρακτηριστικών τους πραγματοποιείται στο επόμενο κεφάλαιο, μέσα από τα αναλυτικά κριτήρια που παρουσιάστηκαν στη μεθοδολογία.

3.3. Μεθοδολογικό πλαίσιο ανάλυσης και περιγραφή περιεχομένου

Το παρόν υποκεφάλαιο παρουσιάζει το αναλυτικό πλαίσιο που εφαρμόστηκε κατά την εξέταση του ερευνητικού υλικού. Στόχος δεν είναι η περιγραφή των επιλεγμένων χαρακτήρων, αλλά η αποσαφήνιση των αναλυτικών κριτηρίων με βάση τα οποία πραγματοποιήθηκε η παρατήρηση και η ερμηνεία τους. Για τον σκοπό αυτό, η ανάλυση βασίστηκε σε προκαθορισμένες θεματικές κατηγορίες που προέκυψαν από το θεωρητικό πλαίσιο της εργασίας και εφαρμόστηκαν συστηματικά σε όλους τους επιλεγμένους χαρακτήρες, ώστε να διασφαλιστεί η συγκρισιμότητα της ανάλυσης.

Η μεθοδολογική προσέγγιση βασίζεται στην ποιοτική ανάλυση περιεχομένου, η οποία επιλέγεται λόγω της δυνατότητάς της να εξετάζει πολιτισμικά προϊόντα όχι ως ουδέτερα ψυχαγωγικά μέσα, αλλά ως φορείς ιδεολογίας, κοινωνικών νοημάτων και πολιτισμικών αναπαραστάσεων (*Phornprapha & Podsatiangool, 2019*). Η ποιοτική ανάλυση επιτρέπει την ερμηνεία συμβολικών δομών και αφηγηματικών επιλογών, δίνοντας έμφαση όχι μόνο στο τι παρουσιάζεται αλλά και στο πώς παρουσιάζεται. Στο πλαίσιο αυτό, τα anime αντιμετωπίζονται ως σύνθετα ψηφιακά κείμενα που συνδυάζουν εικόνα, αφήγηση, σχεδιαστική αισθητική και πολιτισμικό συμβολισμό. Η χρήση του όρου «ψηφιακά κείμενα» είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αναγνωρίζει ότι τα anime δεν αποτελούν απλώς τηλεοπτικά ή εικονογραφημένα προϊόντα, αλλά μέρος ενός παγκοσμιοποιημένου ψηφιακού πολιτισμού που διαμορφώνεται μέσα από streaming πλατφόρμες, fandom κοινότητες και την διαπολιτισμική κατανάλωση. Επομένως, η ανάλυση δεν περιορίζεται στο περιεχόμενο των ίδιων των έργων, αλλά λαμβάνει υπόψη και τη θέση τους ως σύγχρονα πολιτισμικά αντικείμενα.

Η παρούσα μελέτη χρησιμοποιεί συνδυαστικά θεματική ανάλυση, οπτική ανάλυση και αφηγηματική ανάλυση. Η θεματική ανάλυση επικεντρώνεται στον εντοπισμό επαναλαμβανόμενων μοτίβων που σχετίζονται με τη γυναικεία αναπαράσταση, όπως η υπερσεξουαλικοποίηση, η παθητικότητα, η ηρωοποίηση, η συναισθηματική εργασία, η νοημοσύνη και η αυτονομία. Μέσα από αυτή τη διαδικασία καθίσταται δυνατή η οργάνωση του υλικού σε κοινωνιολογικά χρήσιμες κατηγορίες, οι οποίες επιτρέπουν συγκριτική προσέγγιση μεταξύ διαφορετικών σειρών. Η οπτική ανάλυση, από την άλλη πλευρά, εστιάζει στη σχεδιαστική αναπαράσταση των χαρακτήρων, εξετάζοντας στοιχεία όπως οι αναλογίες σώματος, η ενδυματολογική παρουσίαση, οι στάσεις σώματος, οι εκφράσεις, καθώς και η κινηματογραφική ή σκηνοθετική εστίαση του βλέμματος. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο πώς το σώμα παρουσιάζεται ως φορέας νοήματος, είτε ως αντικείμενο αισθητικοποίησης είτε ως εργαλείο δύναμης. Τέλος, η αφηγηματική ανάλυση εξετάζει τη θέση των γυναικείων χαρακτήρων μέσα στην πλοκή: εάν λειτουργούν ως κεντρικά υποκείμενα, ως υποστηρικτικές παρουσίες ή ως συμβολικές μορφές που υπηρετούν την εξέλιξη άλλων χαρακτήρων.

Η μετάβαση από την παρατήρηση στην ερμηνεία πραγματοποιήθηκε μέσω της συστηματικής εφαρμογής των ίδιων αναλυτικών κριτηρίων σε όλους τους επιλεγμένους χαρακτήρες. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν η οπτική αναπαράσταση του σώματος (αναλογίες, ενδυματολογικές επιλογές, στάσεις σώματος και γωνίες λήψης), η αφηγηματική λειτουργία κάθε χαρακτήρα, ο βαθμός αυτονομίας του στη λήψη αποφάσεων και στη διαμόρφωση της πλοκής, καθώς και η παρουσία στοιχείων που συνδέονται με την αντικειμενοποίηση ή την υπερσεξουαλικοποίηση. Ως ενδείξεις υπερσεξουαλικοποίησης δεν θεωρήθηκε οποιαδήποτε αισθητική αναπαράσταση του σώματος, αλλά η συστηματική έμφαση στη σεξουαλική ελκυστικότητα σε βάρος άλλων χαρακτηριστικών του χαρακτήρα, όπως η προσωπικότητα, η γνώση ή η αφηγηματική του λειτουργία. Η ερμηνεία των παρατηρήσεων πραγματοποιήθηκε πάντοτε σε συνάρτηση με το θεωρητικό πλαίσιο που παρουσιάστηκε στα προηγούμενα κεφάλαια.

Η επιλογή των συγκεκριμένων anime βασίζεται σε στρατηγικά κριτήρια που εξυπηρετούν τους στόχους της έρευνας. Τα One Piece, Demon Slayer και Dandadan επιλέχθηκαν ως αντιπροσωπευτικά δείγματα ιδιαίτερα δημοφιλών σειρών που εντάσσονται κυρίως στο shōnen πλαίσιο, το οποίο ιστορικά έχει συνδεθεί με ανδρικό κοινό και συγκεκριμένες συμβάσεις γύρω από την παρουσίαση της θηλυκότητας. Αντίθετα, τα The Apothecary Diaries και 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy συμπεριλήφθηκαν ώστε το δείγμα να περιλαμβάνει σειρές με διαφορετικά αφηγηματικά χαρακτηριστικά και διαφορετικές μορφές γυναικείας παρουσίας. Η συγκριτική αυτή επιλογή επιτρέπει την αποφυγή υπεραπλουστευτικών συμπερασμάτων και ενισχύει τη δυνατότητα εξέτασης πολλαπλών εκδοχών της θηλυκότητας μέσα στο ίδιο πολιτισμικό μέσο.

Ως προς την περιγραφή περιεχομένου, κάθε anime εξετάζεται όχι συνολικά ως αφήγηση, αλλά μέσω επιλεγμένων χαρακτήρων, σκηνών και επαναλαμβανόμενων αναπαραστατικών μοτίβων. Αυτό σημαίνει ότι η ανάλυση δεν λειτουργεί ως πλήρης περίληψη πλοκής, αλλά στη διερεύνηση εκείνων των στοιχείων που σχετίζονται με τα ερευνητικά ερωτήματα και τις θεματικές κατηγορίες της μελέτης. Με τον τρόπο αυτό, η εξέταση όλων των σειρών πραγματοποιείται με ενιαία μεθοδολογικά κριτήρια, ώστε να είναι δυνατή η συγκριτική ερμηνεία των ευρημάτων στο επόμενο κεφάλαιο.

Σημαντικό στοιχείο της παρούσας μεθοδολογίας αποτελεί επίσης η αναγνώριση της ιστορικότητας και της πολιτισμικής θέσης των anime ως μέρους μιας εξελισσόμενης υποκουλτούρας που έχει πλέον αποκτήσει παγκόσμια απήχηση. Η ανάλυση των χαρακτήρων δεν αντιμετωπίζεται ως στατική αξιολόγηση, αλλά ως

εξέταση προϊόντων που διαμορφώνονται σε διάλογο τόσο με την ιαπωνική πολιτισμική παράδοση όσο και με τη δυτική πολιτισμική επιρροή. Επομένως, το περιεχόμενο κάθε σειράς εξετάζεται και ως μέρος μιας ευρύτερης ιστορικής μετάβασης από παραδοσιακές μορφές σε πιο υβριδικά και παγκοσμιοποιημένα πρότυπα.

Κεφάλαιο 4. Οπτική αναπαράσταση, υπερσεξουαλικοποίηση και male gaze στα anime

4.1. Ανάλυση γυναικείων χαρακτήρων στα επιλεγμένα anime

Η ανάλυση των γυναικείων χαρακτήρων στα επιλεγμένα anime αποτελεί βασικό σημείο της παρούσας εργασίας, καθώς επιτρέπει τη διερεύνηση των διαφορετικών μορφών θηλυκότητας που αναπαράγονται μέσα στο σύγχρονο anime. Οι χαρακτήρες δεν αντιμετωπίζονται απλώς ως αφηγηματικές φιγούρες, αλλά ως πολιτισμικές κατασκευές που ενσωματώνουν κοινωνικές αντιλήψεις γύρω από το φύλο, την εμφάνιση, τη δύναμη και τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία. Μέσα από την εξέταση της οπτικής παρουσίας, της αφηγηματικής λειτουργίας και της σχέσης των χαρακτήρων με την εξουσία και τη δράση, αναδεικνύονται οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους η θηλυκότητα διαμορφώνεται στα anime. Παράλληλα, η ανάλυση αυτή επιτρέπει τη σύγκριση μεταξύ πιο παραδοσιακών ή σεξουαλικοποιημένων μορφών αναπαράστασης και πιο σύγχρονων ή εναλλακτικών μορφών γυναικείας παρουσίας.

Στο One Piece, η Nami αποτελεί έναν από τους πιο χαρακτηριστικούς γυναικείους χαρακτήρες του σύγχρονου shōnen anime. Η Nami παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα έξυπνη, στρατηγική και απαραίτητη για τη λειτουργία της ομάδας των Straw Hats, καθώς οι γνώσεις της στη ναυσιπλοΐα και η ικανότητά της να λαμβάνει κρίσιμες αποφάσεις επηρεάζουν άμεσα την εξέλιξη της πλοκής. Σε αφηγηματικό επίπεδο, δεν λειτουργεί αποκλειστικά ως υποστηρικτικός χαρακτήρας, αλλά ως ενεργό μέλος της ιστορίας με προσωπικό παρελθόν, συναισθηματική ανάπτυξη και συγκεκριμένους στόχους. Ωστόσο, παρά τη σημαντική αυτή αφηγηματική παρουσία, η οπτική της αναπαράσταση παραμένει στενά συνδεδεμένη με την αισθητικοποίηση του σώματος. Οι υπερβολικές αναλογίες, η αποκαλυπτική ενδυματολογία και η σκηνοθετική έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία του σώματος εντάσσουν τον χαρακτήρα σε ένα πλαίσιο έντονης σεξουαλικοποίησης. Η περίπτωση της Nami είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, καθώς αποτυπώνει μια αντίφαση που εμφανίζεται συχνά στα σύγχρονα anime: ένας γυναικείος χαρακτήρας μπορεί να παρουσιάζεται ταυτόχρονα ως ικανός και αφηγηματικά σημαντικός, ενώ παράλληλα να παραμένει αντικείμενο οπτικής κατανάλωσης. Επομένως εδώ βλέπουμε ότι εδώ δεν αναιρείται απαραίτητα η υπερσεξουαλικοποίηση, αλλά πολλές φορές συνυπάρχει με αυτήν (βλ. Εικόνα 1).

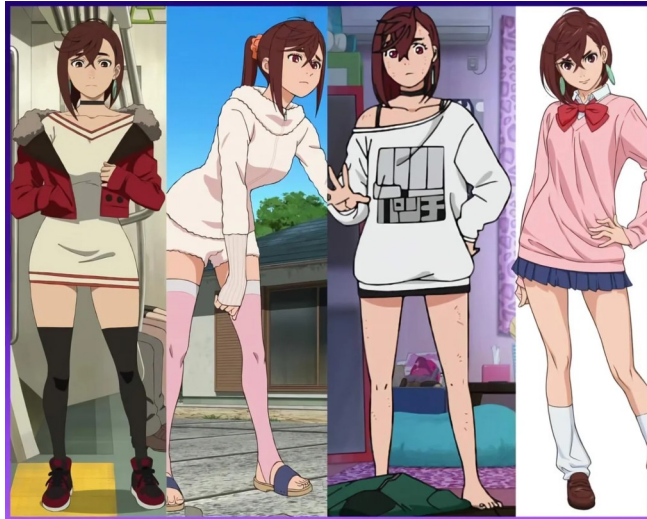
Εικόνα 1. Στιγμιότυπο της Nami από το One Piece, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως ενδεικτικό παράδειγμα της οπτικής ανάλυσης. Διακρίνεται η έμφαση στις αναλογίες του σώματος και η ενδυματολογική παρουσίαση που συζητούνται στο κείμενο.

Στο Demon Slayer, η Nezuko Kamado παρουσιάζει μια διαφορετική μορφή γυναικείας αναπαράστασης. Σε αντίθεση με πιο έντονα σεξουαλικοποιημένους χαρακτήρες, η Nezuko συνδέεται περισσότερο με την έννοια της προστασίας, της οικογένειας και της συναισθηματικής ευαισθησίας. Αυτός ο χαρακτήρας ενσωματώνει στοιχεία της αισθητικής kawaii. Παρότι διαθέτει εξαιρετική δύναμη και συμμετέχει ενεργά στις μάχες, η παρουσία της παραμένει στενά συνδεδεμένη με τη σιωπή και τη μη λεκτική έκφραση. Η περιορισμένη ομιλία της δημιουργεί έναν χαρακτήρα που εκφράζεται κυρίως μέσω του σώματος και των συναισθημάτων, γεγονός που την τοποθετεί σε μια ενδιάμεση θέση ανάμεσα στην ενεργητικότητα και την παθητικότητα. Επιπλέον, η αισθητική της παρουσία συνδυάζει στοιχεία παιδικότητας και αθωότητας, τα οποία συχνά συναντώνται σε γυναικείους χαρακτήρες anime. Παρά το γεγονός ότι η Nezuko δεν παρουσιάζεται με τον ίδιο βαθμό υπερσεξουαλικοποίησης όπως άλλοι χαρακτήρες του shōnen, εξακολουθεί να ενσωματώνει συγκεκριμένα στερεότυπα θηλυκότητας που συνδέονται με την ήπια συμπεριφορά, τη συναισθηματική καθαρότητα και τη σιωπηλή αφοσίωση προς την οικογένεια. Αξίζει να επισημανθεί, για τον χαρακτήρα της Nezuko, ότι η εμφάνιση της μεταλλάζει σε περίπτωση μάχης. Από τον παιδικό και ήρεμο χαρακτήρα, μετατρέπεται σε ήρωα με στοιχεία που την δείχνουν εμφανώς σωματικά ισχυρότερη αλλά και αισθητικά πιο ώριμη. Η στάση του σώματος της μαζί με την σκηνοθετική εμφάνιση μετατρέπουν την εικόνα της anime φιγούρας σε περισσότερο αισθητική και οπτικά τονισμένη εκδοχή θηλυκότητας (βλ. Εικόνα 2).

Εικόνα 2. Η Nezuko στο Demon Slayer: Kimetsu no Yaiba. Στιγμιότυπο που χρησιμοποιήθηκε για την οπτική ανάλυση του χαρακτήρα.

Στο Dandadan, η Momo Ayase αποτελεί μια πιο σύγχρονη και δυναμική εκδοχή γυναικείου χαρακτήρα. Η Momo εμφανίζεται ιδιαίτερα ενεργητική, δυναμική και συχνά αναλαμβάνει πρωτοβουλίες μέσα στην αφήγηση, λειτουργώντας ως ισότιμη παρουσία δίπλα στους ανδρικούς χαρακτήρες. Σε επίπεδο προσωπικότητας, παρουσιάζεται με αυτοπεποίθηση, χιούμορ και έντονη εκφραστικότητα, στοιχεία που την απομακρύνουν από πιο παραδοσιακά πρότυπα παθητικής θηλυκότητας. Παράλληλα, όμως, το anime διατηρεί ορισμένα μοτίβα οπτικής σεξουαλικοποίησης, ιδιαίτερα μέσα από συγκεκριμένες σκηνοθετικές επιλογές και σκηνές που δίνουν έμφαση στο σώμα ή στη σωματική έκθεση του χαρακτήρα. Η περίπτωση της Momo είναι σημαντική επειδή αποτυπώνει μια σύγχρονη τάση στα anime, όπου οι γυναικείοι χαρακτήρες αποκτούν μεγαλύτερη αφηγηματική αυτονομία, χωρίς όμως να εγκαταλείπονται πλήρως οι μηχανισμοί αισθητικοποίησης και σεξουαλικοποίησης. Αυτό δημιουργεί μια σύνθετη μορφή θηλυκότητας, όπου η δύναμη και η οπτική κατανάλωση συνυπάρχουν (βλ. Εικόνα 3).

Εικόνα 3. Η Momo Ayase στο *Dandadan*. Στιγμιότυπο που χρησιμοποιήθηκε για την οπτική ανάλυση του χαρακτήρα.

Στο *The Apothecary Diaries*, η Maomao έχει διαφορετική αισθητική από τους παραπάνω χαρακτήρες. Η ταυτότητά της δεν βασίζεται κυρίως στην εξωτερική εμφάνιση ή στη σεξουαλική αναγνωσιμότητα, αλλά στη γνώση, την παρατηρητικότητα και την αναλυτική της σκέψη. Ως χαρακτήρας, η Maomao παρουσιάζεται περισσότερο ως ερευνήτρια και παρατηρήτρια του περιβάλλοντός της, παρά ως αισθητικό αντικείμενο. Η αφήγηση δίνει έμφαση στη νοημοσύνη της, στις γνώσεις της γύρω από τα φάρμακα και τα δηλητήρια και στην ικανότητά της να λύνει προβλήματα, γεγονός που την καθιστά ενεργό υποκείμενο της ιστορίας. Παρότι το anime δεν απομακρύνεται πλήρως από ορισμένες αισθητικές συμβάσεις της ιαπωνικής animation κουλτούρας, η Maomao αποτελεί μια σαφώς λιγότερο υπερσεξουαλικοποιημένη μορφή θηλυκότητας. Η περίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για την παρούσα εργασία, καθώς δείχνει ότι το anime ως μέσο δεν παράγει αποκλειστικά σεξουαλικοποιημένες γυναικείες φιγούρες, αλλά μπορεί να φιλοξενήσει και πιο σύνθετες ή διαφοροποιημένες μορφές γυναικείας παρουσίας (βλ. Εικόνα 4).

Εικόνα 4. Η Maomao στο *The Apothecary Diaries*. Στιγμιότυπο που χρησιμοποιήθηκε για την οπτική ανάλυση του χαρακτήρα.

Παρόμοια διαφοροποίηση εμφανίζεται και στο 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy μέσω του χαρακτήρα της Rishe Irmgard Weitzner. Η Rishe παρουσιάζεται ως γυναίκα με υψηλό βαθμό στρατηγικής σκέψης, κοινωνικής προσαρμοστικότητας και αυτονομίας, στοιχεία που συνδέονται με τη δομή της αφήγησης, καθώς ο χαρακτήρας βιώνει επαναλαμβανόμενες χρονικές “ζωές”. Η εμπειρία αυτή της επιτρέπει να αποκτά γνώσεις και δεξιότητες που την καθιστούν ιδιαίτερα ικανή στην αντιμετώπιση κοινωνικών και πολιτικών καταστάσεων. Σε αντίθεση με πιο παραδοσιακές ηρωίδες, η Rishe δεν παρουσιάζεται κυρίως μέσα από τη συναισθηματική της εξάρτηση από ανδρικούς χαρακτήρες, αλλά ως πρόσωπο που διαχειρίζεται ενεργά την ίδια της τη ζωή. Παράλληλα, όμως, ο χαρακτήρας εξακολουθεί να λειτουργεί μέσα σε ένα πλαίσιο που διατηρεί ορισμένα στοιχεία παραδοσιακής θηλυκότητας, όπως η ευγένεια, η κοινωνική κομψότητα και η συναισθηματική διαχείριση των σχέσεων. Η συνύπαρξη αυτών των στοιχείων δημιουργεί έναν πιο υβριδικό τύπο γυναικείας αναπαράστασης, ο οποίος συνδυάζει παραδοσιακά και σύγχρονα χαρακτηριστικά (βλ. Εικόνα 5).

Εικόνα 5. Η Rishe στο 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy. Στιγμιότυπο που χρησιμοποιήθηκε για την οπτική ανάλυση του χαρακτήρα.

Συνολικά, η ανάλυση των παραπάνω χαρακτήρων αναδεικνύει ότι η γυναικεία αναπαράσταση στα anime δεν είναι μονοδιάστατη ούτε ενιαία. Αντίθετα, οι χαρακτήρες κινούνται ανάμεσα σε διαφορετικά επίπεδα σεξουαλικοποίησης, αυτονομίας και αφηγηματικής δύναμης, αντανakλώντας τις αντιφάσεις της σύγχρονης κουλτούρας γύρω από τη θηλυκότητα. Ορισμένοι χαρακτήρες ενισχύουν περισσότερο τα παραδοσιακά πρότυπα αισθητικοποίησης του γυναικείου σώματος, ενώ άλλοι μετατοπίζουν την έμφαση προς τη γνώση, τη στρατηγική ή τη δράση. Η ποικιλία αυτή καθιστά τα anime ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον πεδίο κοινωνιολογικής ανάλυσης, καθώς αποκαλύπτει ότι οι γυναικείες φιγούρες λειτουργούν ταυτόχρονα ως προϊόντα πολιτισμικών στερεοτύπων και ως πεδία πιθανής επαναδιαπραγμάτευσης της θηλυκότητας.

4.2. Ανδρικό Βλέμμα - Male Gaze και η οπτική κατανάλωση του γυναικείου σώματος στα anime

Η έννοια του ανδρικού βλέμματος (male gaze) αποτελεί μία από τις σημαντικότερες θεωρητικές προσεγγίσεις για την ανάλυση της γυναικείας αναπαράστασης στα οπτικά μέσα και είναι ιδιαίτερα χρήσιμη

για τη μελέτη των anime, καθώς επιτρέπει την εξέταση όχι μόνο του ίδιου του γυναικείου σώματος αλλά και του τρόπου με τον οποίο αυτό παρουσιάζεται προς θέαση. Η θεωρία αυτή διατυπώθηκε από τη Laura Mulvey στο κλασικό της έργο *Visual Pleasure and Narrative Cinema*, όπου υποστηρίζει ότι ο παραδοσιακός κινηματογράφος οργανώνεται γύρω από ένα ανδρικό βλέμμα, το οποίο τοποθετεί τον άνδρα στη θέση του ενεργού υποκειμένου και τη γυναίκα στη θέση του οπτικού αντικειμένου. Σύμφωνα με τη Mulvey (1975), η γυναίκα λειτουργεί ως “to-be-looked-at-ness”, δηλαδή ως μορφή σχεδιασμένη πρωτίστως για να γίνεται αντικείμενο θέασης και οπτικής απόλαυσης. Η θεωρία αυτή δεν αφορά αποκλειστικά την παρουσία αποκαλυπτικών εικόνων ή τη σεξουαλικότητα, αλλά τον συνολικό τρόπο με τον οποίο η εικόνα οργανώνεται έτσι ώστε να κατευθύνει το βλέμμα του θεατή προς το γυναικείο σώμα.

Η σημασία του ανδρικού βλέμματος για την παρούσα εργασία έγκειται στο γεγονός ότι τα anime, ως οπτικό και έντονα αισθητικοποιημένο μέσο, χρησιμοποιούν συχνά τεχνικές παρουσίασης που ενισχύουν τη μετατροπή του γυναικείου σώματος σε θέαμα. Η σκηνοθεσία, οι γωνίες λήψης, οι υπερβολικές αναλογίες σώματος και η εστίαση σε συγκεκριμένα σωματικά χαρακτηριστικά λειτουργούν πολλές φορές ως μηχανισμοί που κατευθύνουν την προσοχή του θεατή όχι στην προσωπικότητα ή στη δράση του χαρακτήρα, αλλά στην οπτική του κατανάλωση. Στο πλαίσιο αυτό, η θεωρία της Mulvey συνδέεται άμεσα με την θεωρία της αντικειμενικοποίησης (Fredrickson & Roberts, 1997), καθώς το σώμα παρουσιάζεται όχι απλώς ως μέρος του χαρακτήρα αλλά ως κεντρικό σημείο οπτικής επιθυμίας.

Η Kelly Oliver (2017), στο έργο της *The male gaze is more relevant, and more dangerous, than ever*, επαναφέρει τη θεωρία της Mulvey στο σύγχρονο πολιτισμικό περιβάλλον, υποστηρίζοντας ότι το ανδρικό βλέμμα όχι μόνο εξακολουθεί να υπάρχει αλλά έχει ενισχυθεί μέσα από τα ψηφιακά μέσα και τη σύγχρονη κουλτούρα της εικόνας. Η Oliver υποστηρίζει ότι η διαρκής κυκλοφορία εικόνων γυναικείων σωμάτων μέσω των μίντια δημιουργεί μια συνθήκη όπου οι γυναίκες καλούνται συνεχώς να παρουσιάζονται ως οπτικά επιθυμητές, ενώ παράλληλα εσωτερικεύουν το βλέμμα του παρατηρητή. Η σημασία αυτής της θέσης για τα anime είναι ιδιαίτερα έντονη, καθώς το μέσο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αισθητικοποίηση και στη δημιουργία αναγνωρίσιμων οπτικών αρχέτυπων. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, η υπερσεξουαλικοποίηση δεν αποτελεί απλώς αφηγηματική επιλογή, αλλά μέρος ενός ευρύτερου συστήματος πολιτισμικής αναπαραστάσης, όπου το σώμα λειτουργεί ως σημείο κατανάλωσης και επιθυμίας.

Η εφαρμογή της θεωρίας του ανδρικού βλέμματος (male gaze) στα anime αναδεικνύεται επίσης μέσα από τη μελέτη των King και Mendoza (2024). Οι συγγραφείς εξετάζουν τον τρόπο με τον οποίο οι γυναικείοι χαρακτήρες στα σύγχρονα shōnen anime παρουσιάζονται μέσα από οπτικά και αφηγηματικά μοτίβα που συχνά ενισχύουν την αντικειμενοποίηση και τη σεξουαλικοποίηση. Η μελέτη τους υποστηρίζει ότι ακόμη και όταν οι γυναικείοι χαρακτήρες διαθέτουν αφηγηματική σημασία ή μαχητικές ικανότητες, η οπτική τους παρουσία συχνά παραμένει σχεδιασμένη με τρόπο που εξυπηρετεί το βλέμμα του θεατή. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές σε anime που απευθύνονται κυρίως σε ανδρικό νεανικό κοινό, όπου η δυναμική γυναικεία παρουσία συνυπάρχει με έντονη αισθητικοποίηση του σώματος.

Στο *One Piece*, ο χαρακτήρας της Nami αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνύπαρξης. Η Nami είναι ένας από τους πιο ικανούς και σημαντικούς χαρακτήρες της σειράς, ωστόσο η οπτική της αναπαραστάση παραμένει έντονα προσανατολισμένη στην αισθητικοποίηση του σώματος. Οι υπερβολικές αναλογίες, η έμφαση στην ενδυματολογία και η συχνή σκηνοθετική εστίαση στο σώμα της δημιουργούν μια μορφή που λειτουργεί ταυτόχρονα ως αφηγηματικό υποκείμενο και ως θέαμα. Αυτό ακριβώς το σημείο

αναδεικνύει τη σημασία του ανδρικού βλέμματος - male gaze: η ύπαρξη δύναμης ή σκοπού στην ιστορία δεν αναιρεί απαραίτητα τη λειτουργία του χαρακτήρα ως αντικειμένου θέασης.

Παρόμοια στοιχεία μπορούν να εντοπιστούν και στο Dandadan μέσω του χαρακτήρα της Momo Ayase. Η Momo εμφανίζεται ιδιαίτερα ενεργητική, δυναμική και αφηγηματικά ισχυρή, ωστόσο η σκηνοθεσία του anime περιλαμβάνει σκηνές που δίνουν έμφαση στο σώμα και στη φυσική της εμφάνιση. Η αντίφαση αυτή είναι χαρακτηριστική πολλών σύγχρονων anime, όπου οι γυναικείοι χαρακτήρες παρουσιάζονται πιο ανεξάρτητοι σε επίπεδο προσωπικότητας, αλλά συνεχίζουν να υπόκεινται σε μηχανισμούς οπτικής κατανάλωσης. Η συνύπαρξη ενδυνάμωσης και σεξουαλικοποίησης αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης μεταφεμινιστικής κουλτούρας, όπως επισημαίνει και η Gill (2007), και στα anime αυτή η αντίφαση γίνεται ιδιαίτερα εμφανής.

Στο Demon Slayer, η παρουσία του ανδρικού βλέμματος λειτουργεί πιο διακριτικά αλλά εξακολουθεί να υπάρχει. Η Nezuko δεν παρουσιάζεται με τον ίδιο βαθμό ανοιχτής σεξουαλικοποίησης όπως η Nami ή η Momo, ωστόσο η αισθητική της παρουσία παραμένει σχεδιασμένη γύρω από την έννοια της γλυκύτητας, της αθωότητας και της οπτικής ελκυστικότητας. Η απουσία έντονης λεκτικής παρουσίας ενισχύει ακόμη περισσότερο την έμφαση στην εικόνα και στο σώμα ως μέσο επικοινωνίας του χαρακτήρα.

Αντίθετα, στο The Apothecary Diaries, η Maomao παρουσιάζεται με τρόπο που απομακρύνεται αισθητά από τα παραδοσιακά μοτίβα ανδρικού βλέμματος (male gaze). Η αφήγηση εστιάζει περισσότερο στη σκέψη, στις γνώσεις και στην αναλυτική της ικανότητα παρά στην αισθητικοποίηση του σώματος. Παρότι η σειρά εξακολουθεί να λειτουργεί μέσα στο πλαίσιο της ιαπωνικής αισθητικής κουλτούρας, η Maomao αντιμετωπίζεται περισσότερο ως υποκείμενο δράσης και λιγότερο ως οπτικό θέαμα. Παρόμοια διαφοροποίηση εμφανίζεται και στο 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy μέσω της Rishe, η οποία παρουσιάζεται κυρίως μέσα από τη στρατηγική σκέψη, την κοινωνική της ικανότητα και την επιρροή της στην εξέλιξη της πλοκής.

Συνολικά, η εφαρμογή της θεωρίας του ανδρικού βλέμματος στα επιλεγμένα anime αναδεικνύει ότι η γυναικεία αναπαράσταση στα σύγχρονα anime χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και πολλαπλές μορφές θηλυκότητας. Παρότι αρκετοί γυναικείοι χαρακτήρες εμφανίζονται πιο δυναμικοί και αυτόνομοι σε σχέση με παλαιότερες περιόδους του anime, οι μηχανισμοί οπτικής κατανάλωσης και αισθητικοποίησης εξακολουθούν να λειτουργούν έντονα, ιδιαίτερα στα shōnen anime. Το ανδρικό βλέμμα (male gaze) δεν περιορίζεται μόνο στη σεξουαλικότητα, αλλά αφορά συνολικά τον τρόπο με τον οποίο το βλέμμα οργανώνεται γύρω από τη γυναικεία εικόνα, μετατρέποντας το σώμα σε πολιτισμικό θέαμα και σε φορέα επιθυμίας. Η υπερσεξουαλικοποίηση στα anime δεν λειτουργεί μόνο μέσω της εμφάνισης των χαρακτήρων, αλλά και μέσω του τρόπου με τον οποίο το οπτικό βλέμμα οργανώνει την πρόσληψη του γυναικείου σώματος από τον θεατή, (Oliver, 2017). Ωστόσο, η ανάλυση των επιλεγμένων χαρακτήρων δείχνει ότι η θεωρία του ανδρικού βλέμματος δεν ερμηνεύει με τον ίδιο τρόπο όλες τις μορφές γυναικείας αναπαράστασης. Ενώ χαρακτήρες όπως η Nami και η Momo παρουσιάζουν αρκετά από τα χαρακτηριστικά που περιγράφει η Mulvey, περιπτώσεις όπως η Maomao και, σε μικρότερο βαθμό, η Rishe δείχνουν ότι η γυναικεία παρουσία μπορεί να οργανώνεται περισσότερο γύρω από τη γνώση, τη στρατηγική σκέψη και την αφηγηματική λειτουργία παρά αποκλειστικά γύρω από την οπτική επιθυμητότητα. Επομένως, το ανδρικό βλέμμα λειτουργεί στην παρούσα ανάλυση ως ένα χρήσιμο ερμηνευτικό εργαλείο και όχι ως ένα θεωρητικό σχήμα που εφαρμόζεται με τον ίδιο τρόπο σε όλους τους χαρακτήρες. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, τα anime λειτουργούν ως σημαντικό πεδίο κοινωνιολογικής ανάλυσης, καθώς αποκαλύπτουν τις σύγχρονες

αντιφάσεις της θηλυκότητας ανάμεσα στην αυτονομία, την ενδυνάμωση και τη συνεχιζόμενη οπτική αντικειμενοποίηση. Για τη συγκριτική κατανόηση του βαθμού σεξουαλικοποίησης και της λειτουργίας του ανδρικού βλέμματος στους βασικούς γυναικείους χαρακτήρες των επιλεγμένων anime, δημιουργήθηκε ο παρακάτω συγκριτικός πίνακας. Ο πίνακας δεν λειτουργεί ποσοτικά αλλά ερμηνευτικά, αποτυπώνοντας τον τρόπο με τον οποίο οι χαρακτήρες παρουσιάζονται οπτικά μέσα στην αφήγηση.

Πίνακας 1

Χαρακτήρας	Βαθμός Ανδρικού Βλέμματος - Male Gaze	Βαθμός Σεξουαλικοποίησης
Nami	Υψηλός	Υψηλός
Momo Ayase	Μεσαίος/Υψηλός	Μεσαίος/ Υψηλός
Nezuko	Μεσαίος	Χαμηλός/Μεσαίος
Maomao	Χαμηλός	Χαμηλός
Rishe	Χαμηλός/Μεσαίος	Χαμηλός/ Μεσαίος

Όπως φαίνεται στον πίνακα, οι χαρακτήρες των shōnen anime εμφανίζουν υψηλότερο βαθμό οπτικής αισθητικοποίησης και σεξουαλικοποίησης, ενώ σειρές όπως το *The Apothecary Diaries* παρουσιάζουν σημαντικά μικρότερη έμφαση στο σώμα ως θέαμα.

4.3. Συγκριτική ανάλυση: υπερσεξουαλικοποίηση, agency και αντιφάσεις της σύγχρονης θηλυκότητας

Η συγκριτική ανάλυση των γυναικείων χαρακτήρων στα επιλεγμένα anime αναδεικνύει ότι η σύγχρονη αναπαράσταση της θηλυκότητας δεν μπορεί να ερμηνευθεί μέσα από απλουστευτικά δίπολα, όπως «δυνατή» ή «παθητική» γυναίκα, ούτε αποκλειστικά μέσα από την παρουσία ή απουσία σεξουαλικοποίησης. Αντίθετα, οι γυναικείες φιγούρες στα σύγχρονα anime συγκροτούνται μέσα από αντιφατικές διαδικασίες, στις οποίες η αυτονομία, η δράση και η αφηγηματική δύναμη συνυπάρχουν συχνά με μορφές αισθητικοποίησης και αντικειμενοποίησης. Η συνύπαρξη αυτών των στοιχείων καθιστά τη θηλυκότητα στα anime ένα σύνθετο πολιτισμικό πεδίο, όπου παραδοσιακές και σύγχρονες μορφές έμφυλης αναπαράστασης αλληλεπιδρούν και επαναδιαπραγματεύονται διαρκώς.

Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη σημασία αποκτά η έννοια της εμπρόθετης δράσης (agency)⁴, η οποία αναφέρεται στην ικανότητα ενός χαρακτήρα να δρα αυτόνομα, να λαμβάνει αποφάσεις και να επηρεάζει ενεργά την εξέλιξη της αφήγησης. Η παρουσία agency στους γυναικείους χαρακτήρες αποτελεί σημαντικό στοιχείο διαφοροποίησης από παλαιότερες μορφές αναπαράστασης, όπου οι γυναίκες λειτουργούσαν κυρίως ως παθητικά ή υποστηρικτικά πρόσωπα. Ωστόσο, η ύπαρξη agency δεν συνεπάγεται απαραίτητα και την απουσία αντικειμενοποίησης ή ανδρικού βλέμματος. Αντίθετα, στα σύγχρονα anime παρατηρείται συχνά το φαινόμενο όπου ένας χαρακτήρας μπορεί να εμφανίζεται αφηγηματικά ισχυρός, αλλά ταυτόχρονα να παρουσιάζεται μέσα από αισθητικές πρακτικές που ενισχύουν τη σεξουαλικοποίηση και την οπτική

⁴Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, ο όρος agency αναφέρεται στην ικανότητα ενός χαρακτήρα να δρα αυτόνομα, να λαμβάνει αποφάσεις και να επηρεάζει την εξέλιξη της αφήγησης, αντί να λειτουργεί αποκλειστικά ως παθητικό αντικείμενο δράσης ή θέασης (Gill, 2007).

κατανάλωση του σώματος. Αυτή η αντίφαση αποτελεί ένα από τα βασικότερα χαρακτηριστικά της σύγχρονης μεταφεμινιστικής κουλτούρας, όπου η γυναικεία ενδυνάμωση συνυπάρχει με τη διατήρηση της εμφάνισης ως κεντρικού στοιχείου της γυναικείας αξίας.

Η περίπτωση της Nami από το One Piece αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της συνύπαρξης. Η Nami διαθέτει υψηλό βαθμό agency, καθώς συμμετέχει ενεργά στην πλοκή, λαμβάνει στρατηγικές αποφάσεις και επηρεάζει άμεσα την εξέλιξη της ιστορίας. Παράλληλα, όμως, η οπτική της αναπαραστάση βασίζεται σε έντονα αισθητικοποιημένα και σεξουαλικοποιημένα πρότυπα σώματος. Η υπερβολική έμφαση στις αναλογίες, η αποκαλυπτική ενδυματολογία και η σκηνοθετική εστίαση στο σώμα της υποδηλώνουν ότι η αφηγηματική δύναμη δεν αναιρεί απαραίτητα τη λειτουργία της ως αντικείμενο θέασης. Αυτό ακριβώς το σημείο είναι ιδιαίτερα σημαντικό κοινωνιολογικά, καθώς αποκαλύπτει ότι η σύγχρονη κουλτούρα δεν εγκαταλείπει απαραίτητα τις μορφές αντικειμενοποίησης, αλλά τις ενσωματώνει μέσα σε πιο «ενδυναμωμένες» μορφές θηλυκότητας.

Παρόμοια αντίφαση παρατηρείται και στον χαρακτήρα της Momo Ayase από το Dandadan. Η Momo παρουσιάζεται ως ιδιαίτερα δυναμική, ενεργητική και ανεξάρτητη, συμμετέχοντας ισότιμα στη δράση και απομακρυνόμενη από πιο παραδοσιακές μορφές παθητικής θηλυκότητας. Παράλληλα, όμως, το anime εξακολουθεί να χρησιμοποιεί σκηνοθετικές και οπτικές τεχνικές που δίνουν έμφαση στο σώμα και στη φυσική της εμφάνιση. Η συνύπαρξη αυτών των στοιχείων αντανάκλα τη λογική της σύγχρονης μεταφεμινιστικής αναπαραστάσης, σύμφωνα με την οποία η γυναίκα μπορεί να εμφανίζεται ισχυρή και ανεξάρτητη, αλλά παραμένει ταυτόχρονα ενταγμένη σε μηχανισμούς αισθητικοποίησης και σεξουαλικοποίησης. Επομένως, η παρουσία agency δεν καταργεί την ύπαρξη ανδρικού βλέμματος, αλλά πολλές φορές λειτουργεί παράλληλα με αυτό.

Αντίθετα, η Nezuko από το Demon Slayer παρουσιάζει μια διαφορετική μορφή θηλυκότητας, όπου η δύναμη συνδυάζεται περισσότερο με την προστασία, τη συναισθηματική σύνδεση και την αφοσίωση προς την οικογένεια. Παρότι διαθέτει σημαντικές μαχητικές ικανότητες, η περιορισμένη λεκτική της παρουσία και η σύνδεσή της με χαρακτηριστικά αθωότητας και σιωπηλής ευαισθησίας δημιουργούν μια πιο παραδοσιακή μορφή θηλυκότητας. Η περίπτωση της Nezuko είναι σημαντική επειδή αποκαλύπτει ότι η ενδυνάμωση των γυναικείων χαρακτήρων δεν εκφράζεται πάντα με τον ίδιο τρόπο. Ενώ η Nami και η Momo εμφανίζουν πιο σύγχρονες και εξωστρεφείς μορφές agency, η Nezuko παραμένει πιο κοντά σε παραδοσιακά πρότυπα γυναικείας συμπεριφοράς, ακόμη και όταν συμμετέχει ενεργά στη δράση. Στα σύγχρονα anime η εμφάνιση μαχητικών γυναικείων χαρακτήρων βλέπουμε ότι συνδέεται με πιο γενικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς της μεταπολεμικής Ιαπωνίας και την εμφάνιση νέων μορφών γυναικείας παρουσίας στην ποπ κουλτούρα. Παρόλα αυτά η μαχητικότητα βλέπουμε πάλι ότι δεν απορρίπτει τα παραδοσιακά θηλυκά πρότυπα. Η Nezuko όπως μόλις είδαμε συνδυάζει δύναμη αλλά για σκοπό την φροντίδα της οικογένειάς της και όχι προς δικό της συμφέρον και προσωπική της εξέλιξη. Γεγονός που δείχνει ότι οι σύγχρονες γυναικείες μορφές στα anime πολύ συχνά ενσωματώνουν τόσο νέα όσο και παραδοσιακά στοιχεία θηλυκότητας (Buckley, 2002· Johnson-Woods, 2010).

Η Maomao από το The Apothecary Diaries διαφοροποιείται αισθητά από τις προηγούμενες περιπτώσεις, καθώς η θηλυκότητά της δεν συγκροτείται κυρίως μέσα από την εμφάνιση ή τη σεξουαλική επιθυμητότητα, αλλά μέσα από τη γνώση, την παρατήρηση και την αναλυτική σκέψη. Η Maomao διαθέτει υψηλό βαθμό agency, καθώς η ίδια κινεί μεγάλο μέρος της αφήγησης μέσω των αποφάσεων και της ευφυΐας της. Ταυτόχρονα, η σειρά αποφεύγει σε μεγάλο βαθμό την έντονη αισθητικοποίηση του σώματος,

μετατοπίζοντας την έμφαση από το σώμα προς τη νοητική λειτουργία του χαρακτήρα. Η περίπτωση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς δείχνει ότι τα anime δεν παράγουν αποκλειστικά υπερσεξουαλικοποιημένες μορφές θηλυκότητας, αλλά μπορούν να φιλοξενήσουν και εναλλακτικές μορφές γυναικείας παρουσίας, όπου η αξία του χαρακτήρα συνδέεται περισσότερο με τη γνώση και τη δράση παρά με την οπτική κατανάλωση.

Παρόμοια διαφοροποίηση εμφανίζεται και στη Rishe από το 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy. Η Rishe παρουσιάζεται ως στρατηγικά ικανή, κοινωνικά προσαρμοστική και αφηγηματικά αυτόνομη, ενώ η εμπειρία των επαναλαμβανόμενων «ζώων» της ενισχύει ακόμη περισσότερο την εικόνα της ως χαρακτήρα με έλεγχο της μοίρας της. Η παρουσία της δεν απορρίπτει πλήρως τα στοιχεία παραδοσιακής θηλυκότητας, καθώς η ευγένεια, η κομψότητα και η συναισθηματική διαχείριση των σχέσεων παραμένουν βασικά στοιχεία της προσωπικότητάς της. Η περίπτωση της Rishe αναδεικνύει τη δημιουργία πιο υβριδικών μορφών θηλυκότητας, όπου σύγχρονα και παραδοσιακά χαρακτηριστικά συνυπάρχουν χωρίς να αλληλοαναιρούνται.

Για τη συγκριτική κατανόηση των παραπάνω διαφοροποιήσεων, ο παραπάνω πίνακας 1 στην προηγούμενη υποενότητα αποτυπώνει συνοπτικά τον βαθμό ανδρικού βλέμματος και σεξουαλικοποίησης στους βασικούς γυναικείους χαρακτήρες των επιλεγμένων anime. Ο πίνακας λειτουργεί ερμηνευτικά και όχι ποσοτικά, επιτρέποντας τη συγκριτική ανάγνωση των διαφορετικών μορφών γυναικείας αναπαράστασης. Τα shōnen anime εμφανίζουν γενικά υψηλότερο βαθμό αισθητικοποίησης και οπτικής κατανάλωσης του γυναικείου σώματος, ενώ σειρές όπως το *The Apothecary Diaries* δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στη νοημοσύνη και στην αφηγηματική λειτουργία του χαρακτήρα όπως αναφέραμε και παραπάνω. Ωστόσο, ακόμη και στις πιο «ήπιες» μορφές αναπαράστασης, τα στοιχεία θηλυκής αισθητικοποίησης δεν εξαφανίζονται πλήρως, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι η σύγχρονη θηλυκότητα στα anime συγκροτείται μέσα από αντιφατικούς μηχανισμούς.

Η αντίφαση αυτή γίνεται ακόμη πιο εμφανής όταν εξετάζονται ταυτόχρονα στοιχεία παραδοσιακής και σύγχρονης θηλυκότητας. Οι περισσότεροι χαρακτήρες δεν ανήκουν αποκλειστικά σε μία κατηγορία, αλλά συνδυάζουν χαρακτηριστικά που συνδέονται τόσο με παραδοσιακά έμφυλα πρότυπα όσο και με πιο σύγχρονες μορφές αυτονομίας και δράσης.

Πίνακας 2

Χαρακτήρας	Στοιχεία Παραδοσιακής Θηλυκότητας	Στοιχεία Σύγχρονης Θηλυκότητας
Nami	Έμφαση στην εμφάνιση και τη θηλυκή εικόνα	Ανεξαρτησία και ισχυρή προσωπικότητα
Nezuko	Φροντίδα, σιωπή και συναισθηματική αφοσίωση	Σωματική δύναμη και συμμετοχή στη δράση
Momo Ayase Maomao	Συναισθηματική εκφραστικότητα Συγκρατημένη και ήρεμη παρουσία	Δυναμισμός και αυτοπεποίθηση Πνευματική αυτονομία και αναλυτική σκέψη
Rishe	Κοινωνική ευγένεια και κομψότητα	Στρατηγική σκέψη και ηγετική παρουσία

Η συνύπαρξη αυτών των χαρακτηριστικών υποδηλώνει ότι η σύγχρονη θηλυκότητα στα anime δεν είναι σταθερή αλλά υβριδική και μεταβαλλόμενη. Οι χαρακτήρες δεν απορρίπτουν απαραίτητα τα παραδοσιακά

στοιχεία θηλυκότητας, αλλά τα επαναδιαπραγματεύονται μέσα σε νέα πολιτισμικά και αφηγηματικά πλαίσια.

Επίσης, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι, παρά την ύπαρξη αντικειμενοποίησης, αρκετοί από τους παραπάνω χαρακτήρες εμφανίζουν στοιχεία αντίστασης απέναντι στη μονοδιάστατη μετατροπή τους σε αντικείμενα θέασης. Ο βαθμός αντικειμενοποίησης δεν προκύπτει από αριθμητική μέτρηση, αλλά από τη συνολική ερμηνευτική ανάλυση κάθε χαρακτήρα. Για την αξιολόγηση λήφθηκαν υπόψη η οπτική παρουσίαση του σώματος, η υπερσεξουαλικοποίηση, η αυτονομία του χαρακτήρα και ο ρόλος του στην εξέλιξη της ιστορίας.

Πίνακας 3

Χαρακτήρας	Βαθμός Αντικειμενοποίησης	Στοιχεία Αντίστασης
Nami	Υψηλός	Ευφυΐα, ηγετικές ικανότητες και ενεργός ρόλος
Nezuko	Μεσαίος	Μαχητική ικανότητα και προστατευτικός ρόλος
Momo Ayase	Μεσαίος/Υψηλός	Δυναμική προσωπικότητα και αφηγηματική αυτονομία
Maomao	Χαμηλός	Έμφαση στη γνώση και στη λογική σκέψη
Rishe	Χαμηλός/Μεσαίος	Στρατηγική αυτονομία και έλεγχος της αφήγησης

Η ανάλυση αυτή δείχνει ότι οι σύγχρονες γυναικείες αναπαραστάσεις στα anime δεν μπορούν να ερμηνευθούν αποκλειστικά ως παθητικές ή πλήρως απελευθερωμένες μορφές θηλυκότητας. Αντίθετα, συγκροτούνται μέσα από διαρκείς αντιφάσεις, όπου η ενδυνάμωση, η αισθητικοποίηση, η αυτονομία και η αντικειμενοποίηση συνυπάρχουν. Μέσα από αυτή τη σκοπιά, τα anime λειτουργούν ως ιδιαίτερα γόνιμο πεδίο κοινωνιολογικής ανάλυσης, καθώς αποτυπώνουν τις αντιφάσεις της σύγχρονης κουλτούρας γύρω από το φύλο, την επιθυμία και τη γυναικεία παρουσία στα μέσα.

Κεφάλαιο 5. Σύγχρονες μεταβολές της θηλυκότητας στα anime και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί

5.1. Τα anime ως πολιτισμικό προϊόν και υποκουλτούρα

Η μελέτη των γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime δεν μπορεί να περιοριστεί αποκλειστικά στην ανάλυση των ιδίων των χαρακτήρων ή των αφηγηματικών δομών. Για να κατανοηθεί καλύτερα ο τρόπος με τον οποίο κατασκευάζονται και αναπαράγονται συγκεκριμένες μορφές θηλυκότητας, είναι απαραίτητο να εξεταστεί το ίδιο το anime ως πολιτισμικό φαινόμενο. Τα anime δεν αποτελούν απλώς μια μορφή ψυχαγωγίας ή ένα ακόμη είδος κινουμένων σχεδίων, αλλά ένα ιδιαίτερο πολιτισμικό σύστημα παραγωγής εικόνων, αφηγήσεων και κοινωνικών νοημάτων που έχει αποκτήσει παγκόσμια επιρροή.

Η ακαδημαϊκή μελέτη των anime αναπτύχθηκε ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 και έπειτα, όταν άρχισε να γίνεται εμφανές ότι η επιρροή τους ξεπερνούσε τα εθνικά όρια της Ιαπωνίας και διαμόρφωνε νέες μορφές πολιτισμικής κατανάλωσης. Σε αντίθεση με τη δυτική παράδοση που για μεγάλο χρονικό διάστημα αντιμετώπιζε τα κινούμενα σχέδια κυρίως ως παιδικό μέσο, τα anime αναπτύχθηκαν ιστορικά στην Ιαπωνία ως μέσο με ευρύ ηλικιακό και θεματικό φάσμα. Μέσα σε αυτά μπορούν να συνυπάρχουν παιδικές αφηγήσεις, πολιτικά σχόλια, φιλοσοφικά ερωτήματα, ιστορίες ενηλικίωσης, βία, ρομαντισμός, ζητήματα φύλου και αναπαραστάσεις κοινωνικών ανισοτήτων.

Η Susan J. Napier υποστηρίζει ότι τα anime πρέπει να αντιμετωπίζονται ως σύνθετα πολιτισμικά κείμενα και όχι ως ουδέτερες ή αποκλειστικά εμπορικές μορφές ψυχαγωγίας. Σύμφωνα με την ίδια, τα anime λειτουργούν ως χώροι όπου εκφράζονται πολιτισμικές ανησυχίες, κοινωνικές αλλαγές και εναλλακτικές μορφές ταυτότητας. Οι χαρακτήρες, οι κόσμοι και οι αισθητικές επιλογές δεν είναι αποσπασμένοι από το κοινωνικό τους πλαίσιο αλλά συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση νέων τρόπων αντίληψης του φύλου, της επιθυμίας και της κοινωνικής θέσης του ατόμου (Napier, 2005).

Η συγκεκριμένη προσέγγιση είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για την παρούσα εργασία, καθώς επιτρέπει την απομάκρυνση από την ιδέα ότι οι γυναικείοι χαρακτήρες στα anime αποτελούν απλώς προϊόν δημιουργικής φαντασίας. Αντίθετα, μπορούν να θεωρηθούν πολιτισμικές κατασκευές που αντανακλούν αλλά και παράγουν συγκεκριμένες αντιλήψεις για τη θηλυκότητα. Οι μορφές σώματος, οι τρόποι ένδυσης, οι σχέσεις εξουσίας και οι αφηγηματικοί ρόλοι των γυναικείων χαρακτήρων δεν εμφανίζονται τυχαία αλλά εντάσσονται σε ευρύτερες κοινωνικές και αισθητικές λογικές.

Η πολιτισμική σημασία των anime συνδέεται στενά και με την έννοια της υποκουλτούρας. Στις πολιτισμικές σπουδές, ο όρος υποκουλτούρα χρησιμοποιείται για να περιγράψει κοινωνικές ομάδες που αναπτύσσουν ιδιαίτερες πρακτικές, αξίες και μορφές πολιτισμικής κατανάλωσης οι οποίες διαφοροποιούνται από τις κυρίαρχες πολιτισμικές μορφές. Στην περίπτωση των anime, η ανάπτυξη της κουλτούρας των θεατών συνδέθηκε έντονα με την έννοια του fandom και αργότερα με την ανάπτυξη της otaku κουλτούρας στην Ιαπωνία.

Η έννοια του otaku εμφανίστηκε αρχικά ως περιγραφή ατόμων με έντονη αφοσίωση σε συγκεκριμένα πολιτισμικά ενδιαφέροντα, ιδιαίτερα γύρω από anime, manga και παιχνίδια. Παρότι για μεγάλο χρονικό

διάστημα ο όρος είχε αρνητική χροιά και συνδεόταν με κοινωνική απομόνωση ή υπερβολική προσκόλληση στη φαντασία, σταδιακά εξελίχθηκε σε πιο σύνθετη πολιτισμική ταυτότητα. Σήμερα, η κουλτούρα των anime δεν περιορίζεται σε μικρές ομάδες θεατών αλλά αποτελεί παγκόσμιο δίκτυο συμμετοχής που περιλαμβάνει κοινότητες στο διαδίκτυο, fan art, cosplay, streaming πλατφόρμες και ενεργή αναπαραγωγή περιεχομένου.

Η ανάπτυξη αυτής της παγκόσμιας κουλτούρας μεταβάλλει και τον τρόπο με τον οποίο καταναλώνονται οι γυναικείες αναπαραστάσεις. Οι χαρακτήρες δεν υπάρχουν πλέον μόνο μέσα στο ίδιο το επεισόδιο αλλά συνεχίζουν να κυκλοφορούν μέσα από εικόνες, βίντεο, κοινωνικά δίκτυα και πρακτικές των θεατών. Έτσι, η εικόνα της γυναίκας στα anime αποκτά δεύτερη ζωή έξω από την αρχική αφήγηση. Η δημοτικότητα ενός χαρακτήρα δεν εξαρτάται αποκλειστικά από τον ρόλο του στην ιστορία αλλά και από το πόσο αναπαράγεται αισθητικά και πολιτισμικά από το κοινό.

Σε αυτό το σημείο αποκτά ιδιαίτερη σημασία η θεωρία του Thomas LaMarre στο *The Anime Machine*. Ο LaMarre υποστηρίζει ότι το anime δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται μόνο ως φορέας περιεχομένου αλλά και ως ιδιαίτερη οπτική μηχανή που οργανώνει διαφορετικά το βλέμμα, την κίνηση και τη σχέση του θεατή με την εικόνα. Μέσα από την αισθητική του anime, το σώμα, η κίνηση και η σύνθεση της εικόνας αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή νοήματος (LaMarre, 2009).

Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για την παρούσα ανάλυση, καθώς δείχνει ότι οι γυναικείες αναπαραστάσεις στα anime δεν παράγονται μόνο μέσα από τους διαλόγους ή την πλοκή αλλά και μέσα από την ίδια την οπτική δομή του μέσου. Η έμφαση σε συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του σώματος, η αισθητικοποίηση της κίνησης ή η διάταξη των χαρακτήρων μέσα στην εικόνα αποτελούν στοιχεία που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η θηλυκότητα.

Ωστόσο, παρά τον ιδιαίτερο πολιτισμικό χαρακτήρα τους, τα anime δεν παραμένουν απομονωμένα από τις παγκόσμιες πολιτισμικές εξελίξεις. Η διεθνοποίησή τους έχει οδηγήσει στη συνεχή αλληλεπίδραση μεταξύ ιαπωνικών και δυτικών αισθητικών προτύπων. Αυτό σημαίνει ότι η σύγχρονη εικόνα της γυναίκας στα anime δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικά ιαπωνική κατασκευή αλλά προϊόν πολιτισμικής διαπραγμάτευσης. Η παγκόσμια επιτυχία των anime επηρεάζει και επηρεάζεται από διεθνείς τάσεις γύρω από την εμφάνιση, το φύλο και τη γυναικεία εικόνα.

Για τον λόγο αυτό, η μελέτη των anime ως πολιτισμικού προϊόντος και υποκουλτούρας αποτελεί αναγκαίο βήμα πριν από την εξέταση της ιστορικής εξέλιξης των γυναικείων αναπαραστάσεων. Αν οι προηγούμενες ενότητες επικεντρώθηκαν στο πώς παρουσιάζονται οι γυναίκες μέσα στα anime, το επόμενο υποκεφάλαιο θα εξετάσει πώς αυτές οι μορφές θηλυκότητας μετασχηματίστηκαν ιστορικά και ποιες πολιτισμικές αλλαγές συνέβαλαν στη διαμόρφωσή τους.

5.2. Η ιστορική εξέλιξη της γυναικείας αναπαράστασης στα anime: από τις παραδοσιακές μορφές θηλυκότητας στις σύγχρονες αντιφάσεις

Η σύγχρονη εικόνα της γυναίκας στα anime δεν αποτελεί ένα σταθερό ή διαχρονικό πολιτισμικό πρότυπο αλλά το αποτέλεσμα ιστορικών, κοινωνικών και πολιτισμικών μετασχηματισμών που εξελίχθηκαν παράλληλα με την ανάπτυξη της ιαπωνικής βιομηχανίας animation. Η γυναικεία αναπαράσταση στα anime δεν παρέμεινε αμετάβλητη μέσα στον χρόνο· αντίθετα, μετασχηματίστηκε ανάλογα με τις κοινωνικές

αντιλήψεις γύρω από το φύλο, τις μεταβολές στις καταναλωτικές πρακτικές και τη σταδιακή παγκοσμιοποίηση της ιαπωνικής ποπ κουλτούρας. (LaMarre,2009). Η εξέταση αυτής της ιστορικής διαδρομής είναι ιδιαίτερα σημαντική για την παρούσα εργασία, καθώς επιτρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι σύγχρονες μορφές υπερσεξουαλικοποίησης και οι αντιφάσεις της θηλυκότητας στα anime δεν εμφανίστηκαν ξαφνικά αλλά αποτελούν μέρος μιας ευρύτερης ιστορικής συνέχειας.

Οι πρώτες μορφές anime και manga που άρχισαν να αποκτούν μεγαλύτερη απήχηση μεταπολεμικά αναπτύχθηκαν μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον όπου οι παραδοσιακοί έμφυλοι ρόλοι εξακολουθούσαν να έχουν ισχυρή παρουσία. Κατά τις δεκαετίες του 1950 και 1960, μεγάλο μέρος της παραγωγής σχεδιάζονταν και δημιουργούνταν από άνδρες δημιουργούς (mangaka), ακόμη και όταν το κοινό στόχευσης περιλάμβανε γυναίκες ή νεαρές αναγνώστριες (Prough, 2010). Στο shōjo manga, η γυναικεία παρουσία οργανωνόταν συχνά γύρω από πρότυπα συναισθηματικής αφοσίωσης, ρομαντικής ολοκλήρωσης και κοινωνικής προσαρμογής και κοινωνικών σχέσεων.

Κατά την ίδια περίοδο, η θηλυκότητα στα δημοφιλή έργα εμφανίζεται περισσότερο ως συμβολική μορφή παρά ως ενεργό υποκείμενο δράσης. Οι γυναίκες παρουσιάζονται συχνά ως φορείς συναισθηματικής σταθερότητας ή ως φιγούρες που λειτουργούν για την υποστήριξη της ανάπτυξης του βασικού χαρακτήρα. Αυτή η λογική ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό και τις ευρύτερες κοινωνικές αντιλήψεις της μεταπολεμικής Ιαπωνίας, όπου η γυναικεία παρουσία συνδεόταν έντονα με τον ιδιωτικό χώρο, τη φροντίδα και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Η μετάβαση από τη δεκαετία του 1970 προς τις δεκαετίες του 1980 και 1990 σηματοδοτεί μια σημαντική αλλαγή στην ανάπτυξη των anime. Κατά την περίοδο αυτή αρχίζει να ενισχύεται η βιομηχανική παραγωγή και να διαμορφώνονται πιο σταθερές κατηγορίες κοινού. Ειδικά το shōnen anime αποκτά κυρίαρχη θέση και αναπτύσσει συγκεκριμένα αφηγηματικά πρότυπα που βασίζονται στην εξέλιξη του ανδρικού πρωταγωνιστή, στην προσωπική υπέρβαση και στη συλλογική δράση.

Όπως υποστηρίζει η Yu (2015), τα κλασικά shōnen anime αυτής της περιόδου οργανώνονται γύρω από αφηγήσεις ηρωισμού και προσωπικής εξέλιξης του άνδρα χαρακτήρα, ενώ οι γυναίκες τοποθετούνται κυρίως σε υποστηρικτικές ή συμβολικές θέσεις. Η λειτουργία τους είναι συνήθως συναισθηματική, οικογενειακή ή ρομαντική και όχι κεντρικά αφηγηματική. Δημοφιλείς σειρές όπως το Dragon Ball ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό αυτή τη λογική.

Παράλληλα, κατά τις ίδιες δεκαετίες αναπτύσσονται και υποκατηγορίες όπως το harem, οι οποίες βασίζονται στην παρουσία πολλαπλών γυναικείων χαρακτήρων γύρω από έναν κεντρικό άνδρα ήρωα. Η ανάπτυξη αυτών των αφηγηματικών δομών οδήγησε στη δημιουργία επαναλαμβανόμενων προτύπων θηλυκότητας: η «γλυκιά», η «μητρική», η «επιθετική», η «αθώα», η «σεξουαλικοποιημένη». Η ταξινόμηση αυτή συνέβαλε στην κατασκευή της γυναίκας ως αισθητικού και συναισθηματικού τύπου και όχι ως σύνθετου κοινωνικού υποκειμένου.

Ωστόσο, από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 και ιδιαίτερα μετά την παγκόσμια διάδοση των anime μέσω του διαδικτύου και των πλατφορμών streaming, παρατηρείται σταδιακή μετατόπιση. Οι γυναικείοι χαρακτήρες αρχίζουν να αποκτούν μεγαλύτερη αφηγηματική αυτονομία και να συμμετέχουν πιο ενεργά στην εξέλιξη της ιστορίας. Η αλλαγή αυτή δεν σημαίνει απαραίτητα εγκατάλειψη των παλαιότερων προτύπων αλλά αναδιαμόρφωσή τους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μετάβασης εμφανίζεται στο One Piece. Η Nami διατηρεί στοιχεία αισθητικοποίησης και έντονης οπτικής θηλυκότητας, αλλά ταυτόχρονα αποκτά στρατηγική σκέψη, προσωπικούς στόχους και ουσιαστική συμβολή στην πλοκή. Αντίστοιχα, στο Demon Slayer η Nezuko παρουσιάζεται ως ισχυρός χαρακτήρας, χωρίς όμως να εγκαταλείπει στοιχεία παραδοσιακής γυναικείας ευαισθησίας και προστατευτικότητας.

Η πολυπλοκότητα των σύγχρονων αναπαραστάσεων γίνεται ακόμη πιο εμφανής σε έργα όπως το The Apothecary Diaries και το 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η γυναικεία παρουσία μετατοπίζεται περισσότερο προς τη γνώση, τη στρατηγική σκέψη και την αφηγηματική αυτονομία. Η Maomao και η Rishe δεν εγκαταλείπουν πλήρως τα πολιτισμικά στοιχεία θηλυκότητας αλλά τα επαναδιαπραγματεύονται μέσα από νέες μορφές δράσης. Παράλληλα, σύγχρονα anime όπως το Dandadan δείχνουν μια ακόμη πιο σύνθετη εικόνα. Η Momo Ayase εμφανίζεται δυναμική, ενεργή και αφηγηματικά κεντρική, ενώ ταυτόχρονα η οπτική παρουσίαση διατηρεί στοιχεία αισθητικοποίησης και περιοδικής σεξουαλικοποίησης. Αυτή η συνύπαρξη agency και αισθητικής κατανάλωσης δείχνει ότι η ιστορική εξέλιξη των anime δεν οδήγησε σε πλήρη απομάκρυνση από τα παλαιότερα πρότυπα αλλά σε πιο σύνθετες μορφές θηλυκότητας.

Συνολικά, η ιστορική εξέλιξη των γυναικείων αναπαραστάσεων στα anime δεν μπορεί να περιγραφεί ως μια γραμμική μετάβαση από την καταπίεση προς την απελευθέρωση. Αντίθετα, πρόκειται για μια διαδικασία διαρκούς επαναδιαπραγμάτευσης μεταξύ παραδοσιακών και σύγχρονων προτύπων (Oliver, 2017). Οι σύγχρονοι χαρακτήρες εμφανίζουν μεγαλύτερη αυτονομία, όμως εξακολουθούν συχνά να εντάσσονται σε αισθητικά και πολιτισμικά πλαίσια που διατηρούν στοιχεία αντικειμενοποίησης και οπτικής κατανάλωσης.

Η παγκόσμια διάδοση των anime δημιούργησε νέες συνθήκες παραγωγής και κατανάλωσης, καθώς ορισμένα έργα εξακολουθούν να απευθύνονται κυρίως στο ιαπωνικό κοινό, ενώ άλλα σχεδιάζονται εξ αρχής για διεθνή κυκλοφορία. Όπως επισημαίνει η Yoshida (2008), τα anime λειτουργούν πλέον ως φορείς πολιτισμικής επικοινωνίας μεταξύ της Ιαπωνίας και του παγκόσμιου κοινού, γεγονός που επηρεάζει τόσο τις αφηγηματικές επιλογές όσο και τις αναπαραστάσεις ταυτότητας και φύλου. Η διεθνοποίηση αυτή δεν συνεπάγεται απαραίτητα την απώλεια της ιαπωνικής πολιτισμικής ταυτότητας. Αντίθετα, τα anime συχνά λειτουργούν ως χώροι διαπραγμάτευσης της εθνικής ταυτότητας, μέσα από τους οποίους η Ιαπωνία παρουσιάζει και επαναπροσδιορίζει την πολιτισμική της ιδιαιτερότητα απέναντι τόσο στη Δύση όσο και σε άλλες ασιατικές κοινωνίες (Yoshida, 2008). Σε αντίθεση με πολλά δυτικά animation, όπως οι παραγωγές της Disney, όπου οι χαρακτήρες συχνά εντάσσονται σε πιο σαφώς οριοθετημένα πρότυπα ηρωισμού και φύλου, τα anime εμφανίζουν μεγαλύτερη ανοχή σε υβριδικές, αντιφατικές ή περισσότερο ρευστές μορφές θηλυκότητας και αρρενωπότητας. Οι αναπαραστάσεις φύλου αποτελούν μέρος αυτής της διαδικασίας, καθώς συνδυάζουν τοπικά πολιτισμικά στοιχεία με παγκόσμιες αισθητικές επιρροές. Οι αναπαραστάσεις φύλου αποτελούν μέρος αυτής της διαδικασίας, καθώς συνδυάζουν τοπικά πολιτισμικά στοιχεία με παγκόσμιες αισθητικές επιρροές. Η κατανόηση αυτής της ιστορικής συνέχειας αποτελεί βασικό βήμα για την επόμενη ενότητα, όπου θα εξεταστεί πώς η παγκοσμιοποίηση και η δυτική πολιτισμική επιρροή επαναδιαμόρφωσαν τις σύγχρονες μορφές θηλυκότητας στα anime.

5.3. Δυτικοποίηση, πολιτισμικό υβριδισμό και υβριδική θηλυκότητα

Η ανάλυση των γυναικείων αναπαραστάσεων στα σύγχρονα anime δεν μπορεί να περιοριστεί αποκλειστικά στο πλαίσιο της ιαπωνικής κοινωνίας ή να αντιμετωπιστεί ως ένα πολιτισμικά κλειστό φαινόμενο. Η παγκόσμια διάδοση των anime τις τελευταίες δεκαετίες έχει μεταβάλει σημαντικά τόσο τις διαδικασίες παραγωγής όσο και τις μορφές αναπαράστασης που εμφανίζονται μέσα στα έργα. Ως αποτέλεσμα, η θηλυκότητα που παρουσιάζεται σήμερα στα anime δεν αποτελεί αποκλειστικό προϊόν ιαπωνικών πολιτισμικών αξιών αλλά διαμορφώνεται μέσα από μια συνεχή διαδικασία πολιτισμικής αλληλεπίδρασης, ανταλλαγής και επαναδιαπραγμάτευσης με διεθνή πρότυπα.

Η διαδικασία αυτή περιγράφεται συχνά μέσα από την έννοια της παγκοσμιοποίησης, δηλαδή της αυξανόμενης διασύνδεσης μεταξύ κοινωνιών, αγορών και πολιτισμών. Στο πεδίο της поп κουλτούρας, η παγκοσμιοποίηση δεν οδηγεί απαραίτητα στην αντικατάσταση μιας κουλτούρας από μια άλλη αλλά στη δημιουργία νέων υβριδικών μορφών έκφρασης. Τα anime αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας. Ενώ ιστορικά συνδέθηκαν με συγκεκριμένες ιαπωνικές αισθητικές και κοινωνικές παραδόσεις, σήμερα απευθύνονται σε διεθνές κοινό και παράγονται μέσα σε ένα παγκόσμιο πολιτισμικό περιβάλλον.

Η Susan J. Napier υποστηρίζει ότι η διεθνής επιτυχία των anime δεν οφείλεται μόνο στη διαφορετικότητά τους αλλά και στην ικανότητά τους να συνδυάζουν πολιτισμικά στοιχεία που μπορούν να γίνουν κατανοητά και αποδεκτά από διαφορετικά κοινά. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, τα anime μετατρέπονται σε χώρους πολιτισμικής διαπραγμάτευσης όπου το τοπικό και το παγκόσμιο συνυπάρχουν. Η εικόνα της γυναίκας αποτελεί ένα από τα πιο χαρακτηριστικά πεδία μέσα στα οποία αυτή η διαπραγμάτευση γίνεται ορατή (2005).

Η έννοια της πολιτισμικού υβριδισμού, σύμφωνα με τον Bhabha χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει την υιοθέτηση στοιχείων μιας κουλτούρας από μια άλλη (Fay & Haydon, 2017) Ωστόσο, στην περίπτωση των anime ίσως είναι πιο χρήσιμο να μιλήσουμε για πολιτισμικό υβριδισμό παρά για μονοδιάστατη οικειοποίηση. Οι σύγχρονες γυναικείες αναπαραστάσεις στα anime δεν είναι απλώς «δυτικές» ούτε παραμένουν αποκλειστικά «ιαπωνικές». Αντίθετα, διαμορφώνονται μέσα από μια διαδικασία συνδυασμού διαφορετικών αισθητικών, πολιτισμικών και κοινωνικών επιρροών.

Αυτό γίνεται ιδιαίτερα εμφανές όταν εξετάζεται η αισθητική του σώματος. Σε μεγάλο μέρος των σύγχρονων anime παρατηρείται σταδιακή μετατόπιση προς πρότυπα που θυμίζουν διεθνή ή δυτικά ιδεώδη ομορφιάς: μεγαλύτερη έμφαση στις αναλογίες του σώματος, λεπτή σιλουέτα, μακριά πόδια, συμμετρικά χαρακτηριστικά και έντονα διαφοροποιημένη εικόνα θηλυκότητας. Παρότι αυτά τα χαρακτηριστικά δεν προέρχονται αποκλειστικά από τη Δύση, η διεθνής κυκλοφορία εικόνων μέσω των social media και της ψηφιακής κουλτούρας ενισχύει τη δημιουργία πιο ομογενοποιημένων αισθητικών προτύπων.

Η σχέση αυτή γίνεται ακόμη πιο σύνθετη όταν εξετάζονται οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης. Σε αντίθεση με παλαιότερες περιόδους όπου οι θεατές λειτουργούσαν κυρίως ως καταναλωτές, σήμερα οι κοινότητες anime συμμετέχουν ενεργά στην αναπαραγωγή και μετασχηματισμό των χαρακτήρων. Μέσα από fan art, edits, TikTok βίντεο, Instagram αναπαραγωγές και cosplay, οι γυναικείοι χαρακτήρες αποκτούν νέες μορφές ζωής έξω από το αρχικό έργο. Η διαδικασία αυτή μεταβάλλει τον τρόπο με τον οποίο κατανοείται η θηλυκότητα, καθώς η εικόνα του χαρακτήρα αρχίζει να προσαρμόζεται σε διεθνείς αισθητικές προσδοκίες.

Η Kelly Oliver (2017) υποστηρίζει ότι στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή το βλέμμα δεν περιορίζεται πλέον στην κινηματογραφική εμπειρία αλλά επεκτείνεται σε συνεχή κυκλοφορία εικόνων. Η παρατήρηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα anime, καθώς οι γυναικείοι χαρακτήρες δεν υπάρχουν μόνο μέσα στην

αφήγηση αλλά μετατρέπονται σε πολιτισμικά αντικείμενα που αναπαράγονται διαρκώς. Η εικόνα τους συχνά αποκτά μεγαλύτερη αυτονομία από τον ίδιο τον χαρακτήρα.

Σε αυτό το πλαίσιο αποκτά ιδιαίτερη σημασία η έννοια της υβριδικής θηλυκότητας. Η υβριδική θηλυκότητα αναφέρεται στη συνύπαρξη στοιχείων που παραδοσιακά θεωρούνταν αντιφατικά: δύναμη και ευαισθησία, αυτονομία και αισθητικοποίηση, agency και αντικειμενοποίηση (Gill, 2007). Σύμφωνα με τη Gill, οι σύγχρονες αναπαραστάσεις των γυναικών στα μέσα και στην δική μας περίπτωση τα anime, δεν εγκαταλείπουν απαραίτητα την αντικειμενοποίηση ή αλλιώς τις παραδοσιακές μορφές θηλυκότητας αλλά συχνά την επαναδιατυπώνουν μέσα από λόγους επιλογής, ενδυνάμωσης και αυτοέκφρασης και τις νέες πολιτισμικές συνθήκες. Η μεταβολή αυτή συνδέεται άμεσα με τα σύγχρονα κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα της ψηφιακής εποχής. Στο πλαίσιο της μεταφεμινιστικής κουλτούρας, η γυναικεία αυτοπαρουσίαση συνδέεται όλο και περισσότερο με την έννοια της προσωπικής επιλογής, της αυτοδιαχείρισης και της ατομικής ενδυνάμωσης. Τα social media, η influencer κουλτούρα και οι νέες μορφές ψηφιακής ορατότητας ενθαρρύνουν τις γυναίκες να παρουσιάζουν ενεργά τον εαυτό τους ως αυτόνομα και επιτυχημένα υποκείμενα, χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα την εγκατάλειψη των κυρίαρχων προτύπων ομορφιάς. Αντίθετα, η εξωτερική εμφάνιση και η αισθητική αυτοπαρουσίαση εξακολουθούν να κατέχουν κεντρική θέση, γεγονός που δημιουργεί μια συνεχή διαπραγμάτευση ανάμεσα στην ενδυνάμωση και την αντικειμενοποίηση. Όπως επισημαίνει η Gill (2007), η σύγχρονη γυναικεία υποκειμενικότητα συγκροτείται συχνά μέσα από αυτήν ακριβώς την αντίφαση, όπου η ελευθερία επιλογής συνυπάρχει με νέες μορφές κοινωνικής και αισθητικής πίεσης.

Η περίπτωση της Nami αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της υβριδικής μορφής. Από τη μία πλευρά εμφανίζεται ως στρατηγικά ικανή, ανεξάρτητη και αφηγηματικά απαραίτητη. Από την άλλη, η αισθητική της κατασκευή βασίζεται σε σώμα που ακολουθεί υπερβολικά ιδεατοποιημένα πρότυπα ομορφιάς. Η Nami επομένως δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ούτε αποκλειστικά παραδοσιακή ούτε πλήρως απελευθερωμένη· αποτελεί προϊόν μιας παγκοσμιοποιημένης θηλυκότητας. Εδώ μπορούμε να δούμε αρκετά ενδιαφέρουσες ομοιότητες με τις σύγχρονες μορφές γυναικείας παρουσίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όπως συμβαίνει συχνά με τις influencers, η ορατότητα και η επιρροή δεν προκύπτουν αποκλειστικά από την προσωπική δράση ή τις ικανότητες, αλλά συνδέονται και με συγκεκριμένες αισθητικές μορφές αυτοπαρουσίασης. Η συνύπαρξη ανεξαρτησίας, επαγγελματικής επιτυχίας και έντονης ενασχόλησης με την εικόνα αντανακλά τις αντιφάσεις που περιγράφει η Gill (2007), όπου η ενδυνάμωση και η αισθητικοποίηση δεν λειτουργούν ως αντίθετες αλλά ως αλληλένδετες διαδικασίες.

Αντίστοιχα, η Momo Ayase εμφανίζει στοιχεία σύγχρονης νεανικής κουλτούρας που θυμίζουν περισσότερο διεθνή αισθητικά πρότυπα παρά ιστορικά ιαπωνικά πρότυπα θηλυκότητας. Η αυτοπεποίθηση, η εξωστρέφεια και η οπτική αισθητικοποίηση συνυπάρχουν και δημιουργούν μια μορφή θηλυκότητας που δύσκολα μπορεί να χαρακτηριστεί αποκλειστικά τοπική.

Από την άλλη πλευρά, χαρακτήρες όπως η Maomao διατηρούν περισσότερο στοιχεία που συνδέονται με πιο παραδοσιακές αφηγηματικές μορφές θηλυκότητας, χωρίς όμως να απορρίπτουν τη σύγχρονη γυναικεία αυτονομία. Η έμφαση στη γνώση, στην παρατήρηση και στη λογική λειτουργεί ως μορφή αντίστασης απέναντι στην πλήρη αισθητικοποίηση του σώματος.

Παρόμοια περίπτωση αποτελεί και η Rishe, όπου η κομψότητα και η κοινωνική ευγένεια συνδυάζονται με υψηλό βαθμό στρατηγικής αυτονομίας και ελέγχου της αφήγησης.

Συνολικά, η εξέταση της σύγχρονης γυναικείας αναπαράστασης στα anime δείχνει ότι δεν είναι πλέον επαρκές να γίνεται διάκριση μεταξύ «ιαπωνικής» και «δυτικής» θηλυκότητας. Οι χαρακτήρες που κυκλοφορούν σήμερα μέσα στην παγκόσμια ψηφιακή κουλτούρα συγκροτούνται μέσα από συνεχείς διαδικασίες πολιτισμικής διαπραγμάτευσης. Η θηλυκότητα στα anime δεν εμφανίζεται ως σταθερή πολιτισμική ουσία αλλά ως μεταβαλλόμενη μορφή που προκύπτει από τη συνάντηση τοπικών παραδόσεων, παγκόσμιων αισθητικών προτύπων και νέων μορφών οπτικής κατανάλωσης.

Έτσι, το ερώτημα αν σήμερα βλέπουμε ιαπωνική ή παγκοσμιοποιημένη θηλυκότητα ίσως δεν έχει μία σαφή απάντηση. Η ανάλυση που προηγήθηκε δείχνει ότι η σύγχρονη θηλυκότητα στα anime λειτουργεί περισσότερο ως υβριδική πολιτισμική κατασκευή παρά ως καθαρά εθνική μορφή αναπαράστασης, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι τα anime αποτελούν όχι μόνο προϊόν της ιαπωνικής κουλτούρας αλλά και ενεργό μέρος της παγκόσμιας πολιτισμικής κυκλοφορίας εικόνων και έμφυλων προτύπων. Η διαδικασία αυτή δεν περιορίζεται πλέον μόνο στους φανταστικούς χαρακτήρες των anime. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η ανάπτυξη ψηφιακών περσονών, όπως οι virtual influencers και οι VTubers, οι οποίοι συχνά υιοθετούν αισθητικά χαρακτηριστικά που προέρχονται άμεσα από την ιαπωνική οπτική κουλτούρα και την αισθητική των anime. Οι μορφές αυτές συνδυάζουν στοιχεία ανθρώπινης παρουσίας και ψηφιακής κατασκευής, καθιστώντας ολόένα και πιο δυσδιάκριτα τα όρια μεταξύ πραγματικού προσώπου, φανταστικού χαρακτήρα και εμπορικού προτύπου. Με τον τρόπο αυτό, τα πρότυπα θηλυκότητας που αναπτύχθηκαν αρχικά μέσα στα manga και τα anime μεταφέρονται πλέον σε νέες μορφές ψηφιακής αυτοπαρουσίας και κατανάλωσης εικόνων, επιβεβαιώνοντας τη διαρκή πολιτισμική τους επιρροή στη σύγχρονη παγκόσμια ψηφιακή κουλτούρα (Yu, 2024).

Η επιρροή αυτή δεν περιορίζεται μόνο στους δημιουργούς των ψηφιακών αυτών περσονών αλλά επεκτείνεται και στα παγκόσμια κοινά που τις ακολουθούν. Οι VTubers και οι virtual influencers απευθύνονται πλέον σε πολυπολιτισμικά ακροατήρια που εκτείνονται πολύ πέρα από την Ιαπωνία, συμβάλλοντας στη διεθνή διάδοση αισθητικών και έμφυλων προτύπων που προέρχονται από τα anime (Yu, 2024). Παράλληλα, η παγκόσμια ανάπτυξη του cosplay επιτρέπει στους ίδιους τους θαυμαστές να ενσωματώνουν και να αναπαράγουν στοιχεία αυτών των χαρακτήρων στην καθημερινή τους αυτοπαρουσίαση. Με τον τρόπο αυτό, οι γυναικείες και ανδρικές μορφές που κατασκευάζονται αρχικά μέσα στα anime δεν παραμένουν περιορισμένες στο πεδίο της φαντασίας, αλλά αποκτούν υλική και κοινωνική παρουσία μέσα από τις πρακτικές των fandoms, τις διεθνείς κοινότητες θαυμαστών και τη σύγχρονη ψηφιακή κουλτούρα.

5.4. Αναστοχασμός: Οι αντιφάσεις της σύγχρονης γυναικείας αναπαράστασης στα anime

Η ανάλυση που προηγήθηκε δείχνει ότι η γυναικεία αναπαράσταση στα σύγχρονα anime δεν μπορεί να περιγραφεί μέσα από απλές κατηγορίες όπως «χειραφετημένη» ή «καταπιεσμένη», «σεξουαλικοποιημένη» ή «απελευθερωμένη». Αντίθετα, οι σύγχρονες μορφές θηλυκότητας που εμφανίζονται στα anime συγκροτούνται μέσα από αντιφατικές διαδικασίες, όπου στοιχεία ενδυνάμωσης, αυτονομίας και αφηγηματικής δύναμης συνυπάρχουν με μηχανισμούς αισθητικοποίησης, αντικειμενοποίησης και οπτικής κατανάλωσης. Η παρατήρηση αυτή οδηγεί στην ανάγκη μιας περισσότερο σύνθετης κοινωνιολογικής

ανάγνωσης, η οποία δεν αντιμετωπίζει τις γυναικείες αναπαραστάσεις ως μονοδιάστατα φαινόμενα αλλά ως πεδία συνεχούς διαπραγμάτευσης.

Μία από τις βασικότερες διαπιστώσεις της παρούσας εργασίας είναι ότι η αυξημένη παρουσία δυναμικών γυναικείων χαρακτήρων δεν συνεπάγεται απαραίτητα την αποδόμηση των παραδοσιακών έμφυλων ιεραρχιών. Αντίθετα, όπως φάνηκε μέσα από την ανάλυση των επιλεγμένων anime, η ενίσχυση του agency συνυπάρχει συχνά με διατήρηση αισθητικών προτύπων που δίνουν έμφαση στη γυναικεία εμφάνιση και στην οπτική επιθυμητότητα. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει ότι οι σύγχρονες αναπαραστάσεις δεν αντικαθιστούν απλώς παλαιότερες μορφές θηλυκότητας αλλά τις μετασχηματίζουν.

Το Judith Butler υποστηρίζει ότι το φύλο δεν αποτελεί φυσική κατηγορία αλλά παράγεται μέσω επαναλαμβανόμενων κοινωνικών πρακτικών και επιτελέσεων (Butler, 1990). Μέσα από αυτή την οπτική, οι γυναικείοι χαρακτήρες στα anime δεν εμφανίζουν απλώς ήδη υπάρχουσες μορφές θηλυκότητας αλλά συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή τους. Οι επαναλαμβανόμενες εικόνες σωμάτων, συμπεριφορών και συναισθηματικών προτύπων λειτουργούν ως πολιτισμικές πρακτικές που σταδιακά αποκτούν χαρακτήρα κανονικότητας.

Η παραπάνω προσέγγιση αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν συνδυάζεται με την θεωρία της αντικειμενοποίησης των Fredrickson και Roberts. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η συνεχής έκθεση σε αναπαραστάσεις που μετατρέπουν τη γυναίκα σε αντικείμενο αξιολόγησης ενδέχεται να οδηγήσει στην εσωτερίκευση του εξωτερικού βλέμματος. Η σημασία της θεωρίας αυτής στην περίπτωση των anime είναι ιδιαίτερα έντονη, καθώς το μέσο βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αισθητικοποίηση, στην υπερβολή και στην επανάληψη οπτικών μοτίβων. Ωστόσο, η παρούσα εργασία δείχνει ότι η αντικειμενοποίηση δεν λειτουργεί πάντοτε με τον ίδιο τρόπο ούτε παράγει τα ίδια αποτελέσματα.

Η Laura Mulvey, μέσα από την έννοια του ανδρικού βλέμματος - male gaze, έδειξε ότι η γυναίκα στον κινηματογράφο συχνά κατασκευάζεται ως αντικείμενο θέασης και όχι ως ενεργό υποκείμενο της αφήγησης (Mulvey, 1975). Ωστόσο, η εφαρμογή της θεωρίας αυτής στα σύγχρονα anime ανέδειξε μια πιο σύνθετη εικόνα. Πολλοί από τους χαρακτήρες που εξετάστηκαν διαθέτουν σημαντική αφηγηματική αυτονομία και ενεργό ρόλο στην εξέλιξη της ιστορίας. Αυτό σημαίνει ότι η παρουσία του ανδρικού βλέμματος δεν συνεπάγεται πλέον απαραίτητα πλήρη αφηγηματική παθητικότητα.

Σε αυτό το σημείο γίνεται ιδιαίτερα χρήσιμη η συμβολή της Rosalind Gill, η οποία υποστηρίζει ότι στη σύγχρονη μεταφεμινιστική κουλτούρα η γυναικεία ενδυνάμωση και η αντικειμενοποίηση συχνά συνυπάρχουν (Gill, 2007). Οι γυναίκες παρουσιάζονται ως αυτόνομα υποκείμενα αλλά εξακολουθούν να αξιολογούνται έντονα μέσω της εμφάνισης και της αισθητικής τους παρουσίας. Η παρατήρηση αυτή αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη για την κατανόηση των σύγχρονων anime, όπου η δράση και η σεξουαλικοποίηση δεν λειτουργούν πλέον ως αντίθετες κατηγορίες.

Η Kelly Oliver επεκτείνει περαιτέρω αυτή τη συζήτηση υποστηρίζοντας ότι στη σύγχρονη ψηφιακή κουλτούρα το ανδρικό βλέμμα όχι μόνο δεν εξαφανίζεται αλλά γίνεται ακόμη πιο διαδεδομένο μέσω της κυκλοφορίας εικόνων (Oliver, 2017). Στην περίπτωση των anime, οι χαρακτήρες δεν παραμένουν περιορισμένοι στο αρχικό έργο αλλά συνεχίζουν να αναπαράγονται μέσα από fan art, κοινωνικά δίκτυα και διαδικτυακές κοινότητες. Ως αποτέλεσμα, η εικόνα της γυναίκας αποκτά νέα επίπεδα πολιτισμικής κυκλοφορίας και νέες μορφές κατανάλωσης.

Παράλληλα, η θεωρία της καλλιέργειας (Cultivation Theory) όπως τέθηκε αρχικά από τον Gerbner (1976) προσφέρει ένα ακόμη επίπεδο κατανόησης, καθώς δείχνει ότι η επαναλαμβανόμενη έκθεση σε συγκεκριμένα πρότυπα μπορεί να συμβάλει στη σταδιακή κανονικοποίησή τους. Αν και η θεωρία αυτή δεν υποστηρίζει μηχανιστική επιρροή των μέσων, επιτρέπει να εξεταστεί πώς η συστηματική παρουσία συγκεκριμένων μορφών θηλυκότητας μπορεί να επηρεάζει τις πολιτισμικές προσδοκίες γύρω από το φύλο.

Μέσα από τη συγκριτική ανάλυση των επιλεγμένων anime έγινε εμφανές ότι οι σύγχρονες γυναικείες μορφές δεν μπορούν να καταταχθούν εύκολα σε κατηγορίες «παραδοσιακής» ή «σύγχρονης» θηλυκότητας. Χαρακτήρες όπως η Nami συνδυάζουν υψηλό βαθμό agency με έντονη αισθητικοποίηση, η Momo εμφανίζει σύγχρονη δυναμική ταυτότητα χωρίς να αποφεύγει πλήρως τη σεξουαλικοποίηση, η Nezuko διατηρεί στοιχεία προστατευτικής και συναισθηματικής θηλυκότητας παρά τη μαχητική της δύναμη, ενώ η Maomao και η Rishe αναδεικνύουν εναλλακτικές μορφές γυναικείας παρουσίας όπου η γνώση, η στρατηγική σκέψη και η αυτονομία αποκτούν μεγαλύτερη σημασία. Η ανάλυση έδειξε ότι, παρότι οι συγκεκριμένες ηρωίδες δεν μπορούν να λάβουν χαρακτηρισμό ως προς τη σεξουαλική τους ταυτότητα, αλλά οι περισσότερες απομακρύνονται από παραδοσιακά πρότυπα θηλυκότητας και διεκδικούν τα όρια της γυναικείας αναπαράστασης. Η Maomao, η Rishe και σε μικρότερο βαθμό η Momo δεν ορίζονται πρωτίστως μέσα από τον ρομαντισμό ή την ετεροκανονική σχέση, αλλά μέσα από τη γνώση, την προσωπική δράση και την αυτονομία τους. Με αυτή την έννοια, τα anime που εξετάστηκαν δεν αναπαράγουν αποκλειστικά παραδοσιακές μορφές θηλυκότητας, αλλά παρουσιάζουν και γυναικείες ταυτότητες που αμφισβητούν ορισμένες συμβατικές αντιλήψεις γύρω από τον ρόλο και τη θέση της γυναίκας.

Με αυτόν τον τρόπο, το anime αναδεικνύεται όχι μόνο ως μέσο ψυχαγωγίας αλλά και ως σημαντικό κοινωνιολογικό πεδίο μελέτης, μέσα από το οποίο μπορούν να γίνουν ορατές οι αντιφάσεις της σύγχρονης κουλτούρας γύρω από το φύλο και τη γυναικεία παρουσία.

Επίλογος

Προσπαθήσαμε σε αυτή την εργασία να εξετάσουμε κοινωνιολογικά τις γυναικείες αναπαραστάσεις στα σύγχρονα anime, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην υπερσεξουαλικοποίηση, στους μηχανισμούς οπτικής κατασκευής της θηλυκότητας και στις αντιφάσεις που αναδύονται μέσα από τη συνύπαρξη εμπρόθετης δράσης (agency) και αντικειμενοποίησης. Δεν επιβεβαιώθηκε μια γραμμική αφήγηση προόδου, καθώς η αύξηση της αφηγηματικής πολυπλοκότητας και του agency συνυπάρχει με μηχανισμούς αισθητικοποίησης και έμφυλης ορατότητας. Η ανάλυση των επιλεγμένων σειρών ανέδειξε ότι οι γυναικείοι χαρακτήρες δεν συγκροτούν ένα ενιαίο πρότυπο θηλυκότητας αλλά πολλαπλές και συχνά αντιφατικές μορφές γυναικείας παρουσίας. Η παρούσα εργασία ξεκίνησε από ένα φαινομενικά απλό ερώτημα: πώς παρουσιάζονται οι γυναίκες στα anime και κατά πόσο η υπερσεξουαλικοποίηση εξακολουθεί να αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης αναπαράστασής τους. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της ανάλυσης έγινε εμφανές ότι το συγκεκριμένο ερώτημα δεν μπορούσε να απαντηθεί μέσα από απόλυτες ή μονοδιάστατες κατηγορίες. Η γυναικεία παρουσία στα anime αποδείχθηκε πολύ πιο σύνθετη, αντιφατική και μεταβαλλόμενη από όσο συχνά παρουσιάζεται τόσο στον δημόσιο λόγο όσο και σε απλουστευμένες αναγνώσεις της поп κουλτούρας.

Μία από τις βασικότερες διαπιστώσεις της παρούσας έρευνας είναι ότι η αναπαράσταση της γυναίκας στα anime δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί αποκλειστικά ως αντανάκλαση κοινωνικών στερεοτύπων ούτε αποκλειστικά ως μορφή πολιτισμικής αντίστασης. Αντίθετα, οι γυναικείοι χαρακτήρες λειτουργούν ως χώροι διαπραγμάτευσης μέσα στους οποίους συνυπάρχουν διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες αντιλήψεις γύρω από τη θηλυκότητα, την επιθυμία, την εξουσία και την κοινωνική θέση της γυναίκας.

Η μιντιακή ανάλυση των επιλεγμένων σειρών έδειξε ότι οι σύγχρονοι γυναικείοι χαρακτήρες δεν παραμένουν εγκλωβισμένοι αποκλειστικά σε παραδοσιακούς ρόλους ούτε όμως αποδεσμεύονται πλήρως από τις πολιτισμικές προσδοκίες που συνδέονται με την εικόνα και το σώμα. Η ύπαρξη agency, δύναμης ή αυξημένης αφηγηματικής σημασίας δεν οδήγησε απαραίτητα στην εξαφάνιση της αισθητικοποίησης ή της οπτικής κατανάλωσης. Αντίθετα, η εργασία έδειξε ότι η σύγχρονη θηλυκότητα συχνά συγκροτείται μέσα από τη συνύπαρξη φαινομενικά αντίθετων στοιχείων: ανεξαρτησία και επιθυμητότητα, αυτονομία και ορατότητα, δράση και αισθητικοποίηση. Οι γυναικείοι χαρακτήρες στα anime δεν αντανakλούν απλώς ήδη υπάρχουσες μορφές θηλυκότητας αλλά συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγή και στη διάδοσή τους. Οι εικόνες που επαναλαμβάνονται αποκτούν σταδιακά πολιτισμική ισχύ και συμβάλλουν στη διαμόρφωση αντιλήψεων γύρω από το τι θεωρείται αποδεκτό, επιθυμητό ή φυσικό.

Ταυτόχρονα, η παρούσα εργασία ανέδειξε ότι η σύγχρονη εικόνα της γυναίκας στα anime δεν μπορεί πλέον να κατανοηθεί αποκλειστικά μέσα από το εθνικό ή πολιτισμικό πλαίσιο της Ιαπωνίας. Η διεθνής κυκλοφορία των anime, η ψηφιακή αναπαραγωγή εικόνων και η διαμόρφωση παγκόσμιων κοινοτήτων θεατών έχουν οδηγήσει στη δημιουργία μορφών θηλυκότητας που δεν είναι ούτε καθαρά ιαπωνικές ούτε αποκλειστικά δυτικές. Αντίθετα, εμφανίζονται ως υβριδικές πολιτισμικές κατασκευές που προκύπτουν μέσα από συνεχή διαπραγμάτευση μεταξύ διαφορετικών αισθητικών και κοινωνικών επιρροών (Fay & Haydon, 2017)

Ένα ακόμη σημαντικό συμπέρασμα που προκύπτει από την εργασία είναι ότι η συζήτηση γύρω από την υπερσεξουαλικοποίηση δεν πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά στην παρουσία ή απουσία σεξουαλικών στοιχείων. Η σεξουαλικότητα από μόνη της δεν αποτελεί αναγκαστικά μορφή υποτίμησης ή περιορισμού της

γυναικείας παρουσίας. Άλλωστε, σε ορισμένα πολιτισμικά πλαίσια, η υπερθηλυκότητα ή η έντονη σεξουαλικοποιημένη αισθητική δεν λειτουργούν απαραίτητα ως μορφές αντικειμενοποίησης, αλλά μπορούν να αποτελέσουν μέσα έκφρασης, επιτέλεσης και διεκδίκησης της έμφυλης ταυτότητας. Η σημασία τους εξαρτάται επομένως όχι μόνο από την εικόνα καθαυτή, αλλά και από το κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή παράγεται και ερμηνεύεται. Το κρίσιμο ερώτημα φαίνεται να αφορά περισσότερο το ποιος ορίζει τους όρους αυτής της αναπαραστάσης, ποιος ελέγχει την αφήγηση και κατά πόσο ο χαρακτήρας αποκτά ουσιαστική αφηγηματική υπόσταση πέρα από την εικόνα του.

Η συγκεκριμένη παρατήρηση ίσως αποτελεί και ένα από τα πιο σημαντικά σημεία της παρούσας εργασίας. Η υπερσεξουαλικοποίηση δεν αναιρεί απαραίτητα την πολυπλοκότητα ενός χαρακτήρα, όπως και η ύπαρξη δύναμης δεν αναιρεί αυτόματα τους μηχανισμούς αντικειμενοποίησης. Η πραγματικότητα που αναδύεται μέσα από τα anime φαίνεται να είναι περισσότερο αντιφατική και λιγότερο απόλυτη. Οι γυναικείοι χαρακτήρες συχνά αποκτούν χώρο, δύναμη και φωνή χωρίς να παύουν να υπάρχουν μέσα σε συστήματα αισθητικής αξιολόγησης. Τα συστήματα αυτά συνδέονται με ευρύτερους μιντιακούς και πολιτισμικούς μηχανισμούς που αποδίδουν ιδιαίτερη αξία στην εξωτερική εμφάνιση, την ελκυστικότητα και την οπτική αναγνωρισιμότητα των γυναικείων χαρακτήρων, ακόμη και όταν αυτοί εμφανίζουν υψηλό βαθμό agency και αφηγηματικής αυτονομίας (Mulvey, 1975· Gill, 2007).

Κατά συνέπεια, η παρούσα εργασία δεν καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα anime αποτελούν ούτε μέσο χειραφέτησης ούτε μηχανισμό αναπαραγωγής καταπίεσης. Αντίθετα, αντιμετωπίζει τα anime ως πολιτισμικό πεδίο μέσα στο οποίο γίνονται ορατές οι αντιφάσεις της σύγχρονης κοινωνίας γύρω από το φύλο. Οι γυναικείες αναπαραστάσεις εμφανίζονται ως αποτέλεσμα ιστορικών μετασχηματισμών, πολιτισμικών ανταλλαγών και συνεχών διαπραγματεύσεων ανάμεσα στην παράδοση και τη μεταβολή.

Τελικά, η μελέτη των anime δεν αφορά αποκλειστικά την κατανόηση μιας μορφής ποπ κουλτούρας. Αφορά την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι εικόνες συμμετέχουν στη διαμόρφωση κοινωνικών αντιλήψεων και του τρόπου με τον οποίο η θηλυκότητα συνεχίζει να επαναπροσδιορίζεται σε ένα παγκοσμιοποιημένο και διαρκώς μεταβαλλόμενο πολιτισμικό περιβάλλον. Μέσα από αυτή την οπτική, τα anime αποτελούν όχι μόνο αντικείμενο πολιτισμικής κατανάλωσης αλλά και σημαντικό κοινωνιολογικό πεδίο παρατήρησης των σύγχρονων έμφυλων μετασχηματισμών. Η παγκόσμια αυτή διάδοση των anime έχει συμβάλει και στη δημιουργία διεθνών κοινοτήτων θεατών, μέσα στις οποίες οι αναπαραστάσεις φύλου αποτελούν αντικείμενο συνεχούς συζήτησης και κριτικής. Μέσα από διαδικτυακά δίκτυα, φεστιβάλ anime, cosplay communities και άλλες μορφές συμμετοχικής κουλτούρας, οι θεατές δεν λειτουργούν πλέον μόνο ως καταναλωτές αλλά και ως ενεργοί ερμηνευτές των πολιτισμικών κειμένων. Στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσονται συχνά φεμινιστικές και ευρύτερες κριτικές αναγνώσεις, οι οποίες επαναξιολογούν κριτικά τις αναπαραστάσεις θηλυκότητας και αρρενωπότητας, αναδεικνύοντας τόσο τις δυνατότητες όσο και τα όρια των anime ως πεδίων έμφυλης έκφρασης.

Βιβλιογραφία

Aronsson, A. S. (2015). *Career women in contemporary Japan: Pursuing identities, fashioning lives*. Routledge.

Buckley, S. (2002). *Encyclopedia of contemporary Japanese culture*. Routledge.

Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge

Cho, L. Y., Dougherty, M. R., Roh, H. J., & Harriger, J. A. (2025). Sexual Objectification, Sexualization, and Appearance-Related Themes in Anime: A Content Analysis. *Sex Roles*, 91(11), 77.

Fay, S., & Haydon, L. (2017). *An analysis of Homi K. Bhabha's The location of culture*. Macat Library.

Fredrickson, B. L., & Roberts, T. A. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of women quarterly*, 21(2), 173-206.

Gerbner, G., & Gross, L. (1976). Living with television: The violence profile. *Journal of Communication*, 26(2), 172–199. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x>

Gill, R. (2007). *Gender and the media*. Polity Press.

Grand, Zane. 2019/09/24. *The Female Portrayal in Anime and Manga*
<https://thevaultpublication.com/2019/09/24/the-female-portrayal-in-anime-and-manga/>

Hernández-Pérez, M. (2019). Looking into the “Anime Global Popular” and the “Manga Media”: Reflections on the Scholarship of a Transnational and Transmedia Industry. *Arts*, 8(2), 57. <https://doi.org/10.3390/arts8020057>

Hutagalung, S., Maryani, E., & Setiawan, A. (2024). Sexual objectification of girls in anime series: Sara Mills' critical discourse analysis. *Jurnal Ilmiah LISKI (Lingkar Studi Komunikasi)*, 10(1), 61–75. <https://journals.telkomuniversity.ac.id/liski/article/view/7284>

Johnson-Woods, T. (Ed.). (2010). *Manga: An anthology of global and cultural perspectives*. Continuum.

King, S. M. A., & Mendoza, F. F. R. (2024). *The Male Gaze: Textual Analysis on Contemporary Shōnen Anime and How Its Female Characters Are Viewed*.

Lukyantseva, P. (2023). Feminism in modern Japan: A historical review of Japanese women's issues on gender. *Journal of International Women's Studies*, 25(2), 8.

Luthfiyah Ridwan. (2022). *Cultural Contribution on Gender Inequality and Gender Role Shaped by Manga in Japan*. President University.

LaMarre, T. (2009). *The anime machine: A media theory of animation*. University of Minnesota Press.

McRobbie, A. (2015). Notes on the perfect: Competitive femininity in neoliberal times. *Australian Feminist Studies*, 30(83), 3–20

MacWilliams, M. W. (Ed.). (2008). *Japanese visual culture: Explorations in the world of manga and anime*. Routledge. <https://www.academia.edu/111507766/>

Mulvey, L. (1975). Visual pleasure and narrative cinema. *Screen*, 16(3), 6–18.

Napier, S. J. (2005). *Anime from Akira to Howl's Moving Castle: Experiencing contemporary Japanese animation*. Palgrave Macmillan.

Oliver, K. (2017). The male gaze is more relevant, and more dangerous, than ever. *New Review of Film and Television Studies*, 15(4), 451–455. <https://doi.org/10.1080/17400309.2017.1377937>

Phornprapha, J., & Podsatiangool, W. (2019). Beyond Otaku Community to Global Business: Manga in Academia—a Literature Review. *Thai Journal of East Asian Studies*, 23(2), 400-416.

Prough, J. (2010). *Shojo manga in Japan and abroad. Manga: An anthology of global and cultural perspectives*, 93-106.

Rahman, Osmud & Wing-sun, Liu & Lam, Ethan & Mong-tai, Chan. (2011). "Lolita": Imaginative Self and Elusive Consumption. *Fashion Theory The Journal of Dress Body & Culture*. 15. 7-28.

Robinson, J. (2021). *You Go Girl! Examining Femininity and Oversexualization of Women in Anime*.

Santoniccolo, F., Trombetta, T., Paradiso, M. N., & Rollè, L. (2023). *Gender and Media Representations: A Review of the Literature on Gender Stereotypes, Objectification and Sexualization. International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(10), 5770. <https://doi.org/10.3390/ijerph20105770>

Shah, Tanvi. (2025). *The Ecofeminist Cyborg: A Posthuman Analysis of the Manga Series Nausicaä of the Valley of the Wind*.

Understanding Otaku culture. (2024/06/01). <https://www.japan-experience.com/plan-your-trip/tout-savoir-sur-le-japon/comprendre-le-japon/comprendre-la-culture-otaku>

Yu, A. J. (2024). *Digital (dis-)embodiment: Virtual YouTubers, queerness, and neoliberalism (Master's thesis)*. ScholarSpace.

Yu, S. (2015). *Japanese anime and women's gender-role changing.(Master's thesis)*. JYX Digital Repository

Yoshida, K. (2008). *Animation and "otherness": the politics of gender, racial, and ethnic identity in the world of Japanese anime . Doctoral dissertation, University of British Columbia*.

Zurbriggen, E. L., Collins, R. L., Lamb, S., Roberts, T. A., Tolman, D. L., & Ward, L. M. (2007). *APA task force on the sexualization of girls. American Psychological Association*, 1.

Φιλμογραφία

- One Piece .πρώτο επεισόδιο κυκλοφορίας 20/10/1999
- Demon Slayer: Kimetsu no Yaiba , πρώτο επεισόδιο κυκλοφορίας 06/04/2019
- The Apothecary Diaries , πρώτο επεισόδιο κυκλοφορίας 22/10/2023
- Dan da Dan , πρώτο επεισόδιο κυκλοφορίας 04/10/2024
- 7th Time Loop: The Villainess Enjoys a Carefree Life Married to Her Worst Enemy! , πρώτο επεισόδιο κυκλοφορίας 07/01/2024

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.